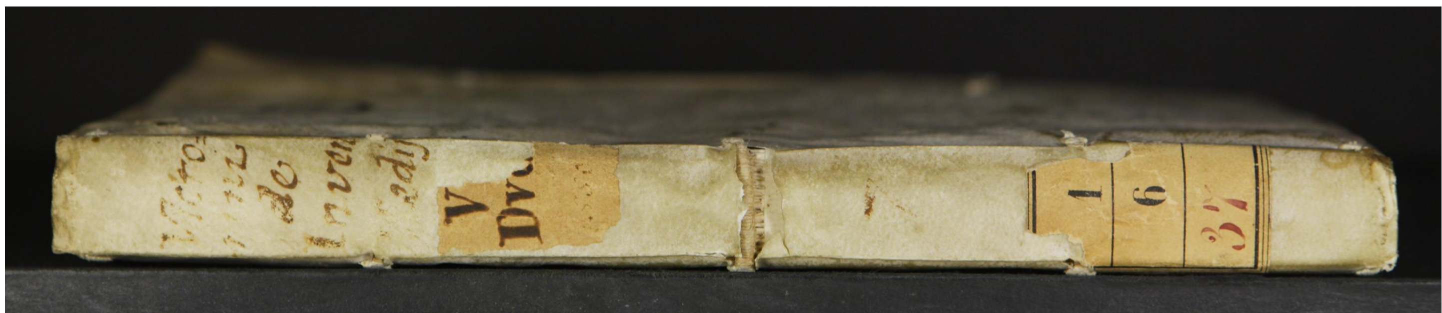
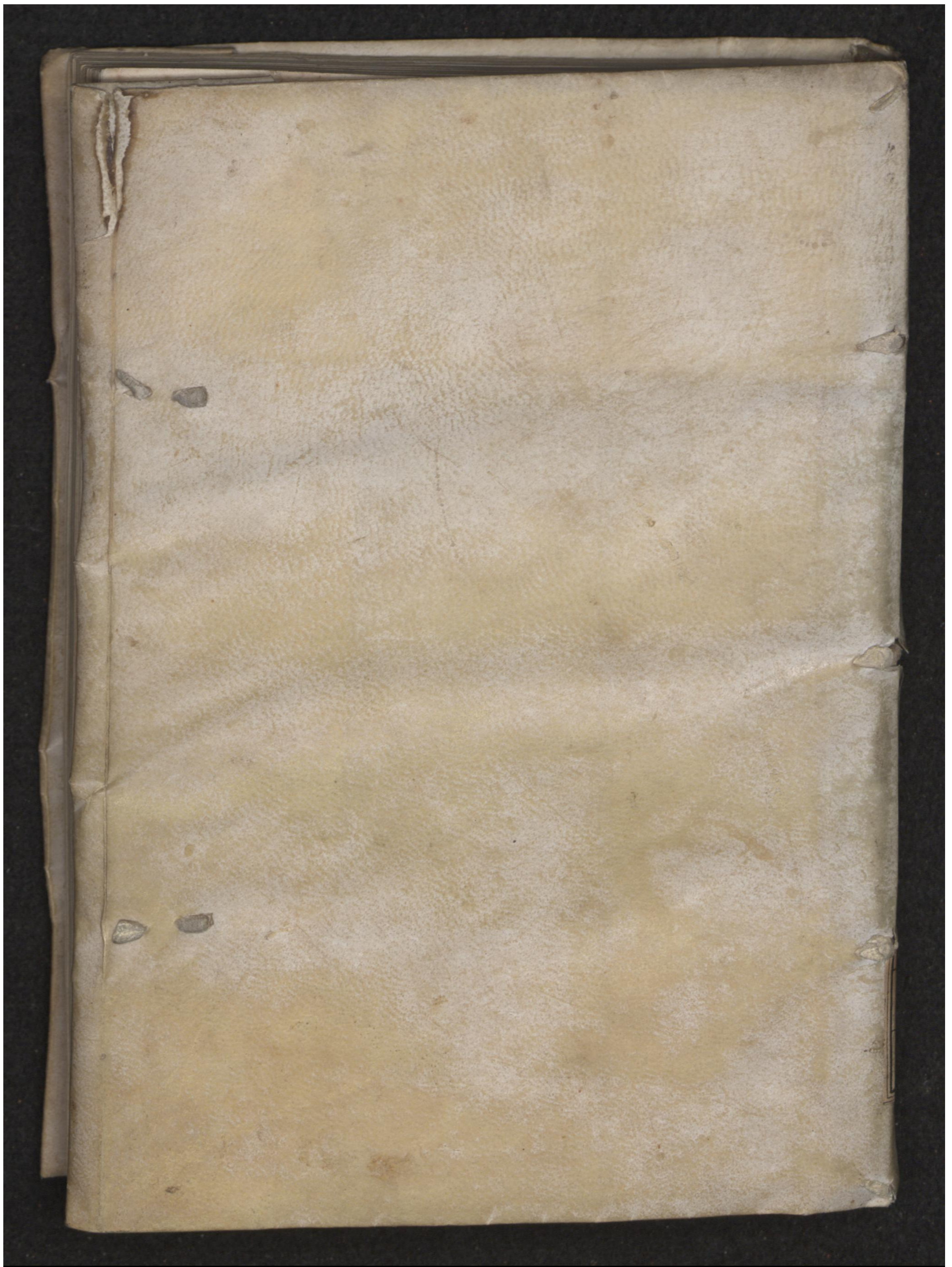
1b

MAGENTINI IN ARISTOTELIS *librum de interpretatione explanatio*

IOANNE BAPTISTA RASARIO INTERPRETE.

*

Venetijs apud Hieronymum Scotum.

M. D. XXXXV.

IOANNES BAPTISTA RASARIVS
Sfortiæ Speciano S. P. D.

RISTOTELES in libris de prima philoſophia ſcriptũ reliquit homines cõparatis neceſſarijs rebus, & ijs, quæ ad uitæ cõmoditatem conducerent, admiratione rerum commotos ſe ſe philoſophiæ dedidiſſe. Cum enim ea admirarentur, quorũ uim & naturã minus cognoſcerent, ſenſim eo progreſsi ſunt, ut de illis etiam conſiderarent, quæ maioribus eſſent obſtructa difficultatibus, ueluti de Lunæ, ac Solis affectionibus, de ortu uniuerſitatis, de perpetuis curſibus, cõuerſionibusq; cœleſtibus. id quod ob nullam aliam cãm ab ijs fuiſſe factũ conſtat; niſi ut rerum cognitionẽ aſſequerentur. ex quo efficitur, nõ ſatis mihi perſuaderi poſſe, ut eorũ opinionem probandã putem, qui animum ad ſapientiã nulla alia rõne, quam ſpe quæſtus appulerũt, quales ſunt plebeij quidã, ac minuti philoſophi, ſi modo tale hoĩum genus philoſophorũ numero habẽdum ſit: multo minus ẽt eorum, qui cum diuitijs affluentes ſint, ſe a philoſophia ſeuocãtes in cæteris ſtudijs proficere ſperant poſſe. Cũ enim philoſophia ſit diuinarũ, humanarumq; rerũ ſcientia, certe nemo, ut opinio mea fert, ſine hac memorandum quicq̃ efficiet; quod memoriæ poſteritatis aliqua cũ laude mandari poſſe uideatur. Nã cum oĩs philoſophia ſit a pleriſq; diſtributa in parteis treis; quarũ una in cognitione rerũ eſt poſita, et in explicatione naturæ: altera in deſcriptione expetẽdarũ, fugiendarumue rerũ: tertia in iudicando quid cuiq; rei ſit conſequens, ꝗd repugnãs; in qua ineſt oĩs tum ſubtilitas diſſerẽdi, tum ueritas iudicandi: uides id, quod nunc dicebã, effici neceſſario. Ac ne forte animi pendeas, qua rõne huius prudentiæ particeps fieri poſsis, ſcire te uelim, oẽs has partes ab Ariſtotele diligentisſime illas ꝗdẽ, ſed obſcurisſime tractatas fuiſſe. Primi enĩ illi philoſophi; quorũ oĩum eſt longe princeps Plato, cũ ea arcana indicare in uulgus nefas cenſerẽt, philoſophiã fabulis obſcurauerunt. quorum ſnĩam cum ꝓbaſſet Ariſtoteles, non tñ ullis talibus inuolucris, & integumẽtis ſua ſcripta uoluit implicare: ſed tanq̃ is, qui oĩbus præſtaret ingenio, et diligentia aliã inſiſtens uiam philoſophiã acumine quodã diſſerendi adeo obſcurã fecit, ut qui eius doctrina inſtitui uoluerit, neceſſe ſit eundẽ eſſe eximio, et præſtãti ingenio. Ex oĩbus tñ libris, quos uir ille ingenio diuino cõſcripſit, nullus difficilior memoratur eo, qui περὶ ἑρμηνείας inſcribitur: quo ſane libro uerborũ ſimpliciũ, de quibus copioſe in decẽ ſummis generibus eſt actum, coniunctio, efficiendarũq; ſumptionũ, atq; enunciationũ ratio continetur. quẽ quidem cũ ego ab hinc biennium, cũ in Spisſia Speciana diuerteremus, cum Magẽtini explanatione mihi ipſe tantũ conuertiſſem, petijſti a me, uerecunde tu quidẽ, ut ſoles oĩa, ſed tñ ut facile cernerẽ te ardere ſtudio, ut eum foras darẽ. Ego uero cum ſcirem hunc librũ ab ipſis ẽt philoſophis, præter admodũ paucos, ignorari, uerebar quẽ mihi uni cõfeciſſem, in uulgus edere: tñ timebam, ne ſi ego nollẽ, aut ingratum id, aut ſuperbũ uideretur. Non potui igitur tibi hoc roganti debere diutius; neq; occaſionẽ mihi hanc oblatã ad te ſcribendi prætermittere. Quare etſi calca=

ribus nõ eges,sed frenis potius,ut de Theopompo dicebat Isocrates,hortor te,ut oẽ tuum studiũ,oẽm operam, mentẽ deniq; oẽm huc conferas, ut ad literas humaniores,qbus usq; ante hac operam dedisti, philosophiã adiungas:in primisq; eã, quæ una continet oẽm & pspiciendi,qd in quaq; re sit, scientiã; & iudicandi quale quidq; sit; ac rõne & uia dispu tandi:familiarẽ tibi efficias:deinde aggredieris ad eam partẽ; quæ in naturæ obscuritate uersatur; ex qua cũ summa utilitas existit,tum maxime ingenua delectatio,et digna sapiẽ tia:postremo trãsibis ad remp.tuendã,quo nihil põt esse præstantius.Hæc enim tractanti aĩo, & noctes, & dies cogitanti existit illa ab Apolline Delphis præcepta cognitio, ut ipsa se mens uitijs exutã cognoscat, cõiunctamq; cum diuina mente se sentiat,ex quo insa tiabili gaudio cõpleatur. Itaq; non sine causa doctissimi hoĩes uoluerunt philosophiã esse homini cum Deo similitudinẽ. Nunc uero quanta lætitia auctũ iri putas patrẽ tuum Ioan nem Baptistã Specianum; quẽ honoris causa nomino,uirũ iampridem in oĩbus rebus spe= ctatum,& cognitũ,& in amplissimo huius ciuitatis gradu collocatũ, cum te de ortu & occasu rerũ, de origine cuiusq; generis uel inanimi,uel animati,uel muti, uel loquentis, de alius in aliud uicissitudine, et mutatione,de terra,& qbus ea sit librata ponderibus,qbus cauernis maria sustineantur,de totius mundi motu,de innumerabilibus sideribus cœlo in= hærẽtibus, septemq; alijs,quorũ uagi motus,rata tñ,et certa sui cursus spacia definiant, disserentẽ audiet:& uidebit tuentem bonos,laudantẽ claros uiros, quorum facta imitabe re,præcepta salutis & laudis edentem tuis ciuibus, eos hortantẽ ad decus, reuocantem a flagitio? quarum rerum parens est,educatrixq; prudentia. Dij immortales quanto gau= dio perfundetur,quo bono se frui sentiet:quanto præterea honore ipse tum ex patris, di= gnitate, tum ex his ipsis rebus afficiere:quantã demum uoluptatem & amicis,& ciuibus tuis uniuersis afferet uirtus tua. Neq; uero est,cur animũ diuitijs adiungendũ putes;etenĩ pater tuus uir amplissimus satis magnas fortunas atq; copias uobis oĩbus duodecim li= beris suis et domi consilio,et armis belli reperit:sed ut fruare ea,quæ in te est,sagaci men te,atq; bona;ex qua existet illa uirtus;quæ te ad oĩa,quæ pulchra,honesta,præclara sunt, conuertet:ut discas patrẽ tuum uirum optimum,& hominẽ doctissimum, mihiq; sine ulla exceptione laudatum imitari,ut tibi eum exẽplar proponas;& præter patrimonium,qd' tibi Dij fortunent, eam tibi possessionem acquiras, uirtutem dico, quæ manet,splendetq; per se se semper,neq; alienis unquam sordibus obsolescit. Scito autem in summa expecta= tione te esse,eaq; a te expectari,quæ a summo ingenio expectanda sunt. Quare in uirtu= tem incumbe,hoc est enim animi, hoc est ingenij,hoc est spei, quam habere debes amplifi= candæ dignitatis uestræ. tu enim habes ea omnia, quæ quidem ut ait ille Terentianus, in homine dicuntur bona,parentes,patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, diuitias, ætatem opportunissimam; ut tibi unũ timendum sit, ne ipse tibi defuisse uideare. Ego aũt idem semp de te sum auguratus,qd' de adolescente Isocrate Socrates in extremo Phædro auguratur. Fac igitur,ut cum ætate processeris,tantũ,quantum pueris in ijs literis, qui= bus nunc studes: reliquis præstes omnibus;qui unquam philosophiam attigerunt.

MAGENTINI IN LIBRVM ARISTOTELIS DE INTERpretatione perbreuis explanatio.

Ioanne Baptista Rasario interprete.

CVM hoc volumen declarãdum susciperemus, nihil circuitione vti, sed ad ipsam propositæ facultatis doctrinam trãsferre studium nostrum oportebat. ea enim, quæ interpretes in philosophię librorum initijs pręfari consuescunt, in Porphyriana institutione: quæ vero ante principiũ artis differendi, explicanda esse putamus, in præfatione decem summorũ generum enarrauimus. nunc ad libri capita aperienda nos conuertamus necesse est. hæc enim octo sunt. quid libro propositum sit: quã vtilitatem afferat: quare ita inscribat: sitne eius auctoris proprius, cui attribuitur: quo numero sit ponendus: distributio eius in partes: in quo docendi genere versetur: ad quam philosophiam referatur. quamobrem de primo primum disputabimus. Etenim Aristoteli propositũ est hoc libro enunciantem orationem nos docere. nunc vero cum in orationis nomen inciderimus, quot eius genera sint, breuiter exponam. Orationis enim genera, vt traditum est a Peripateticis, quinq; sunt, enuncians, interrogans, imperans, vocans, & optans: enuncians, vt Socrates ambulat: interrogans, vt A quibus ille viris venit? imperans, vt vade, vide, optans, vt vtinam malitiam hominibus Dij ne dedissent: vocans, vt heus tu, ehodum ad me. Stoici enunciantem orationem effatum per sese prolatum nominant: quo sane modo ab eis definita est. optantẽ vero imprecantem vocant, & vocantem, appellantem dicunt. Sed his non contenti quinq; præterea orationis genera introducunt, quorum primum est expo nens, vt esto terra cœli centrum. alterum connexum, vt si dies est, Sol terras illustrat: hoc enim orationis genere efficitur, vt si quippiam sit, aliquid itidem, aut nihil quicquam existat: aut si aliquid non sit, aliquid quoq;, aut nihil esse cõcludatur: quẽadmodum cum dicimus, si homo est, animal est, si homo est, lapis non est, si dies non est, nox est: si dies non est, Sol terras larga luce non complet. tertium vero est effato persimile, vt Quam vaga est, volubilisq; fortuna. sed hæc oratio superat effatum hoc verbo Quam. quod si adimatur, effati nomine appellabitur. quartum, quo dubitamus, vt Dauus est, quidnã boni portat. quintum in iureiurãdo versatur, quippe cum in eo ita obtestemus, vt dicamus per Iouem, qui reliquis Dijs & auctoritate, & bonitate pręstat omnibus. Sed illud in primis vos scire velim, hæc quinq; genera a primis quinq; contineri. nam exponens, cõnexum, enunciato simile, & quod in iureiurando consistit, ab enunciante comprehenduntur, cum vel maxime vnum eorum quodq; verum, falsumue significet, id quod est enunciantis certe propriũ. Præterea oratio, cuius in dubitando

opus eſt,ab interrogante nõ differt.poſtremo imprecans eadem eſt,atq; optans. Nunc cum orationis genera ex diuiſione perceperimus,hęc tranſiliamus,& alia altius repetita ſumamus. Oratio vel a toto in partes, vel a genere in ſpecies diſtribuitur. Si a toto, aut in remotas, aut in propinquas partes diſtinguetur,ſi in remotas, ſimplices voces efficiet, quas in Categorijs pertractauit : ſi in propinquas, propoſitiones cõſtruet,quas hoc libro philoſophus docet. Si vero a genere in partes diuidatur, quinquepartita eius erit diuiſio,ea de qua feci ſupra mentioné. de oratione igitur enunciante hoc loco agere vult Ariſtoteles. ea duplex eſt, quæ de aliquibus dicitur, vt homo,vt animal.& quæ profertur adiuncta cõditione quadam, qualis eſt, ſi dies eſt, lux eſt.Sed de priori tantum hic verba facit, cum vel maxime ipſa ſola demonſtrationes faciat, quę ſunt fines huius artis, quæ in differendi ſubtilitate verſatur. Ratiocinatio autem cõnexa non parum indiget demonſtratione quę de aliquibus dicitur , vt ante dixi, quandoquidem ſubiectio in demonſtratione ſatis per ſeſe facere non poteſt. illius enim demonſtrationis aliam inſuper demonſtrationem exigeremus. & ita demonſtrando ſic protraheretur oratio,vt exitum nullum repertura eſſe videretur. Cum vero de modis, ex quibus efficitur ratiocinatio, dicturus ſit, quot genera ratiocinationum ſint , ex diuiſione diſcendum eſt. hoc itaq; pacto initium ſumam . Oratio omnis aut omnino vera eſt,ratiocinationemq; demonſtratiuam faciet : aut penitus falſa, & poeticam componet:aut æq; vera, ac falſa, & rhetoricam conſtituet:aut magis vera, & minus falſa, & ex ea dialectica ſumetur : aut magis falſa , & minus vera. & ex ea fallax, & captioſa elicietur. Sed vt perfectam argumétationum diſtinctionem faciamus,dicemus hoc modo. Oratio & partes,& compoſitionem habet. partes tum primæ,tum ſecundariæ collocationis ſunt.de ijs, quæ primæ ſunt,in decem ſummis generibus actum eſt. nunc de illis,quæ ſecundæ ſunt, dicendum reſtat. prima ſumptio non perficit argumentationem,ſed ſecunda. etenim primæ, & ſecundæ cõſtitutionis voces non ſunt ambiguę. in Categorijs enim ſimplices voces, nomen, & verbum infinite pertractauit. at hoc opere de verbis loquitur, quæ tempus ſignificant, deq; nominibus,quę rem inferunt. ad aliud ſecundæ compoſitionis membrum tranſeamus. A prima,aut a ſecũda ſumptione fit,ratiocinatio, atq; a prima, ſi voces cõpoſitæ ſint, non erit perfecta. veluti Socrates ambulat:ex ſecunda perfecta erit. vt Socrates ambulat, qui ambulat,mouetur,Socrates igitur mouetur. Huic igitur libro propoſitum eſt agere non de ſecunda, ſed prima compoſitione, & non de prima collocatione, ſed ſecunda, deq; enunciante oratione non illa quidem quæ connexa ſit,ſed quæ in aliquibus dici poſſit. Vtilitatem per ſeſe manifeſtã eſſe nemo non videt. nam hic liber nobis magno adiumento eſt ad demõſtrationem, quæ ſine ratiocinatione ſimplici, & ratiocinatio ſine propoſitis fieri nullo pacto poteſt.eſt igitur hæc ad demonſtrationem vtilis tractatio. Ordo ex ſeſe patet. nam cum de ſimplicibus vocibus in Categorijs dictum ſit, reliquum erat,vt illæ compoſitæ tractarentur. Verum vt inſcriptionis cauſa fiat illuſtrior, quandam diuiſionem non modo hac in re nobis vtilem,verum etiã in alijs philoſophi libris, proponemus. Animæ noſtræ duplex actio eſt.altera in cognitione verſatur.eiuſmodi ſunt mens, intelligentia, opinio, cogitatio, & ſenſus. altera eſt in vita,atq; appetitu cõſtituta. vt ſunt voluntas, electio, iracundia, & cupiditas. enuncians oratio in cognitione verſatur, hæcq;, vt dixi, vel quæ dicitur, vel quæ ſine condi-

tione quadam non effertur, vereq; rerum cognitioné, quæ in nobis ineſt, enunciat. & ex ijs, aut vera erit, aut ſaltẽ apparebit. in animæ vero partibus, quæ libidinũ, atq; irarum æſtu fluctuant, cætera quatuor orationis genera cõſiſtunt. non tamen cum anima per ſeſe quicquã agit, ſed cum alio intendit: cum ſcilicet rationem, (quod fit in ea, qua interrogamus) aut rem quærit. Si itaq; rem quærat, aut illius deſiderio trahetur, & vocantem faciet orationem, aut quãdam illius actionem conſequi anhelabit, quã ſane deterior a meliore rogabit, & optantem efficiet. par enim eſt, vt cum minores ſimus, maiores rogemus: vel quam maior a minori, & tunc temporis faciet imperãtem. maiores enim inferioribus imperant. enunciantis autem ſpeciem interpretationem vocat, quod animæ noſtræ cogitata interpretetur, & explicet. Sed illud quoq; ſcire debemus, interpretationem appellari demonſtrationem, quæ rationem deſcribit: & elegantem, atque ornatam locutionem. de quibus duabus interpretationis ſignificationibus Ariſtoteles ne verbum quidem nunc facit. Librum hunc eſſe Ariſtotelis proprium, & materia, & forma nobis declarant. ineſt enim in eo magna ſylua ſententiarum. ita obſcure & breuiter, ſtrictimq; deſcripta, vt de hac re ne dubitari quidem poſſe putem. Andronicus tamen Rhodius ea de cauſa nothum eſſe exiſtimabat, quod has intelligentias, animi affectionis appellauerit, idq; in libro de anima nuſquam dixerit. nos horum duorum alterũ teneamus neceſſe eſt. ſed cum nefas ſit, illud opus Ariſtotele digniſſimum abijcere, reſtat vt hoc reprobemus. ad quam rem nos dicemus breuiter. Ariſtoteles enim hoc libro illius de anima mentionem fecit: Verum, inquit, de ijs in libris, qui ſunt de anima, dictũ eſt nobis. Illic enim conſtat eum dixiſſe cogitationem eſſe patibilem intelligentiam. nam veluti cum dormimus, quædã videre videmur, & ſentimus, viſumq; abſq; ſenſibus intelligimus, ſentire enim eſt affectio quædam/ita etiã quæ intelligãtur, non ſine affectione percipimus. Omnino diuiditur liber hic in partes quinq;. primum in voces compoſitas: deinde in ſimplices propoſitiones, tum in duas dictiones, quarum altera ſubijcitur, altera de ſubiecta dr̃, & in id, quod eĩ, quæ ſubijcitur, adiunctum eſt, vt Socrates iuſtus eſt. nam verbum Eſt ſubiectum terminum cum alio, qui de ſubiecto dicitur, coniungit: poſtea in ſumptiones, quæ ex ſubiecto & eo qui de ſubiecto, & eo quod ei qui dicitur, adhæret, atq; ex modis conficiuntur, vt Socrates omnia perſpicue explicat: poſtremo ſumptiones in veras, & falſas diſtinguuntur. Ad differendi rationem hic liber refertur. Docendi genere nullo vtitur Ariſtoteles, ſed obſcurus eſt, vt multis alijs in libris ſuis. Nunc vero nolim vos eſſe neſcios, ſenſum a cogitatione differre plurimum. Senſus enim indiget ijs, quæ ſenſum mouent, vt in eis agat quippiã. ſed cogitatio horum figuris impreſſa ſatis poteſt nobis occurrere. ex quo fit, vt in ſomnijs aliquid ſine ſenſu nos videre exiſtimemus. & ea de re cogitatio patibilis intelligẽtia dicta eſt, quod cum aliqua ſecretione, & dimenſione ſingula cognoſcat, tanquam eius vis, atq; actio tales ſint, vt a corpore auelli nõ queant, ipſaq; ſit eorum, quę ſub ſenſum cadunt, fons, & principium. His ita explicatis ad ipſa Ariſtotelis verba declarãda nos conuertere neceſſariũ eſſe videmus. Procemij itaq; ſex capita præſumemus. primum quanam cauſa impulſus huiuſmodi numero in procemio vſus ſit: quid inquam cauſæ ſit, cur ſimpliciora perfectioribus antepoſuerit, cum in doctrina vniuerſæ res præcedere, ſingulæ ſequi debeãt. cui ſane capiti facillime reſpondemus. Solet enim id quandoq; facere Ariſtoteles,

vt ea quæ magis ad singulas res pertinet, perfectionibus præferat. primum enim nomen, deinde verbum, tanq; enunciantis orationis partes constituit. nomen, veluti quod essentiam quandam, aut substantiā significet. verbum postea, quippe quod actionem & affectionem signficet. Hæc autem non qua per se sunt, sed quia in natura constant, considerantur. ijs negationē addit, tanq; id, quod nō sit, introducat. huic affirmationē apponit, vtpote quæ inferat rem esse. demum enunciationē, vt affirmationis, & negationis genus, postremo orationem tanq; ea latius q; omnes reliquæ pateat. Nam siquid enunciatio est, idem est oratio, at si quid oratio, non item est enunciatio. quomodo enim cætera quatuor orationis genera efficias? In doctrina ea, quæ latius manant, prius locanda sunt, quam quæ magis propria sunt, propterea quod communia primum, deinde singula nobis percipienda sunt. Alterum caput est, quamobrem in decem summis generibus nominum, verborumq; mentionem fecerit, atq; hoc in loco deintegro faciat. Nos Aristotelem illic eorum meminisse, veluti vocum, quæ simpliciter significarent, respondemus. at hic ea, quæ rei naturam indicant, nomina appellat: quæ tempus, actionem, & affectionē, verba. Tertium caput est, quid fuerit in causa, cur cum aliæ præterea orationis partes sint, sola nomina, & verba orationis partes dixerit. quibus responsum volumus, hæc sola cōiugata perfectam reddere orationem. id quod præstare reliquæ nullo modo possunt. verum aut ab ijs oriuntur, vt ea, quæ participia, & pronomina vocantur, aut ad copulationem & disiunctionem, veluti sunt coniunctiones, solum vtiles sunt. Sed orationis partes ex diuisione percipiendas reor, proinde ordiar. Orationis partes aut rei naturam significant, vt nomina: aut personam cum actione, atq; affectione, vt verba: aut personam tantum, vt pronomina: quædam aut omni orationi & eius partibus præponuntur, vt propositiones: aut nomine tantum, vt articuli: quædam vel componunt, & dispergunt, vt coniunctiones, aut pro verbis sumuntur, vt aduerbia: aut nominis & verbi sunt participes, vt participia. Quartum qua ratione ductus orationis, & vocis simul non meminerit. nam vox orationis genus est, quoniam si oratio est, & vox est, at si vox, nō tamen oratio. nos vero dicimus vocem magis ad physicam quam ad logicam facultatem spectare. eo quod vox natura est, & oratio positura. Natura esse dicimus, quod apud omnes idem est. Nam apud Indos, & Scythas, & vno verbo, omnes vna est vox, tanq; naturæ id opus existat: oratio vero eadem omnibus non est. ex quo fit, vt collocatione constituatur. Alia enim Sarmatæ, alia Germani vtuntur. At siquis obijciat Comicos ranas, & aues imitatos voces diuersas proferre, hoc eorum sibi licentia attributum esse dicemus. Pueri enim medicorum nobis etiam indicant voces esse a natura, cum alia instrumenta vocalia appellent, alia, quæ eloquantur. vocalia sunt pulmo, pectus, aspera arteria: quæ eloquuntur sunt epiglottis, lingua, & dentes. Aristoteles vero in libro de animalium historia vocem orationis genus non esse, sed materiæ potius rationem dicit possidere. subijcit enim ad orationem efficiendam. Quintum caput se ita habet. vt quæratur, cur numerando nulla sit repugnantiæ facta mentio, cum in hac doctrina eius mentio fiat: ad quod dicendum est, Aristotelem ipsius partes enumerādo hanc quoq; potestate enumerasse. Sextum caput est. quonam pacto enunciatio in affirmationem, & negationem distribuatur. Diuisio enim sex modis efficitur, vt genus in partes: vt vniuersum in partes: vt vox ambigua in varias

significationes:

significationes: vt substantia in accidentia: vt accidens in substantiam: vt accidens in accidentia. at enunciatio neq; vt substantia in accidétia diuiditur, neq; econtra, propterea quod affirmatio & negatio substantiæ omnino non essent: neq; vt totum in partes, easq; quæ dissimiles sunt inter se, propterea quod sic diuersæ neq; in nomine, neq; in re cómunicarent: affirmatio vero, & negatio a totius nomine enunciationes vocantur: neq; in partes, quæ inter se similes sunt, cum inter affirmationem, & negationem magnum discrimen versetur: neq; vt vox multa significans, quia affirmatio, negatio quoq; diceretur. Alexander tribus argumentis hanc tanq; genus in partes nó diuidi probare nititur. Generum enim, inquit, definitiones formis debere conuenire, at formarum, generibus nõ debent. hoc vero loco partium definitiones enunciationi congruunt. nam affirmatio est aliquid de aliquo, & negatio aliquid ab aliquo, quæ vtræq; partes in enunciatione conueniunt. Ad hæc addit, Vbi prius, posteriusq; est, ibi id, quod communiter dicitur, genus esse non potest. nam affirmatio prior est negatione. ex quo conficitur, vt enunciatio earum esse genus non queat. nos tamé huic respondemus affirmationé non natura, sed dignitate priorem esse. & prius ac posterius in formis quæritur, quod ordine naturæ fit. Ait demum formas sese nõ interimere. at negatio affirmationem tollit. cui quidem rationi nihil est, cur repugnari putem posse: & ob eam rem nos ei subscripsimus. ex quo efficitur, vt quemadmodum Alexander scriptum reliquit, enunciatio tanquam vox multa significans in varias, ac diuersas significationes distribuatur.

RIMVM quid sit nomen, quid uerbum, deinde quid negatio, & affirmatio, & enunciatio, & oratio, ponendum est.

Primum quinq; modis dicitur. natura, vt pater prior est filio: tempore, vt senex iuuene: numero, vt vnum duobus: ordine, vt fundamentum pariete: dignitate, vt dominus seruo. Ponere sex modis dicitur. vt id, quod concessum est, ex quo opponere, hoc est concesso repuguare, dicere consueuimus: vt effatum: vt petitio: vt peto a te, terram cœli centrum ponas: vt aduerbium locum significans: vt definitio: vt probata philosophorum sententia: veluti cum duo mentiantur, aduersetur nemo: vel duo verum dicant, & nullus repugnet. aut alter verũ, falsum alter dicat, vel contra, & nemo obsistat. nomen quidem, & verbum, dictionem, & terminum eadem subiecto esse, & relatione differre non ignorádum est. tum enim nomen vocatur, si tanq; subiectum accipiatur: verbum vero, cum pro termino qui de subiecto dicitur. dictio enunciationis pars est. licet nomen, aut verbum sit. nam propositio aliud est, aliudq; enunciatio. simplex enim affirmatio, aut negatio, enunciatio est. ea vero affirmatio, aut negantia, quæ in complexionibus accipitur, profitio, aut sumptio vocatur. Terminus pars propositionis appellatur, subijciturq;, aut in subiecto dicitur.

EA QVIDEM, quæ uoce proferuntur, affectionum animæ sunt notæ: & quæ scribuntur, eorum quæ in uoce sunt. atq; ut non eædem literæ, sic ne uoces quidem apud omnes sunt. Sensa uero animi, quorum primo uerba signa sunt, idem apud omnes ualét,

& res quarum animi sensus similitudines sunt, eædem existunt, uerum de iis in libris, qui sunt de animo, dictum est nobis. ad aliud enim institutum hæc pertinent.

Enumeratis nomine, verbo, & alijs, eorum definitiones statim tradendæ erant. prius enim hæc sibi definiēda esse dixerat. id tamen nunc non facit, sed quoddá caput, quod nobis magno adiumento est, proponit: docetq; in quibus verum & falsum inuenire possimus. ea in simplicibus vocibus, nomine inquam, & verbo non inuenimus, sed in horum copulatione. cum igitur quatuor sint, res, intelligentiæ, seu animi sensa, seu perceptiones (hæc enim omnia τὰ νοήματα significare arbitror) voces, & literæ: res, atq; intelligentiæ natura sunt cōstitutæ, voces vero & literæ collocatione. res autem, animiq; perceptiones natura constare signo est, eas apud omnes easdē esse, veluti apud Romanos, Indos, & Aegyptios. at nō omnes ijsdem vocibus vtuntur. de literis eadem ratio. De his vero mentionem fecit, quoniā nomina, verbaq; & res sunt, intelliguntur, proferuntur, & scribuntur. sensus autem animi rerum similitudines vocat, earum enim sensus animi speciē gerunt. Literas vocum, atq; orationis notas & signa appellat, sensuum autem, verba. mentis quidem interpres est oratio. ac literæ ad verborum memoriam sunt inuentæ. Similitudo a signo, & nota differt plurimum. Similitudo enim rei naturam oculis subijcit. veluti Socratis imago, quæ nobis Socratem naturaliter nō exprimit, cum ea, quæ ei attributa sunt, sine eorum cōmutatione non seruet. id tamen non in nobis, sed in parente omnium natura, quæ semper formarum similitudines conseruat, nemo esse non videt: nota & signum ex nostra cogitatione proficiscūtur: vt in bello tubarum clangor, & facis accensio. Sed scire debemus Aristotelem signum & notam situ idem appellasse, quamuis non parum inter ea intersit. nā signum in ijs est, quæ semper sunt, vt fumus ignem semper, & vmbra corpus in lumine significat: nota vero in ijs, quę non semper fiunt. vt cum dicimus hanc auem, & hunc volatum belli, & pestilentiæ notas esse. Iam cum animi sensus eosdem apud omnes esse affirmauerit, Alexander se se opponit. ait enim de ijsdem rebus sæpe nos diuersos sensus habere: cui ego dico, hic vocari sensus animi eos solos, qui ex omnibus inter se differentibus veri sint. Addit ad hanc rem, Aristotelem in ijs constituendis naturæ ordinem non esse secutum. vel maxime quod res ordine naturæ priores sint, intelligentiæ sequantur, tum voces, postremo literæ. ipse vero Aristoteles vocibus primas defert. huic satis nos fecisse arbitramur, si dixerimus Aristotelem cum differendi artem tractaret, vocum meminisse necessario, vt nominis & verbi, vt pote quæ ad orationem efficiendam conducant. Duæ nunc causæ sunt, cur non voces, sed ea, quæ in voce sunt, notas intelligentiarum esse dixerit. prima huiusmodi est. per vocem nomina & verba significantur, quæ voces simpliciter non sunt. cum præsertim voces natura sint, & nomen, & verbum non sunt natura. huic rei argumentum præbent boues, qui vocem nullis tamen articulis distinctam, aut nomen & verbum significantem emittunt. Altera est, quia vocis beneficio conficitur oratio, cum ea in voce nō existat. Triplex enim oratio est. interior, animata, prolata, de qua verba faciens ait, quæ voce proferunt, affectionum animæ sunt notæ. ea inquit, quæ in voce sunt, sensuum animi: scripta vero eorum, quæ sunt in voce, idest orationis, sunt notæ. Sed quid causæ est, cur nō

literas, hoc est elementa vocum notas dixerit? nimirum quia litera characteris fusionem, elementum vero pronunciationem significat. quocirca prolatio non dicetur nominis nota, velut elementum, sed pars. character vero nota dicitur, quia per eandem pronunciationem aliter, atq; aliter profertur. hac de causa nec elementa dixit, nec literas, quod vtrunq; nomen & de pronunciatione, & de li tera feratur, & elemento. Pronunciationem igitur nominis & verbi idest vocũ partem esse demonstrauimus. Sensa vero animi, quorũ primo verba signa sunt.
„ ea inquit, quorum verba primo notæ sunt, sensa animi dicuntur, & eadẽ omni-
„ bus sunt. addidit autem, primo, quia verba intelligẽtiarum auxilio possunt esse rerum notæ, non tamen rerum, primo loco, & per se. Et res, quarum hæc sensa
„ similitudines sunt, eædem existunt. quarum inquit similitudines sunt, at quaꝝ?
„ rerum ne? hæ sane inquit, res apud omnes idem valent, vtpote quæ natura con stent. Definitio autẽ esse natura, est, apud omnes idem esse. eius vero, quod situ est, definitio hæc tribuitur: Non apud omnes idem esse.

QVEMADMODVM enim in anima interdũ intelligentia ueri & falsi expers est, interdum ita, ut horũ alterum inesse necessitas cogat: ita in oratione. uerum nanq; & falsum in rerum compositione, & diuisione uersatur. quamobrem nomina, & uerba ei perceptioni animi, quæ sine coniunctione, & disiunctione est, ut homo, ut id, quod album est, cum nihil præterea additur, respondent. neq; enim uerum, aut falsum quicquam enunciatur. id quod tragelaphi uerbum clarum facit. id enim quippiam significat. sed nõdum uere, aut falso quicquã dicitur, nisi esse aut non esse omnino, aut ad tempus adiungatur.

In ijs, quæ ante diximus, duo quędã sunt inuestigata. at primum quidem, quonã pacto nominis, verbiq; significatio intelligenda esset, vtrum ex voce tantum, aut ex sola intelligẽtia, an ex re solũ: voces item per animi sensus rerum esse inter pretes approbauimus. Secundo, in quibus veꝝ, & falsum inueniretur. qđ nunc quoq; ostendendum Aristoteles proponit, cum ait, si nihil verbis, aut nominibus addatur, nec verum, nec falsum ex ipsis posse elici, in eorumq; compositione, facile posse. quibus sane verbis enunciantem orationẽ significat, in qua sola verum & falsum enunciatur, siquidem in optante, aut alia quauis, præterq; in enunciante id non comperitur. Cum quatuor sint nobis tradita, res, voces, sensus, & literæ, vnam earum quanq; verum, & falsum dicere sciendum est. nã quæ scribuntur, aut falsa, aut vera sunt: atq; etiam pronunciata, & intellecta. itemq; res aut vere, aut falsæ sunt. Socratem enim esse verum, & pictum falsum esse dicimus. Etenim hoc loco Aristoteles solas animi sensus verum dicere, aut falsum asserit: nos vero hæc omnia per intelligentias verum aut falsum dicere affirmamus: quandoquidem is, qui falsa scribit, & pronunciat, tum pronunciasse, aut scripsisse dicitur, cum intellexerit. Simili quoq; modo, qui aliquid fabricatus est, nisi percepisset, nunquã illud esset operatus. ait igitur in simplicibus animi perceptionibus verum, & falsum neutiquam versari. Triplici dubitatione quidã ambigunt. primum enim sibi ipsi, Platoniq; Aristotelem aiunt esse cõtrarium,

nam in prima philosophia memoriæ prodidit intelligentiam per simplicem & nudam impressionem res percipienté omnino vera cognoscere: quod Plato in dialogo, qui est de anima, confirmat. huic dubitationi occurrimus, & dicimus Aristotelem nec sibi, nec Platoni repugnare. illic enim ait mentem tantúmodo vera,& nó falsa intelligere,hic vero de vero & falsoquæstio est. Dubitant secundo loco,cum nominis,& verbi mentionem fecerit, an hominem nominis exemplum,& album,verbi,posuerit.hi a nobis accipiant, omné terminum,qui enunciatur, verbum esse non debere. verum siquid dicatur, licet nomen sit, vt Socrates albus, ab Aristotele verbum appellari. Tertia dubitatio est, quonam pacto in simplicibus vocibus verú & falsum non significari aiat,cum in verbis vtrúq; inueniatur. nam si dixero, gradior, vera loquar: si non gradiar, mentitus ero. ijs satis esse factum arbitrabimur, si dixerimus, subaudiendum esse, Ego: vt hoc pacto loquamur, Ego gradior. quod si erat, in omni itidem verbo inuenietur. in infinitis vero & indefinitis æq; ,ac in præsenti verba verum & falsum significantia non comperientur. deinde exemplum supponit, vt a maiori confirmaretur oratio, nec verú, nec falsum in nudis & puris vocibus inueniri: Si Tragelaphus inquit, compositum nomen nec verum, nec falsum significat, quoná modo sim-
„ plices voces significabunt? Verum namq; & falsum in rerum compositione, &
„ disiunctione versatur. Non dubium est, quin Aristoteles compositionem pro affirmatione, disiunctionemq; pro negatione non posuerit. in promptu ratio est. subiectus enim terminus cum eo, qui de subiecto dicitur, cóiunctus affirmationem facit. hiq; termini ab aduerbio Non deiuncti, negationem efficiunt. in omni tamen cópositione & disiunctione verum & falsum non inuenitur, quandoquidem optatio licet oratio cóposita sit, itemq; iussus, nihilominus nec ve-
„ re, nec falso enunciátur. Quin hæc vox homo, verum aut falsum omnino, aut ad tempus accommodatum non significabit, veluti in præterito, & futuro, aut omnino, vt in determinato ac finito tempore. ad tempus vero: vt in infinito. vt tragelaphus erat, vel erit, hæc enim infinita sunt. at Est, definitum est. Sed illud
„ verbum, Omnino, significat etiam infinitum, sicut de Deo loquimur, cum dicimus Deus erit, non tamen Deum esse negantes. quod si in præterito, futuroq; dicatur, idem erit. semper enim Deus est. In rebus tépore non definito vtimur ita, vt Tragelaphus erat, vel erit, dicamus.

DE NOMINE.

NOMEN uox est ex instituto significans, téporis expers, cuius nulla pars per se quicquá significat: nam in Senatusconsulto Senatus nihil separatim significat, sicut in hac oratione, Senatusconsultum. uerum non eadem ratio est nominum simplicium, & iunctorum. quandoquidem in illis pars nullo modo quicquam declarat, in his pars uult illa quidem se significare, nihil tamen penitus seorsum ab altera declarat: uelut in hoc uerbo Piratica nauis, nauis per se nihil significat. ex instituto propterea diximus, quod nullum nomen natura sit, sed cum nota quædam accesserit, ná etsi so-

ni, qui ſcribi non poſſunt, quales ſunt beluarum, aliquid ſignificãt, nullus tamen eorum nomẽ eſt. Non homo etiam nomẽ non eſt, nec ei nomen, quo appelletur, impoſitũ eſt ullum, cum nec oratio ſit, nec etiam negatio. Appelletur quidem infinitum nomen, quando quidem in quauis re, tam quæ ſit, quam quæ non ſit, æq; cõuenit. Philonis uero, & Philoni, & cætera generis eiuſdem nõ nomina, ſed caſus nominis uocentur. ſi enim cum cæteris copulẽtur, oratio ſane per ſe cohærebit. ſi uero cum uerbo eſt, uel erat, uel erit, id nec uerum erit nec falſum: quod in nomine ſemper efficitur, uelut in his orationibus, Philonis eſt, aut non eſt, nondum quicquam uerum, aut falſum dicitur.

Cum explicauerit, quod nomina, verbaq; ſignificent, in quibuſq; verũ, & falſum conſiſtat: ad tradẽdam nominis definitionem aggreditur. Nos primum quæremus, quid in cauſa fuerit, vt nomen verbo propoſuerit. eius deinde definitionẽ declarabimus, poſtremo dubitationes, quæ huic oriri poſſunt, earumq; ſolutiones afferemus. Nomen quidem verbo propoſitum eſt, quod naturã, vimq; ſignificet: verbum actionem, atq; affectionem. oportet enim eſſe aliquid, quod agat, & patiatur. Si præterea quid orationis pars eſt, id quoq; nomen eſt, quatenus vnicuiq; rei nomen eſt tributum: at non ſiquid orationis pars eſt, illud itidem verbum erit. Nunc ad definitionem noſtra ſe cõuertit oratio. cum vocem diceret, a ſono diſtinxit. Sonus eſt aer pcuſſus, qui ab eo fit, qui anima caret. Vox ſonus eſt, qui ab animato fit, per inſtrumenta vocis ſignificans. Scire debemus ex vocibus alias ſignificare, alias non: quaſdam præterea articulatas eſſe, & quaſdã articulorum expertes, quaſdam inq; ſcribi poſſe, quaſdam nõ poſſe. Veluti enim corpus noſtrum articulis & membris conſtare dicimus, ita etiam voces ſignificantes ex articulis, id eſt e ſyllabis eſſe conflatas affirmamus. ex hac itaq; diuiſione ſex membra fiunt, quorum duo non conſtant, cætera quatuor conſtant. nam ſignificantes voces literatæ, quæ videlicet literis exprimuntur, ſunt nomen, & verbum. quæ non ſcribitur, & nihil ſignificat, eſt ſimplex ſibilus. quæ ſignificat & nõ ſcribitur, eſt canum latratus. nam canis latrans aduenas domum ingredi domino ſignificat. attamen ipſa canis vox literis exprimi non poteſt. quæ ſcribi poteſt nihilq; declarat, eſt Blityri, Cnax, Scindapſus. cumq; adderet, Significans, ab his quæ non ſignificant, ſeparauit. Ex inſtituto autem dixit, pro ea, quæ ſcribitur, & ex collatione, & nõ natura. Vel propterea dictum eſt, ex inſtituto, vt nomen ab inanimatis, quorum voces non ſcribũtur, diſtingueretur. Hoc eſt etiam non ignorãdum, Ex inſtituto non cõpoſitionem quidem, ſed collationem quandam aut cõſtitutionem, hanc θέσιν appellant, notare. Triplex eſt collatio, æqualis, vt homines cum hominibus communes conuentus faciunt. vel ad præſtantius relata, vt hominis ad Deum: vel hominum ad inferiora ſe, ad quæ ne cõparationem quidẽ habet. vel ex inſtituto, poſſumus intelligere partim ſuperuacanea, partim diminuta, & quæ nequaq; poterunt conuenire. hoc vero loco æqualem collationem accepit. Conſtitutione & natura dupliciter dicitur. atq; ex ijs, qui nomina natura conſtare dicunt, alij vt naturæ opera ea eſſe affirmant; eaq;

imaginibus cōparant, quales sunt, quæ in vmbris & speculis apparent: Alij porro natura ita ipsa esse dicunt, vtpote quæ naturæ conueniant, vt si quis imperatoria prudētia sit præditus, Archelaus, aut Regulus nuncupetur: quæ artificiosis sane imaginibus sunt paria. qui vero ea collatione aut constitutione esse dicunt, partim aiunt nobis integrum esse res quo nomine voluerimus, appellare: partim vnicuiq; rei nomen a doctis, & intelligentibus viris impositum volunt. Sed id idem est, atq; secunda naturæ significatio. nomen igitur natura & constitutione aliam ob rem, atq; aliam est. ac cōstitutione quidem ea, quæ cum secunda naturæ significatione conueniat. Alexander vero ea natura tantum esse hac ratione firmauit. Nomen, inquit, & verbum voces sunt, Voces sunt natura, Nomen igitur & verbum sunt natura. nos voces per materiam, non per formā natura esse dicimus. quod si secus esset, possemus hoc modo argumentari. Ianua lignum est, lignum est naturæ opus, ianua igitur naturæ opus est. quod est falsum: propterea quod ianua ex materia, non ex forma lignum est. Temporis expers. hæc verba nomen a verbo distinguunt. Nonnulli quod ipsa tempora nomina sint, vt heri, vt cras, quomodo temporis expers nomen esse dixerit, ambigunt. quibus, nomen aut tempus per se, aut ne tempus quidem significare, respōdemus. nam tempus significare, & adsignificare differunt inter se ex eo, quod cū verbum est, non simpliciter tempus significat, sed adsignificat. nam preterquam quod verbum res quædam sit, actumq;, & affectum significet, tempus etiā omnino declarat. Cuius nulla pars quicquam per se significat. Nomen ab oratione separauit, cum Per se diceret: quippe cum orationis partes etiam separatim aliqd declarant: quales sunt in hac, Socrates ambulat, nā & Socrates, & ambulat, significant. Post traditam definitionē ex maiori sumit argumētum. Si iuncta, inquit, nomina partes separatim significantes non habent, multo minus simplicia. respublica enim, & piratica nauis parteis significantes non habent. enimuero publica, & nauis etsi quippiam significare videntur, nihil tamen significant quod ad totum nomen compositum, & totius significationem pertineat. cuius rei signum est, quod nec publica rempublicam, nec nauis piraticam nauim significat. Sed cum nota quædam accesserit. Nomen inquit, si alicui adiungatur, naturā eius, quod ab eo nomen ducit, significabit: idq; natura, & non cōstitutione. Addit etiam sonos, qui nullis literis exprimuntur, quales sunt beluarum, quorum nullus ad nomen pertinet, aliquid illos quidē significare, propterea quod cum natura nō sint, minus significent. neq; enim nomina sunt per naturā hi soni: quandoquidem nullum eis nomen impositum est, quo appellentur. ex quo perspicuū est huiusmodi sonos natura non constare, nec voces ipsorum esse nomina. Quidam arbitrati sunt Aristotelē hoc loco dixisse beluis nullum nomen esse impositum: quanq; leo beluæ nomen est, & reliquæ proprijs nominibus appellantur. quidam vero, vocum ferarum non esse nomen, hic dici putauerunt: & tamen canis vox latratus, & equi, hinnitus dicatur. Nos dicimus philosophū nobis indicare voces beluarum non natura, sed constitutione esse nomina, siquidem licet nomina suscipiant, nomina tamen ipsæ non sunt. Præterea quærit vtrum Non homo nomen, aut negatio sit. nomina quidem definita esse dicimus, habereq; quid significent. nā quod a nominibus nominatur, id ab ipsis significatur: Non homo vero non nominat, & significat. id tamen facit extinctione eius, qđ significat: cum presertim omnia siue finita sint, siue infinita, equum uidelicet, ca-

nem, & id quod non eſt, præter hominem fortuito introducat. nómen uero id,
quod a ſe ſignificatur, ſtatuit, & ponit, & reliqua omnia fortuitu aufert. Ad no
minis definitionem addendum eſt, Rem aliquam definitam ſignificans. nódum
eſt definitio. adde quod ſequitur, vt ſit explicata definitio ſic, Nomen eſt vox ex
inſtituto ſignificás, temporis expers. cuius nulla pars quicq; ſeparatim declarat,
rem aliquam definitam ſignificans, quæ verbo Eſt, vel Erat, vel Erit adiuncta ve
„ rum aut falſum declarat. De hoc verbo Non homo quæſtio eſt. an nó negatio
eſt? nam negantia, Non, negationem habent: & nos dicimus affirmationem a
negantia tolli, quæ fit ſi ei eſt, aut aliud quippiam acceſſerit. Sed hó affirmatio
non eſt, vt non homo poſſit hominem tollere. at neq; cum Eſt conſtruitur, ut
verum aut falſum ſignificet. Siquis vero aiat Non homo orationem eſſe, quod
pars homo, ſignificet, dicemus partem quidé ſignificare, ſed ſeorſum a Non mi-
nime ſignificare non hominem, ſicut neq; publica rempublicá. Præterea ſi ora-
tio eſt, enuncians, aut imperans, aut aliqua aliarum ſit oportet. nunc uero cum
ad nullam harú pertineat, orationem non eſſe concludo. Sex modis nomen di
citur. ipſum enim proprie nomen dictionum communitas eſt. qua ſignificatio-
ne Platonem in Theæteto pulchris vſum nominibus dicimus: ſubiectum: prima
nominis traditio: prima traditio cum primo ſigno: prima traditio cum ſecúda
„ determinatione: prima aſſignatio cum duobus ſignis adiunctis. Philonis, aut
Philoni vtrum nomina, an caſus nominum ſint, inueſtigádum eſt. Ariſtoteles
rectum nó vocat Caſum. Si enim, inquit, ex generali illo animi ſenſu, ex quo no
men eſt ductum, caſus erat appellandus: reliquas itidem orationis partes: quæ &
ipſæ ab illo ſenſu proficiſcuntur, appellare caſus oportebat. rectum vero caſum
ea de cauſa Peripatetici vocauerunt, quod ab animi ſenſibus decidat. rectum ve-
ro, propterea quod ſimilis ſit ſtylo, qui deſuper cadat, & ſtet. quem, ſi cadat, ca-
ſum, ſi cóſiſtat, rectum dicunt: qui ab eo, quod rectum eſt, nomen trahit. Dicunt
præterea nomen aut rectum aut caſum eſſe, naturamq; aut naturæ aduentitium
ſignificare: ſi naturam, ſit ſumptio, & id quod dicitur de quodam, aut quibuſdá
hæc Græci συμβάματα, καὶ κατηγορήματα appellant: ſi aduentitium minus,
σύμβαμα, minuſq; κατηγόρημα efficitur: vt Socratis, Socrati: ſuntq; hæc ca-
ſus nominis, non nomina. Ariſtoteles igitur ait, licet reliqua omnia nominis
definitionem recipiant, tamé cum verbo Erat, vel Eſt, vel Erit: perinde ac rectus,
verum, aut falſum non ſignificabunt. Ammonius ait Stoicos aſſerere, eſſe ver-
ba caſibus adiuncta, quæ ueram, aut falſam orationem faciant: vt Socratem pœ-
nitet: quæ ſi rectis copulentur, non ita ſignificatura: vt Socrates pœnitet. Aiunt
etiam, id quod dicitur, vel de nomine vel de caſibus dici. quorum vtrunq; vel
perfectú eſt, ex quo oritur enunciatio, aut imperfectum. Si itaq; perfectum ſit,
ſumptionem, & id quod dicitur de quadá, vocant. vt ambulat: vt Socrates am-
bulat. ſi de caſu dicatur: παρασύμβαμα, vel παρακατηγόρημα, id eſt, quod ſum-
ptioni, & ei quod de quodam dicitur, adhæret, nominant: vt pœnitet, quod de
recto dici nequit, nec per numerum variari: vt enim dicimus hunc pœnitet, ita
etiá hos pœnitet, diceremus. Si deinde id, quod dicitur, indigeat caſu nominis,
minus κατηγόρημα vocabitur, vt Socrates amat: huic enim addendum eſt, Dio-
nem. Si vero ei, quod de caſu dicitur, altero obliquo opus ſit, minus, quam πα-
ρασύμβαμα: vt in hoc verbo pœnitet videri poteſt, Socratem Alcibiadis pœni
tet. Nomina conſtitutione eſſe clarum faciunt ij, qui nomina rebus impoſue-

runt. Solem enim marem & Lunam fœminam esse volunt: quod hic lumen præbeat, illa Solis lumine illustretur. Quam præterea nos mentem, illi νοῦν marem esse dicunt, animam fœminam quod νοῦς animam lumine illustret suo, illa vero mentis lumine perfundatur. Fluuios præterea mares, & τὴν θάλασσαν, hoc est mare, fœminam dicunt esse, quod mare omnes fluuios in se defluentes recipiat.

DE VERBO.

VERBVM autem est, quod tempus adsignificat: cuius nulla pars separatim significat. & semper declarat ea, quæ de altero dicuntur. ipsum enim tempus adsignificare dico, ut ualetudo nomen est, ualet uerbum, quod præsens adsignificat: semperque ea declarat, quæ de altero dicuntur, qualia sunt ea, quæ de subiecto dicuntur, aut in subiecto insunt. Non ualet autem, & non laborat, uerbum nō uoco, quia uerbum tempus significat, & in re aliqua semper est. cumque nullum ei sit positum nomen, uerbum infinitum uocetur: quandoquidem tam de eo, quod est, quam quod non est, æque dicitur. Simili quoque modo conualuit, & conualebit nō uerba, sed uerbi casus appellanda sunt. hoc autem a uerbo differunt, quod uerbū præsens tempus, illa uero id, in quo præsens interpositum est, significant. ac uerba quidem si per se dicantur, nomina sunt, & aliquid significant. Nam qui ea dicit, in animis notitiam imprimit: quique audit, quiescit: uerum sit ne res, an non sit, nondum exprimit, quandoquidem illud esse, aut non esse rem non demonstrat. Neque si ipsum Ens per se solū dixeris. id enim nihil est. cōpositionem uero quandā significat, quæ sine iis, quæ copulātur, intelligi nullo modo potest.

Definito nomine ad verbi definitionē transit. Ordo est per se ipse perspicuus: q̃ nomina rei naturam, & verba actionem, aut affectionem declarant: necesse est aliquid prius esse, quod postea vel agat, vel patiatur. Hoc loco ea, quæ definitioni nominis, & verbi communia sunt, silentio transiuit. nam ipsum etiam verbū est vox, quæ ex instituto cum tēpore significat. verum quoniam Aristoteles semper breuitati studuit, hæc tacenda esse putauit. quod si quispiam rogaret, si ob breuitatem hæc omissa sint, quanam causa illorum verborum fecerit mentionē „ cuius nulla pars separatim significat? idem enim nomini etiam fuit attributum. respondendum ad hoc est quambreuissime. ea nimirum ob eam rem sunt repetita, quod ad alia magnum afferant adiumentum: si enim verbum cum verbo cō iungatur, sumptionem conficiet, ac nomen cum nomine, non faciet: qualia hæc duo verba efficiunt, ambulare est moueri. hic enim verbum Est & ex instituto significat, & tempus adsignificat, atque eius partes significāt. cum itaque verbum ab „ huiusmodi orationibus separare vellet, in definitione addidit, Cuius pars nulla „ separatim significat. quæ quidem ratio probabilis est: propterea quod interroganti diceremus, si verbum ab hisce orationibus volens distinguere horum meminit,

minit, quorum in nomine tractando fecit mentionem, & nunc in verbo prætermisit vtpote quæ essent ei cum nomine cōmunia, nobis verbi, & orationis discrimen indicauit: quam ego rationem veram esse statuo. semper enim postrema definitionis pars æq; ac tota definitio valet. huius igitur vltimæ partis definitionis meminit, vt in reliquis omnibus nomen cum verbo conuenire declararet. Sed tradita definitione ait: Semperq; ea declarat, quæ de altero dicuntur, qualia sunt, quæ in subiecto dicuntur. quæ quidem philosophus dixit, vt ostenderet, verbum semper de altero dici. At siquis dixerit, nonne eadem rōne nomē de noīe dicitur? vt homo cādidus: dicemus etsi nomen dicitur, non tñ sine verbo Est dici. vt homo candidus est: quoniam sine verbo nulla sumptio perfecta esset. Præterea siquis nunc me roget, quid sit, cur si verbum semper dicitur, in hac oratione Deambulare est moueri, illud deambulare subijciatur, dicerē, quotiescunq; verbum subiectum inuenitur, id semper esse infinitum, atq; personam non admittere, & nomini par esse. cui quidē verbo non secus, ac nominibus vsu venit, articulum Græci adiungunt. Deinde addit. Quæ de subiecto dicuntur, aut in subiecto insunt. quæ ita intelligenda sunt, ac si diceret, Verbum vel ex natura vniuerse dicitur, de ijs, de quibus dicitur, vt ambulare est moueri, in quo moueri vniuerse de ambulare dicitur: vel ex attributis naturæ, vt Socrates currit, vel scribit: hoc enim Socrati attributum est. Sed dum verbū semper de alijs dici explicamus, si quærat aliquis quidnam causæ sit, cur cum de nomine philosophus ageret, illud semper subijci non dixerit, eidem responderemus nomen solum vim & naturam rei significare, vt si Homo per se dixero. Ad hæc quærit de hoc verbo Non valet, quod verbum infinitum ait esse. ad quod ea omnia, quæcunq; paulo ante de infinito nomine sunt dicta possunt accommodari. hic vero tantūmodo dixit, verbum propter infiniti verbi varietatem cum proprio nomine coniungi non posse: quod etiam a nullis vsq; ante hac positum inuenitur. Deinde addit, si verba per se declarauerint ea solum, quorum significantia sunt, nomina erunt: vt enim nomen aliquid significat & ijs, qui id enunciat intelligentiam imprimit in animo, isq; qui audit, acquiescit, ita ea quoq;, quæ a verbis significantur, nomina sunt. Huic accedit de verbi casibus disquisitio, quos casus appellat per translationē a casibus nominum. dicit igitur ea solum proprie verba esse, quæ instans tempus significant: at quæ id, in quo intériectum præsens est, non item. ea vero tēpora inter quæ instans est positum, sunt præterita & futura, propterea quod ex vtraq; parte instantis consistunt infinitatem enim ipsa quoq; introducunt. enimuero in præterito, atq; in futuro maximā productionem inueniemus. Postremo ex maiori argumentatur. atq; verba veritatem, aut falsitatem non declarare: cuius exemplum nobis proponit Esse, & non esse, quod idem est, atq; est, & non est. itemq; ait nisi, est, aut non est, ponatur, neq; affirmationē, neq; negationē effici: id est nec verum, nec falsum significari. Deinde cum addit, Neq; si ipsum Ens per se solum dixeris. ipsum Ens communius assumpsit abundanter sane & copiose, quod, inquit, per sese nec verū, nec falsum significat: nisi aliquid coniungatur hoc modo. Socrates Ens est. quod quidem non modo in affirmatione, sed etiam in negatione vsu venit. In libro vero de animo, id quod non album est, alij coniungi affirmat. ait igitur si ipsum ens per se nihil significat, multo minus verbum est, a quo ipsum descendit, significabit: si aliquid non adiungatur, de quo dici possit. Præterea ambiguæ significationis nomina per

se dicta nullam significant naturā, nisi nomini ambiguo, de quo dicantur, addita sint. velut Est coruus & qui ianuæ affixus est e ferro: & volatilis, & Philosophus, & lapis quidam: quod nisi dixeris aut volatilem, aut ianuæ affixum, aut aliam eius significationem, non intelligetur. ita fit in Ens, & eius verbo Est: quæ tanq̃ nomina ambiguæ significationis nihil sine ijs, quibus copulantur, significant. Verbum igitur est vox significans tempus, ex instituto adsignificās, cuius pars nulla separatim quicquam declarat: remq; aliquam finitam indicat: præsensq; tempus explicat. Dicitur tribus modis prima definitionis traditio. ex qua & infinita & casus verbi vocant: idq; quod dicitur tertio, quod in solo instanti tempore sumitur.

DE ORATIONE.

ORATIO est uox, quæ significat: cuius pars aliqua seiuncta, ut nomen, non ut affirmatio aliquid declarat, ut homo aliqd significat, non rem esse, aut non esse. Cui tamen siquid additum sit, uel affirmatio erit, uel negatio, non sola hominis syllaba. nam neq; in hoc uerbo sorex, illud rex quicquam declarat: sed uox solum est. in iunctis autem aliquid significat, sed per se, ut ante dixi. Etsi autē omnis oratio significat non ut instrumētum, sed ex instituto, prout dixi, non tamen omnis enunciat: sed ea tantum, in qua uerum, & falsum inest: id quod in omnibus sane non inest: ut precatio oratio est illa quidem, sed nec uera, nec falsa. Ac reliquæ quidem cum potius ad artē rhetoricam, uel poeticā ptineant, omittendæ sunt nobis, eaq; retinenda, quę aliquid de quodam enunciat, siquidē hæc nunc de ea instituta est disputatio. Primum aūt enunciationis est affirmatio, & negatio. cæteræ omnes una fiunt coniunctionę. omnis autem enuncians oratio ex uerbo, aut casu uerbi constet necesse est. hominis enī oratio, quæ ex uerbo cōflatur, nisi est, uel erat, uel erit, uel huiusmodi aliquid adiunctum sit, nondum quicquam enunciat. Quid aūt causæ sit, cur totum hoc animal gradiens bipes unum quiddam, nō multa significet, (Neq; enim ex eis fit oratio etiā si inter se iunctione teneantur) ad hoc institutum non pertinet. Vna autem enunciās oratio est, quæ aut unum significat, aut quæ una est coniunctione. multæ uero, quæ uel multa, uel non unum significant, uel coniunctionibus carent. Ac nomen quidem & uerbum uocabula tantummodo uocentur, cum præsertim is, qui uoce aliquid exprimit, enunciare aliquid non possit siue rogetur, siue nō rogetur: sed is demum possit, qui omnia dicere uoluerit. harum autem enūciationum alia simplex est, ut quæ aliquid de quodam dicit, uel aliquid cuidam in-

eſſe negat:alia uero,quæ eſt ex his eſt iam oratio cõiuncta fere quæ-dam.ſimplex autem enunciatio eſt oratio,quæ aliquid eſſe,uel non eſſe ſignificat pro temporũ ratione. Affirmatio eſt enunciatio quæ aliquid de quodam dicit.Negatio enunciatio eſt, qua aliquid alicui ineſſe negatur. Iam cũ id, quod in aliquo ineſt, negari poſſit ineſſe· & quod non ineſt, dici poſſit ineſſe· & quod adeſt, adeſſe· & quod abeſt abeſſe ſimiliq; modo in cæteris temporibus,quicquid aliquis affirmauerit, negari: & quicquid negauerit,affirmari poſſit, profe-cto neceſſe eſt omni affirmationi negationẽ, omniq; negationi affir-mationem eſſe contrariam.Contradictio autẽ hac definitione expli-cetur,ut ſit affirmatio, & negatio contrariæ inter ſe. contrariam au-tem eſſe dico eam, quæ eiuſdem rei eſt, deq; eadẽ re dicitur, de qua dicit altera,non ambigue,ac cæteris omnibus adiunctis, quæ nos cõ tra moleſtas ſophiſtarum rationes literis mandauimus.

Cum nomen, & verbum definitione explicata ſint,conſequens eſt, vt affirmatio-nis,& negationis mentionem faciat: vt ordo in procemio conſtitutus nõ modo non peruertatur,ſed diligenter etiam ſeruetur. tranſitum autem hunc ad oratio nem,quæ latius patet,non temere fecit:quãdoquidem ſiquid affirmatio,aut ne-gatio eſt,id eſt itidem oratio:at ſi quid oratio,non iam erit vel negatio vel affir matio. atq; hoc quidem fit,quia primũ vniuerſas res, deinde ſingulas debemus
„ cognoſcere. Nunc quid ita in oratione definienda particulam illam, Ex inſtitu
„ to,prætermiſerit,inueſtigandum eſt. An id fecit, quod oratio naturalis ſit? id quidem nos in cauſa eſſe non dicimus,ſed quia orationem in nobis naturalium virtutum non eſſe inſtrumentum nondum declarauerat:aut quia,quod parteis, nomen inquam,& verbum,ex quibus oratio conſtat,ex inſtituto,& non natura ſignificare dixerat:ipſam quoq; cõſtitutione eſſe,nõ natura,planum ſit. vt enim partes,ita & vniuerſum ſe habet. Dicimus igitur tribus de cauſis non dixiſſe Ex inſtituto.primum propter ea,quæ ante dicta ſunt,vt cum nomen,& verbum na-tura non eſſe probauiſſet,orationem quoq; ita eſſe doceret:aut propterea quod
„ dicit,Cuius aliqua pars ſeparata ſignificat aut cum dicat, Significat, orationem conſtitutione eſſe palam faciat.ſignificantia enim,vt dixi, ſunt cõſtitutione ho-
„ minum.aut propter id,quod ſtatim ſequitur, cum ait,Non vt inſtrumẽtum, ſed ex inſtituto,vt ante dixi. Præterea ait orationis partes,vt nomen,non vt affir-mationem eſſe.quod tribus cauſis dictum ab eo eſt:quarum hæc eſt prima:Si vt affirmationẽ eſſe aſſeruiſſet,cum affirmatio oratio ſit,affirmationis partes affir mationem eſſe neceſſario ſequebatur.quod perabſurdum fuiſſet. altera cauſa eſt: Quia affirmatio oratio eſt, huiuſce orationis partes orationes eſſent neceſſa-rio.atq; ſi cuiuſuis orationis pars oratio eſſet, ita late vagaretur oratio,vt exitũ nullum reperiret. Nam pars orationis ſi oratio eſſet,pro ſuiipſius partibus ora tiones haberet,& illius partes eſſent viciſſim orationes,id quod infinitum eſſet. Tertia cauſa eſt.quod nomen in affirmatione itidem dicitur: atq; omnem ora-tionem nomina,nõ item affirmationes pro partibus habere inueniemus, vt nec

etiam affirmatio potest esse nomen. His expositis Hominem nobis exéplum tradit: hominem esse nomen nó affirmationem aut negationem declarans. Verum ne quispiam diceret nominis partes per se significare, vt syllabæ faciunt,(Enim uero ipsæ quoqꝫ orationis partes sunt per dictiones)ait, si partes iunctorũ nominum,quæ significare videntur,nihil significãt,si in partes distribuantur: sim„ plicium partes multo minus significabunt. tum ait, Nam neqꝫ vi hoc verbo Sorex, rex quicquam declarat. quibus dictis oritur dubitatio: Si orationis partes significant, necesse etiam est, vt partes vocantis orationis significent, vt o Nestor · quam reijcimus hoc modo: Vocatio ab oratione vocante diuersa est. vocatio enim vnius tantum nominis est, vt inter omnes constat, vocans oratio præter nomen alias etiã partes habet, vt O Nestor Nilide. Addit præterea orationem perfectam esse, & imperfectam: simplicemqꝫ, & coniunctam, & simplicé & perfectam, Vt Socrates graditur, Simplicem & imperfectam, vt Socrate gradiente: coniunctam & perfectam, vt inambulante Socrate Plato mouetur: cóiunctam & imperfectam, vt Socrate deambulante Plato explicat. deest enim quippiam. Præterea oratio duplex est: ea scilicet, quæ dici potest, quam etiam naturalem vocamus, vt Socrates deambulat, Socrati enim natura comparatum est, vt deambulet: & ea, quæ ex habitu procedit: quæ etiam connexa dicitur, apta ad suscipiendam affectionem: vt cum Sol terras larga luce complet, diem esse, efficitur necessario. Oratio præterea duas relationes habet. alteram ad auditores, alteram ad res ipsas: In prima oratorum, & poetarum munus est positum. in secũda in qua de rebus agitur, philosophi veri & falsi indagatores versantur. tum „ ait. Etsi autem oratio omnis significat, non vt instrumentum, sed ex instituto. Nonnullorum sententia fuerat, orationem esse instrumétum, quæ nunc his verbis exploditur. atqꝫ vt tota ratio percipiatur, ratiocinationem qua illi vtebantur, referemus. Aiunt enim, Oratio naturalium virtutũ, quę nobis insitæ sunt, instrumentum est, Omne instrumentũ naturalium virtutum naturale est, vt oculus ad aspectum, & auris ad auditum: Oratio igitur naturalis est. Quibus primam sumptionem, quæ minor est, Oratio naturalium virtutum instrumentum est, non concedimus: quoniam nobis alia sunt naturalium virtutum instrumenta quamplurima · vt vocis, pulmo: fistula arteria: locutionis, lingua, epiglottis, dentes, labra. Secundam ratam habemus. sed ad primam redibit oratio mea: & negabo orationem esse virtutum naturalium instrumétum, sed effectum. effectus vero etsi ex virtutibus naturalibus proficiscitur, non tamen est natura constitutus: veluti in saltatione mouemur quidé natura, sed vt hoc, vel alio modo moueamur, fit acquisitione quadam. eodem pacto in oratione vocem proferre naturale est, atqꝫ adeo eorum etiã animalium proprium, quę sunt rationis expertia. vt aũt oratio nomine & verbo aliquid significet, cóstitutione fit, quáobrem non parua est in hominibus orationis differẽtia. alij enim elegantem orationé, alij vel quod in buccam venit, proferunt. Non est igitur instrumentum naturalium virtutum, sed animæ, quæ rationis & intelligentiæ compos est: quæ nó naturalis est illa quidem, sed supra omnem naturam. quocirca tanqꝫ instrumento illa vtitur eam, cum nominibus & verbis coniungens. iacet igitur eorum tota „ conclusio. Deinde sequitur. Non tamen omnis enunciat, sed ea tantũ, in qua verum, aut falsum inest. neqꝫ enim omnes verum, vel falsum complectuntur. Alexander ait enunciationem tanqꝫ vocem multarum significationum in affir-

mationem,& negationem distribui.nam si affirmatio prior est negatione,in quibus prius est posterius, id quod ibi de vtroq; enunciatur,genus non est. ex quo patet,nō vt genus in partes,sed vt vocem variæ significationis eam diuidi. atq; hæc quidem ille. nos vero dicimus,nō quatenus enunciatio sit, in his prius esse & posterius,quoniam vtræq; verum & falsum suscipiunt:sed ex aliquo sibi aduētitio,id est ex verborū simplicitate,prius habere atq; posterius. affirmatio enim est negatione simplicior. Præterea ea,quæ dubiæ significationis sunt, sub definitionem non subijciuntur, cum eorum non sit communis natura:& definitiones ex natura rerum assumuntur. sese quoq; Aristoteles in his, quæ sequuntur, candē enunciationis definitionem affirmationi,& negationi accommodat. ambigua vero suam ipsorum definitionem non complent. Restat igitur, vt tanquam genus in partes distribuatur. Tum ait. Vna autem enuncians oratio est, quæ aut vnum significat: aut quæ vna est coniunctione. & cætera, quæ sequuntur.

Cum nobis ostenderit quid sit nomen,quid verbum,cumq; de vniuersa oratione verba fecerit,ad enunciantis orationis doctrinam,quæ reliqua erat,declarandam aggreditur:de qua huic omnino tractationi propositum fuerat.Sed postquam huiusmodi oratio ex nomine & verbo constat, atq; hæc ex verbis & ex cogitatione,atq; intelligentia considerentur:oratio ex his conflata verba ,& sententiā habeat necesse est. Ex diuisione igitur percipiamus, quo nam pacto enuncians oratio ex verbis & ex sententia consideret. cuius diuisionis cum meminerit Aristoteles, breuiter admodum quædam præcepta proposuit,ex quo factum est, vt longe obscurior sit facta doctrina.quæ vt clarior atq; illustrior reddatur,sic de tota diuisione dicimus. Oratio verba habet,& verborum sententiam.ex verbis aut simplex est,aut coniuncta: Si coniuncta,aut de alijs dicitur,aut conditione quadam effertur:Si conditione afferatur,aut connectet,vt si dies est,Sol terram suo lumine illustrat,nam cum duæ orationes hæ sint, vtræq; a,Si,cōnectuntur: aut disiunget,vt vel bonæ vel malæ,vel interiectæ intermediæ diuitiæ sunt. sed nec bonæ nec malæ,mediæ igitur. Si vero composita sit,& dicatur, aut sic aliquid dicet,atq; enunciabit potestate, aut actione. Si reipsa, aut disiuncta erit, vt Socrates sedet,Plato legit:quæ non vna oratio,sed plures sunt: aut copulata,vt Socrates deambulat & Plato legit.hoc enim verbum Et has ambas orationes in vnam componit. Si vero facultate,aut vnum subiectum erit, & multa dicentur, vt Achilles castra metatus est ad Troiam, Hectoremq; certamine singulari superauit:aut multa subijcientur,& vnum tantūmodo dicetur.vt Achilles, Vlysses, & Aiax ad Troiam castra posuere:aut vtraq; multa erunt. Vt Achilles,Aiax,& Vlysses apud Troiam castra locarunt,ipsamq; depopulati ac prædati sunt, atq; Helenen redemerunt. Nam ea de causa a nobis potentia dictum est,quod fieri possit,vt ex multis huius generis orationibus aliquę falsę sint. Quod si oratio simplex ex verbis fuerit,aut ex subiecto & eo,qui dicitur de subiecto, & quod tertio loco statuitur,constabit,vt Socrates iustus est:aut ex subiecto & eo, quod tertiū occupat locum,& modo. vt Socrates necessario rationis particeps est. Oratio vero per sententiam aut vna proprie est, aut nō proprie. Si proprie aut aliquid de quodam dicit, aut conditione quadā pronunciatur. Si conditione efferatur, aut copulata erit,aut disiuncta. quibus exēpla quæ attulimus supra,conueniunt: Si vero aliquid dicat de quibusdam,& vna proprie nō sit,aut compacta erit,aut diuisa;quibus illustrandis superiora itidem exēpla possunt accedere;Si vna pro-

prie fit, aut ex habitu, aut ex re. habitu, relatione ue, vt in definitionibus. nã animal rationis particeps mortale, vna est oratio, eo quod nomina in definitione relationem habeant, vnumq; aliquid significent: Si ex re, aiens proprie fiet oratio, vt Socrates inambulat. Aliam quoq; diuisionem facere possumus, qua etiã Ammonius vsus est. Cum vero duo, inquit, verba dico, & significationem, in oratione ex necessitate considerentur, duæ vnius orationis differentiæ spectari debent. altera ex simplicibus, & coniunctis: altera ex primis, & secundis. atq; id in simplicibus orationibus primum, postea harum medio in compositis faciendum est. Per significationem vna ex vno, & multitudine eorum, quæ significantur, in verbis non coniunctæ orationes sunt affirmatio, & negatio: quæ quicq; enunciant, coniunctæ per copulam, in vnam conducuntur: quales sunt connexæ sumptiones. Ex primis autem, & secundis, vt affirmatio, quæ prior est negatione. ex significatione vnum significat: vt in definitionibus perspicuum est. definitio enim vnã rem significat, vt in hac, Homo est animal rationis particeps mortale. nam definitiones multa significabunt, si singula, quæ in eis sunt, distinguantur. vt animal est, rationis particeps est, mortale est. at ambiguæ significationis propositiones vnum non significant, qualis est hæc, Aiax cum Hectore manum conseruit. incertum enim est de quo Aiace verba fiant. ex hac igitur verborum, & significationis diuisione, tres repugnantiæ sumuntur: Simplicis ad coniunctam: primæ ad secundam: vnius ad plures. Sic itaq; dicendum censeo. Oratio enuncians partim simplex, partim coniuncta, simplex partim prima, partim secunda. atq; ex his, quæ vna est, vnum · quæ plures, plura significant. ac simplex quidem & coniuncta primum & secundum habent cõmune: quoniam in vtrisq; affirmatio est, vel negatio, & ita, vt vel finitis, vel infinitis, & quãdoq; subiectis, & ijs terminis, qui de alijs dicantur, vti possimus. Affirmationem vero priorẽ
„ esse negatione, & Aristoteles cum diuideret, clarum reddidit, ait enim Affirmatio, & negatio. & ex hoc perspicuum est, quod negatio cõfutatio est, & prius quã quicquam infirmetur, aliquid fit oporteat. Præterea si quæ per se sunt, ijs sunt priora, quæ accidunt, affirmatio quidem ea, quæ per se in subiecta re insunt, ostẽdit, negatio, quæ accidunt, Qui enim ex ijs, quæ non sunt, alicuius naturã esse probat, ex ijs probat, quæ accidunt. illa igitur oratio, quæ significat ea, quæ per se sunt, prior est illa, quæ accidentia significat: itemq; coniungentia coniunctis priora sunt. sed affirmatio negationẽ componit, est igitur negatione certe prior. Præterea cum affirmatio non sit, neq; negatio erit, quoniam negatio affirmationem non tollit. ex duobus enim, quod alterum tollit, ipsumq; non tollitur, primas tenet. qua de causa Alexandri ratio locũ habere videt', qui aiebat, vbi prius, & posterius sit, id quod ibi communiter dicitur, genus non esse. nos vero dicimus quatenus enunciationes sunt, non habere prius & posterius, quoniam enunciatio & prior ipsa, atq; posterior existeret: verum per aliquod aduentitium, videlicet per aduerbij Non adiectionem ex affirmatione negationem effici. Præ-
„ terea Aristoteles ait necesse esse omnem enunciationẽ vel ex verbo, vel casu verbi constare. nam huiusmodi orationem dicit non nisi ex verbo, hoc est instanti, vel casu verbi, id est præterito vel futuro, quæ verbi declinationes appellantur, fieri posse. hæc enim ex duobus etiam verbis, quibus vtitur pro antecedenti, & consequenti componitur: vt ambulare est moueri. cum præsertim non semper necesse sit, vt nomen habeat vel maxime cum infinito etiam nomine, & oratio-

ne,& nomine vtatur. ſine tamen verbo, aut verbi declinatione nunq̃; eſſe pote-
,, rit,quod de quodam dicitur. Tum ait. Quid autem cauſæ ſit,cur totum hoc
,, animal gradiens bipes vnum quoddá non multa ſignificet,& reliqua.oſtendere
vult hanc orationé vnam eſſe,quod natura ſit vna.etiam ſi inter verborum pro
pinquitate teneatur.nam cum vnum ſubiectum ſit, ipſius quoq; vnam definitio
nem naturaliter dicit eſſe.quidnam aliud eſt homo,quam animal gradiés bipes:
,, quæ vna eſt ſignificatio. Vna autem enuncians oratio eſt,quæ aut vnum ſigni-
ficat,aut quæ vna eſt coniunctione.hæc dicta ſunt propter ea, quæ ambiguæ ſi-
gnificationis ſunt:quæ vnum non denotant· vt canis,ambiguum enim verbum
eſt. definitiones vero vnam rem aperiunt:licet multa dicantur. quandoquidem
,, vnum explicant. Vel coniunctionibus carent. etenim huiuſmodi etiam multa
,, ſignificant. Tum ait. Ac nomen quidem,& verbum vocabula tantúmodo vo
centur. Poſtquam de vniuerſa oratione nobis præcepta dedit,noſq; enuncian-
tem docuit,atq; eam ſine verbo eſſe non poſſe probauit,perſequitur,vt de voca
bulo differat· quod vocabulum, & verbum inter ſe quodámodo conueniunt.
Diximus enim hæc eadem eſſe ſubiecti ratione, ſed relatione differre. ait igitur
vocabulum nec veritatem, nec falſitatem dicere. qui enim dixerit pronunciati
partem,quæ nomen eſt,aut verbum,ſiue rogetur,ſiue non rogetur, ſiue etiá ipſe
ſua ſponte dicere voluerit, nec veri, nel falſi quicq̃; declarauerit. Exiſtit autem
hoc loco quæſtio quædam cur magis φάσιν, quam φάνσιν, cur inquam vocabu
lum,& dictionem potius,quam explicationem dixerit: quæ reijcitur ſic. dictio
in terminatione cum negatione & affirmatione quandam cómunitatem habet.
quæ ſane cauſa parum rationi cóſentanea eſt, ſed propterea a nobis allata, quod
antiqui huius vocabuli, non tamen in hac ſignificatione, meminere. Ac Plato
quidem philoſophorum omnium facile princeps vocat τὰς φάσεις formarum,
quibus materia adiuncta eſt, explicationes, quod oriantur, & occidant. Præ-
terea duas enunciati definitiones tradit, quarum eſt prima ad hunc modum.
,, Enunciatio eſt vox,quæ aliquid de quodam dicit. vel aliquid cuidam ineſſe ne-
,, gat. Altera eſt, Vox quæ aliquid de quodam dicit,vel negat pro ratione tempo
rum·præſentis videlicet,præteriti,& futuri. Enunciatio igitur tanquá genus in
partes,in affirmationem & negationem diuiditur. non ſicut ea, quæ res differé
tes proferat·quod eſt eorum proprium, quæ vt genus in formas diſtribuuntur·
ſed veluti diuerſas ſignificationes. quibus peractis contradictionis doctrinam
nobis tradit. Dubitamus hac ſtatim in re, quam ob cauſam in reliquis numerá
dis non meminerit cótradictionis· quod duabus cauſis factum comperio:cum
enim affirmationis & negationis,ex quibus contradictio conſtat,meminerit,il-
lam ipſam neutiquam annumerauit.ſecunda cauſa eſt,antiquos nullá huius ver-
bi feciſſe mentionem. quod etiam nobis declarat ab Ariſtotele fuiſſe contradi-
,, ctionis nomen inuentum:ait enim. Contradictio autem hac definitione explice
tur.& cætera. Eius igitur definitio eſt pugna inter affirmationem, ⁊ negationé,
quæ verum a falſo diſcernit:quæ definitio quibuſdam obſeruationibus indiget,
,, vt vera ſit. Ait præterea, Quæ eiuſdem rei eſt,& de eadem re dicit,de qua alte
ra:ne aliud ſubiectum ſit, aut aliud quod de ſubiecto dicatur. vt ſi dixero Aiax
ſolus pugnauit cum Hectore: Aiax non pugnauit cum Hectore,incertum erit de
quo Aiace de Oileo ne,an de Telamonio loquar.atq; ex hoc fit,vt repugnantia
vera & falſa æq; ſit:quod fieri nullo modo poteſt. de termino,qui dicitur, eadé

est habenda ratio: ne dicamus, Socrates mouetur, Socrates nõ mouetur. ei enim accidit, vt cum ambulet moueatur. & cum disputet. vt se se nõ moueat. Tum ait. Non ambigue. vt Aiax solus pugnauit cum Hectore: Aiax nõ solus cum Hectore pugnauit: Non eadem ratione: vt ne dicas Homo vadit, Homo non vadit. nã efficitur vt alter vadat, alter nõ vadat. Per aliud, & aliud: ne dicas oculus albus est, oculus albus non est. nam ex alia parte albus est, ex alia albus non est. aut vt decem duplum est, & non duplum: duplum quidẽ si ad quinq;, non duplum vero si ad triginta referatur: Non in alio, atq; alio tempore, vt Socrates deambulat, Socrates non deambulat: Non alio, atq; alio modo: vt nix alba est, & alba non est. nam si ad suam naturam respicias, alba erit, si ad colorem & qualitatẽ, non erit alba. Aut actu & potestate, vt catulus aspicit, & catulus nõ aspicit. quibus consideratis de diuisione, quæ in contextu orationis est, oritur quæstio.

" Quando, inquit, quod in aliquo inest, negari potest inesse. diuisio ita facienda
" est. Res aut insunt, aut non insunt: & vel eas inesse, vel non inesse dicimus. atq; si insint, & ipsas inesse dicamus, affirmatio vera fiet, vt Socrates iustus est. Si nõ insint, easq; non inesse dixerimus, vera negatio fiet. vt hippocentaurus non est. Si nõ insint, & ipsas inesse affirmauerimus, falsa affirmatio orietur: vt hippocentaurus est. Si insint, & inesse negauerimus, falsa negatio cõficietur. vt homo animal nõ est. Ipse igitur Aristoteles primas illas, quæ in angulis sunt, tanquã falsas, & contrarias dixit, vt omni affirmationi negationem contrariam esse declararet; atq; ea ratione contradictionem introduceret.

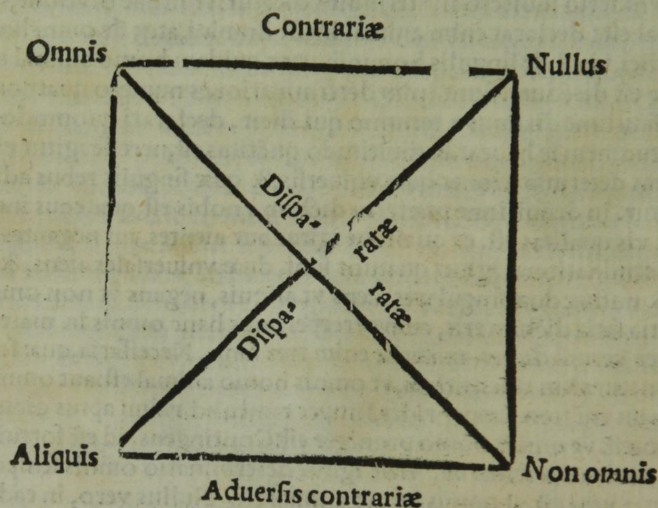
IN SECVNDAM PARTEM PRAEFATIO.

VIA primam particulam iam satis commode, vt opinio mea fert, intelleximus, promissaq; peropportune persoluimus, consequens est, vt ad secundam partem nos cõuertamus: in cuius initio se nobis statim offert dubitatio quædã. cur in prima particula de enunciatione se docturum esse pollicitus sit, & de eius partibus tantũmodo dixerit: quã facillime soluimus. nam cum nos eius partes docuerit, totum etiam docuisse videtur, cum is qui partes percipit, vniuersum etiam, quod ex illis cõflatum sit, exploratum habeat. sed alia quæstio exoritur, quonam pacto negationes de affirmationibus fiant: quod vt nobis cõpertum sit, tria quædam capita præsumemus. quæremus primum quid determinatio sit. neq; id quidẽ frustra. est enim de propositionibus nobis propositum, quarum cum aliquæ determinatæ sint, & aliquæ sine determinatione proferantur, efficitur, vt quid determinatio sit, inuestigemus. Deinde quæremus, quomodo negationes ex affirmationibus fiant: idq; non frustra quæri illud clarum facit, quod cuiq; affirmationi contraria est negatio. Postremo numerum propositionum, quæ ex terminis eo qui dicitur, & eo de quo dicitur, sunt conflatæ, inuestigabimus. qui quidem labor nec temere suscipietur: quia cum multæ propositiones præter has inueniantur, infinitas non esse planum est. Nam si alias præter ipsas possumus accipere, patet eas esse finitas. id enim extra quod nihil quicquã assumi potest, dicitur, & est infinitum. In determinatione igitur, quinq; sunt quærẽda. eius natura, quæ definitio est, numerus, vis, oppositio, atq; appellatio. Primum igitur dicimus determinationẽ esse adiectionem quandã subiecto semper

cto semper coniunctam, declarantemq; quanam ratione terminus qui aliquid dicit, ad subiectum se habeat cum ea multitudine, quę in subiecto inest, quatenus inest. Adiectionem dixi, quia neq; nomen, neq; verbum est, sed tanquam additio. Illud autem, qua ratione terminus qui dicit, se habet ad subiectum cum ea multitudine, quæ in subiecto est, quatenus inest, dixi, vt percipiamus vtrum de omni, & vniuerso subiecto ille terminus dicatur: vt in hac oratione, Omnis homo animal est: declarat enim animal inesse homini, atq; de omni hominis multitudine dici, id est de singulis hominibus: vt quidam homo animal est. De numero hoc est dicẽdum. Sunt enim determinationes numero quatuor. Enimuero in definitione diximus a termino qui dicit, declarari quomodo subiectum ad multitudinem se habeat. & multitudo quãtitas est, necesse igitur est vt ex ipso quanto eas determinationes quæ vniuersis, & quæ singulis rebus adiunguntur, accipiantur. In definitione præterea dictum a nobis est, quatenus inest, & ea inhærendi vis qualitas est. ex qualitate igitur aut aientes, aut negantes assumendę sunt. determinationes igitur quatuor sunt, duæ vniuersales aiens, & negans, vt omnis, & nullus: duæ singulares aiens vt aliquis, negans vt non omnis. De vi, & potentia satis dictum erit, cum perceperimus hanc omnis in materia necessaria semper verum dicere. materiæ enim tres sunt. Necessaria, quæ scilicet cohibet in se naturalem efficientiam, vt omnis homo animal est: aut omnis homo est ridens. nam etsi non semper ridet, semper tamen ad risum aptus dicitur: quæ fieri non potest: vt omnis homo penniger est: Contingens, id est fortuito antegressa: vt omnis homo iustus est. Hæc igitur determinatio omnis semper in necessaria materia vera est. vt omnis homo animal est. Nullus vero, in eadem materia semper falsum dicit: vt nullus homo animal est. in ea autem, quæ fieri non potest, contra reperitur. nam nullus semper vera est, vt nullus homo alas habet: & omnis falsa: in contingenti vtræq; falsæ sunt: vt omnis homo iustus est, nullus homo iustus est. Ex singularibus, hoc est aliquis & non omnis, aliquis in materia necessaria, vera est: non tamen natura sui, sed propter vniuersalem: propterea quod si vniuersalis verum dicit singulare idem facit. Hæc autem Nominis falsa est propter suam vniuersalem. In contingenti autem verum vtræq; dicunt: non tamen propter vniuersales, sed propter seipsas, siquidem in hac materia vniuersales mentiuntur. harum omnium hæc est oppositio. omnis nullus, aliquis non omnis ex quibus omnis & nullus aduersæ sunt, aliquis & non omnis aduersis contrariæ. atq; ideo sub aduersas subijciuntur. nam aliquis sub omnis, non omnis sub nullus constituitur. Sed quid causæ est, cur omnis & nullus aduersæ sint? quoniam inquam aduersa inter se distant plurimum. eodem etiam pacto non omnis a nullo differt. quandoquidem sese mutuo interimunt: & nunquam verum dicunt. nam in materia contingenti falsæ sunt. Illæ vero, quæ sunt in angulis constitutæ, videlicet omnis, non omnis, aliquis, & nullus, repugnanter opponuntur. omnis autem huic, aliquis, & nullus huic non omnis subalternæ sunt: nam se vicissim excipiunt: veluti vniuersale & singulare: quia subalternæ contrariæ sunt. De hac autem determinatione aliquis, nonnulli dubitant, quidnam causæ sit, quare sibi minime non aliquis, sed nullus opponatur. nos autem dicimus Non aliquis potius esse poetarum, quam philosophorum. Præterea quærunt cur ei ne vnus non aduersetur, qui propter malum sonum nõ fieri respondemus. item quare sibi non opponatur non vnus. quibus dicimus

Non vnum non modo nullum, ſed etiam multitudinem ſignificare. Dictitant etiam, ſi hæc ſola negatio οὐ adiecta negationem facit, quare ei hanc ſyllabam δεὶς iunxit? ac primum dicimus οὐ non eſſe negationem, ſed determinationem, tum id ſolum, propterea quod hiulca erat oratio, δεὶς adiunctum fuit. ſed vt tota res intelligatur, quadratum hoc loco deſcribendum cenſui.

Præterea quærunt de nomine. nos dicimus omne dictum eſſe, quod omnia complectatur, & extra omnia ſit: nullum vero, quod nihil in ſe complectatur. Non ceſſant etiam quidam ab hæſitationibus, ſed dubitāt, quare huic verbo, nullus, non cōtraria ſit hæc dictio, vnus. dicimus vnum eſſe ſingulare, vt ſiquis vnum Solem, vnumue mundum dicat. Alterum caput fuerat quomodo ex affirmationibus negationes fierent: quod vt clarũ reddatur, quatuor quaſdam aſſumptiunculas præſumemus. quarũ hæc prima erit. aduerbium hoc Non ſi additum fuerit, negationem efficere. altera erit hanc negationem Non, potiori propoſitionis parti eſſe addendam. tertia, in ea propoſitione, in qua nō ſit finitio, ſeu determinatio, terminum de ſubiecto dictum fore ſubiecto nobiliorem: ſi ſubiectus ab alio termino naturā ſuam ducat. illud enim, quod præbet, melius accipiente cenſetur. præterea ſubiectum materiæ rationem ſortitur. alter terminus, formæ. Atq; palam omnibus eſt, in quibus ſumptionibus ſit determinatio, in ijſdē eſſe principem locum. His ita conſtitutis perſpicuum eſt, in quibus determinatio non ſit, hanc dictionem Non apponendam eſſe ad terminum, qui dicit: vt negatio fiat. at ſi determinatio fuerit, quoniam ipſa termino, qui dicit, præſtantior eſt, (ſignificat enim quomodo terminus is, qui dicit, ſubiecto inſit) hæc particula, non, ad determinationem erit adijcienda. quod ſiquis inſurrexerit, rogetq; qua de cauſa minime addamus Non ſubiecto, vt fiat negatio hoc modo, Non Socrates ambulat: ei paulo ante ſatisfactum puto, cum dicerem, Non, præſtantiori parti coniungendum eſſe, quo negatio vera efficeretur. itemq;, eo ꝙ negatio illud aufert, quod affirmatio affirmauerit. Nam etſi quis dicit Socrates ambulat, Non Socrates ambulat, vtrunq; verũ dicit. cum fieri poſſit vt non

ambulante Socrate, Alcibiades ambulet. Restat vt de propositionum numero, quod tertio loco proposueramus, discutiendum sit. Propositionum igitur aliquæ sunt finitæ, aliquæ infinitæ. finitæ vt homo albus. infinitæ vt nó homo albus. Finitarum quædam nó determinatæ, quæ inquam sine finitionibus proferuntur, quædam determinatæ sunt. vt omnis homo albus. quæ determinatæ sunt, aut vniuersæ rei determinatione præditæ sunt, vt omnis homo albus aut partis rei: vt quidam homo albus. quæ vero determinatione carent, aut finitæ sunt, aut singulis accommodantur. de finitis est dictum sæpissime: singulares erunt, vt Socrates ambulat. in determinato igitur subiecto quatuor affirmationes fiunt. sed quia vnicuiq; affirmationi cótraria est negatio, sunt etiam harum totidem affirmationes, & ita octo propositiones omnes fiunt. In ijs, quæ infinitum habent subiectum, est eadem ratio. nã infinitæ vel determinatæ sunt, vel non sunt. Si determinatæ, vel vniuersales sunt, vel parti conueniunt: Si determinatæ non sint, aut infinitæ, aut singulares erunt. & ita quatuor prĉterea affirmationes oriuntur. quæ de vniuerso est, & quæ de parte, quæ indefinita, & quæ singularis est. harum extant etiam negationes quatuor. ex quibus omnibus octo sumptiones fiunt. Quæ igitur subiectum determinatum, & infinitum habent, simul sexdecim propositiones introducunt: quæ ter in tribus temporibus ductæ præsenti, præterito, & futuro duæ de quinquaginta fiunt. quæ postea in tribus materijs fiunt centum quadraginta quatuor, quarum oppositiones duæ & septuaginta numerantur.

SECVNDA PARS.

VONIAM autem res partim uniuersæ sunt, partim singulæ (uniuersas dico eas, quĉ suapte natura de multis dicũtur ut homo singulæ quæ non dicuntur, ut Callias) necesse est enunciare aliquid inesse, aut non inesse cuipiam rerum uniuersarum, aut singularum. Ac si quis aiat aliquid omnino inesse, aut non inesse in re uniuersa, contrariæ erunt enunciationes. dico autem in re uniuersa dici uniuersum, ut in his, Omnis homo albus est, Nullus homo albus est. cum autem de uniuersis quippiam non uniuerse enuncietur, non sunt contrariæ enunciationes: fit tamen quandoq;, ut ea, quæ explicantur, sint contraria. Dico autem de re uniuersa non omnino dici, uelut in his, Homo albus est, Homo non est albus. quamuis enim homo in rebus uniuersis sit, tamen non fuit uniuerse enunciatum. Omnis quidem uniuersum non significat, sed uniuersæ dicit. In re uero, quæ uniuerse dicitur, illud uniuerse nunquam uere dicitur. nulla enim uera esse potest affirmatio, in qua de re, quæ omnino dicitur, aliqd omnino enunciatur. eiusmodi est hæc enunciatio, Omnis homo omne animal est.

Quia in præfatione secũdæ partis & quid determinatio sit, & quot sint determinationes, explanaui, secundam hác nunc partem aggrediens, dubitationi, quam certi homines attulerunt, esse occurrẽdum puto. Aiunt enim quid causæ sit cur determinationes termino, qui dicit, æq; ac subiecto non coniungantur, vt dupliciter determinatæ propositiones fiant hoc pacto, omnis homo omne animal est: eam quidem dubitationẽ tollit Aristoteles hu usmodi propositiones reprehendens. Primum igitur quærendum est, quot sint hæ propositiones· atq; harum discrimen declarandum, deinde quare ab Aristotele reprobentur. tum, cur solam illam euerterit, quæ hanc determinationem, omnis etiã habet in termino qui enunciatur, vt omnis homo omne animal est. postremo dubitationes contra ipsum philosophum, & earum solutiones afferemus. A primo itaq; initium sumam. Eiusmodi propositiones X VI numero sunt. nã cum quatuor sint determinationes, in vnaquaq; determinatione quatuor inuenientur. atq; vt hoc percipiatur, vnius exempli appositione perspicuum, ac planum fiet· Omnis homo omne animal est· Omnis homo nullum animal est· Omnis homo non omne animal est· Omnis homo aliquod animal est. iã ex hac determinatione, omnis, cum reliquis determinationibus coniuncta quatuor propositiones eliciuntur. Eodem etiam ordine in his alijs Nullus, Aliquis, & Non omnis procedendum est. vnam enim quanq; ad ipsas quatuor cõparare debemus, & ita quatuor quater ductæ sexdecim fient. Earum hæc est differentia. quatuor in omni materia semper veræ sunt, hæ sunt Omnis homo non omne animal est· Omnis homo nullũ volans est· Omnis homo non omne vadens est: Aliquis homo non omne animal est· Aliquis homo nullum volans est· Aliquis homo nõ omne vadens est: Nullus homo omne animal est. Simili ratione fit in materia contingenti, atq; ea, quæ fieri non potest· vt Non omnis homo omne animal est: atq; in reliquis duabus. quatuor autem semper mentiuntur, vt omnis homo omne animal est: & in contingenti & ea quæ fieri non potest æq; fit. Nullus homo non omne animal est. pariter etiam in reliquis duabus materijs. octo vero, quæ restant, sunt ambiguæ, quæ in subiecta materia versantur· atq; in necessaria accipiuntur, vt Nullus homo omne animal est. hæcq; falsa est: aut in contingenti, vt Nullus homo ambulat. id enim verum est· propterea quod Nullus Aliquem hic significat. In ea vero materia, quæ fieri non potest, verum & falsum dicunt. Secus etiam de ijs, quæ semper veræ, & quæ semper falsæ sunt in omni materia dicere possumus. huiusmodi enim falsæ sunt, Omnis homo omne animal est: Aliquis homo omne animal est: Nullus homo est omne animal: Non omnis homo omne animal est, quæ quatuor sunt, ijs vero cõtrariæ veræ sunt· Omnis homo aliquod animal est: Nullus homo aliquod animal est. (Nullus enim aliquem significat) Non omnis homo aliquod animal est. quod etiam magis verum est. Exquirimus igitur, quid causæ sit, cur omnes reprehendat: atq; interim de ijs, quæ vel semper veræ, vel semper falsæ sunt· quas quidem per se ipsas, non propter res veras esse dicimus, aut falsas. eas igitur, quæ veræ sunt, quia non propter res veræ sunt, reprobat: falsas vero, quia non decet philosophum mentiri. Superest, vt de ambiguis disseramus, quæ cum nõ propter se ipsas, sed propter res, aut veræ, aut falsæ sint, hacq; in re contradictiones determinatas imitentur, duabus de causis ab Aristotele reiectæ sunt. primum quia eædem sunt atq; illæ, quæ vnam determinationem habent, qui enim ait Aliquis homo ali-

quod animal est, idem significat, atq; ille, qui aliquem hominem animal esse dicit: deinde propter obscuritaté. Sæpenumero enim hæc determinatio Aliquis in subiecto est, & in termino, qui de subiecto dicitur, Non omnis: & vtrum negatio sit propter hoc verbum Non omnis, an affirmatio, propter hoc, Aliquis: incertum est. cur vero omnes non improbauerit, sed hanc solam Omnis homo omne animal est· hoc fuit in causa, quod Omnis & quantitate & qualitate cæteris præstat omnibus. ea igitur quæ excellentior est, & manat latius, sublata, reliquæ quoq; ad nihilum pereunt. Si item huic Omnis, interitus afferatur, necessitate quadam fit, vt Aliquis intereat. atq; etiam hoc verbum Nullus, quod est Omni contrarium. Si vero Nullus adimatur, non habebit, cui opponatur, & ita eius quoq; singularis auferetur. Ambigunt quidam, quid causæ sit, cur hæc enunciatio Omnis homo omne animal est, sublata sit, cum, si dixerimus omnis homo omne ridens est, verum dicamus. Nos dicimus si Omnis homo omne ridens sit, vnumquenq; hominem omne ridens fore. quod si ita sit, Socrates erit omnes homines· cum probatum sit eum esse omne ridens. De hac etiam propositione dubitát, Omnis homo est omnis scientiæ capax· quæ vera est, & duabus determinationibus prædita. dicimus igitur particulam illam Omnis, quę scientiæ adiuncta est, non esse illam quidem determinationem, sed eius termini partem, qui enũciatur· quoniam nisi eius pars esset, duæ determinationes in eo termino inuenirentur: sic enim duplicatur: Omnis homo est omnis scientiæ capax: & quod est omne scientiæ capax, animal est. Tu vero qui dubitasti, inquis ne hoc verbum, quod, esse determinationem Aliquis, an aliam? nam si aliam esse concesseris, duæ erunt· ea videlicet, quam tu inquisti, & ea quæ prius erat· quod probatum est fieri nullo modo posse. quod autem ait. Quoniam autem res partim vniuersæ sunt, partim singulæ. declarat ex propositionibus quasdam esse vniuersarum rerum, qualis est hæc Omnis homo est rationis particeps· alias esse singularũ, vt Aliquis homo est albus, & Callias doctus est. Tum ait. Vniuersas dico eas, quæ suapte natura de multis dicũtur. quæ dixit, propter ea, quę sunt ambiguæ significationis· quæ de multis quidem illa dicuntur, sed non ita, vt ea, quæ pro arbitrio nostro definitam habent naturam. canis enim de cœlesti, terrestri, & maritimo dicitur. Tum ait. Ac siquis aiat aliqd omnino inesse, aut non inesse. etenim inquit si in ijs, quæ terminum, qui dicitur, definitum habent, vniuersales determinationes constituentur, propositiones cótrariæ fient, vt Omnis homo albus est, Nullus homo albus est. ea enim causa contrarias vocat, quod maximum inter illas discrimen versetur, & simul nunquam verũ, sed falsum dicant. quo fit, vt contraria medio carentia consequantur: Aliquis enim & Non omnis ea cótraria imitantur, quę medium habent, ex eo, quod sub extremis cótrarijs sunt constitutę. tum ait. Cum aũt de vniuersis quippiam non oĩno enunciet, non sunt cótrarię enunciationes. Cum inquit, sine finitione accipiunt, non sunt repugnanter oppositæ· sed videntur esse contrariæ. vt Homo albus est· Homo non albus est. nã hæ simul veræ sunt. id enim, qđ album est, in lacte, & qđ non album est, in Aethiope. quare albus & nõ albus repugnantiã declarant. tum ait. In re vero, quæ vniuerse dicitur, illud vniuersæ nunq̃ vere dicit. Hoc loco incipit eas ꝓpositiones reprobare quę duas determinationes habent. Tria enim necessaria sunt ad repugnãtiam efficiendã· subiectum, qđ cótraria possit admittere, terminus is, qui de alio dicitur, cótrarius; & ipsa medio vacans repugnantia,

AFFIRMATIONEM igitur negationi repugnanter opponi affirmo, quæ rem uniuersam in eodē inesse significat: sed non uniuerse. ut Omnis homo albus est, Non omnis homo albus est: Nullus homo albus est, Quidam homo albus est. Contrario uero nomine opponitur rei uniuersæ affirmatio rei uniuersæ negationi sic. Omnis homo iustus est. Nullus homo est iustus. Quamobrem hæ simul ueræ esse non possunt: uerum fit, ut his contrariæ simul de eodem uere dici possint, ut Non omnis homo albus est, Aliquis homo albus est. Ex cōtradictionibus igitur, quæ ex rebus uniuersis omnino sunt, alteram ueram esse, alteram falsam necesse est. idem fit in singularibus, ut Socrates est albus, Socrates non est albus. Illarum autem, quæ ex uniuersis non omnino sunt, non semper altera uera est, falsa altera. Nam hæ ueræ simul dicuntur. Est homo albus. Non est homo albus. & hæ Est homo pulcher, Non est homo pulcher. nam si deformis est, non formosus est. atque cum fit aliquid, nondum est. Sed hoc statim absonum uidebitur, cum hæc enunciatio, Non est homo albus, idem quod illa simul, Nemo est albus, significare uideatur: uerum neque idem significat, neque simul est necessario.

Subiectum in vniuersum, & in singulare diuisimus: atque vniuersum in vniuersum cum vniuerso, vt omnis homo ambulat, & in vniuersum non totum & omnino, vt Non omnis homo ambulat. nam cum homo in vniuersis rebus sit, Non omnis, quæ determinatio est, non est in vniuersis. Distinximus etiam subiectū in vniuersum cum aliqua parte, vt Aliquis homo deambulat, & malam eius termini, qui dicit, diuisionem refutauimus. Nunc ad eam partem deueniamus: quæ superest de repugnantijs declarandis. Repugnanter igitur opponunt, quæ semper verum a falso distinguunt: veluti quæ in angulis sunt constitutæ, quæ disparatæ vel repugnātes appellantur: quales sunt Omnis, Non omnis: Aliquis, Nullus. contrario vero nomine opponuntur, quæ non simul verum, sed falsum simul dicunt. vt Omnis, & Nullus: quæ in nulla vnquam materia simul veræ dicuntur. In contingenti vero simul falsum enunciant: hæque contrariæ nominantur. In eadem materia Aliquis & Non omnis semper veræ sunt, vt Aliquis homo deambulat, & Non omnis homo deambulat. At quæ repugnanter opponūtur, verum a falso in omni materia separant semper, & id est in causa, cur opponant. ijs similes sunt singulares. nam & ipsæ in omni materia a falso distinguunt. Non determinatæ vero simul verū dicunt, vt homo deambulat, homo non deambulat. quod in causa est, vt nihil inter se cōtrariæ esse videatur. Nobis nunc propositum est, vt quæramus quibus hæ pares sint. in qua re Platonici, & Aristotelici omnes consentiunt, indefinitam affirmationem, qualis est, Homo deambulat singulari determinatæ parem esse: quæ hæc est, Aliquis homo deambulat. Atque vt hoc nobis compertum fiat, qui nam sint communes consensus viden-

dum restat. hi tres sunt· quorum primus est, indefinitam propositionem materiæ rationem possidere. nam vt materia formas omnes suscipere potest, sic etiã propositio omnes determinationes. Alter, materiã esse deteriorum formarum susceptricem. non enim angelicam sibi assumit. at species aut melior est, vt supra corpus, aut peior, vt in corporibus. Tertius est, conclusionem sequi peiorem propositionem. Cum itaq; infinita materiæ rationem habeat, determinationes recipit. verum quoniam materia nequiores formas suscipit, singularum rerum affirmationem deteriorem, tanquã materiam, capiat necesse est· quandoquidem ea peior vniuersali semper est habita. Nunc vero inuestigemus, cui nam par sit negans infinita: Homo non ambulat. vtrum par sit vniuersali negationi determinatæ· an negationi singulari. Atq; Academici dicunt eam vniuersali negationi æqualem esse, hacq; ratione nituntur. aiunt enim hoc verbum Nullus essentiã omnino nullam introducere, & Non omnis tum introducere, tum etiam non: Si igitur ei peiorem determinationem velimus adiungere, & ea quæ nullam introducit naturam, peior sit, qualis est Nullus, quæ nagationem vniuersorum facit, ea nimirum negationi par erit. Aiunt quoq; Aristotelem nouisse negationem infinitam idem, quod vniuersalis, valere: cum dicat sensum præter quinq; sensus non esse. motumq; præter ea, quæ mouentur, non dari. Ipse etiam Poetarum maximus ita scripsit·

„ Res mala, multorum populos ditione teneri.

„ Comici etiam ita loquuntur, Nec tu domum sanam reperias nunc esse.

„ Tragici quoq; sic scribunt. Nemo mortalium liber est.

in quos omnes Peripatetici insurgunt. ac primum quidem si vniuersali negationi, & determinationi quæ parti accommodanda est, commune est. vt non sint, singularisq; sit vniuersali deterior, negatio infinita, quæ est singularis negans minori, & peiori par, atq; æqualis erit. at quomodo inquiunt Aristotelem dixisse non esse sensum præter quinq; sensus· & motum præter ea, quæ mouentur, & Poetam tot Reges in terris esse malum esse· & reliqua, quæ illi errore ducti adiunxerunt? an in ea materia, quæ fieri non potest: an in ea, quæ fortuita est? nam si in ea, quæ fieri non potest· ita ne erit, vt nequeat esse domus malorum expers: aut multæ ditiones non bonæ? Primum quidem omnes vno ore fatemur, in ea materia, quæ fieri non potest· determinationem Non omnis, huic Nullus parem esse, vt in hac oratione patet, Non omnis homo lapis est, hoc est nullus homo est lapis. Quod si dixeritis in ea materia, quæ fieri nequit, determinatam negationem vniuersalem indefinitæ negationi parem esse ex eo, quod singularis negans determinata vniuersali neganti par sit, habebimus quod volebamus. At si hoc verbum Nullus, vt fortuitum maiores acceperunt, quorum etiam afferunt testimonia, nullus in contingenti materia verum dicere reperiet, quod fieri nõ potest. Probatum enim est, hoc verbum Nullus in ea materia verum non dicere. Addunt etiam Peripatetici communiter consensum esse, conclusionem sequi deteriorem propositionem. nam si proposita vniuersa, & singula sint, singula sequetur: si vero vtraq; vniuersalis propositio sit, negans negantem, aiens aientem consequetur. at si vna sit vniuersalis negans, singularis aiens altera, singularem sequetur. qua de re hanc rationem composuimus. Homo iustus est· Nemo iustus iniustus est: Homo igitur iniustus non est· in qua ea quæ determinata non est, quæq; conclusio est, hæc inquam Homo iniustus non est

secuta est ex singulari, & in singularem negantem est conuersa. Platonici vero hanc conclusionem aiunt effici necessario· propterea quod determinatæ propositiones sumuntur. id quod in causa est, vt singularis negans fiat conclusio. nā si omnes, inquiunt, non definitæ capiantur, quid secuturum sit, incertum est. vt homo iustus est, iustus iniustus non est· homo igitur iniustus non est: quos oēs in vnum congruere facit Ammonius maximus sane philosophus. ait enim Platonis studiosos, & eos etiam, qui ab Aristotele profecti sunt, vera loqui. quia si Non negationem subiecto in non determinata cōiunxeris, par erit neganti vniuersali definitæ. affirmationem enim non determinatā parem singulari aienti, quæ est Aliquis, esse diximus· vt Aliquis homo deambulat. Si igit huic aliquis, Non negationem apposueris, hāc efficies, Non aliquis homo deambulat. quod quidem verbum οὔτις apud poetas neminem significat: & hæc fiet, Nemo homo deambulat· vt etiam Platonici asserebant. Si, Non, ei termino, qui dicitur, addideris, singularem negantem constitues, vt aliquis hō non deambulat. Etenim dictum est hanc, Aliquis homo deambulat, infinitę affirmationi parem esse. Quidam hallucinatum fuisse Ammonium dicunt, cum diceret, Si adiunxerimus Non subiecto, vt in hac, Non homo deambulat, non fore amplius negationem vniuersalem, sed affirmationem ex subiecto infinito. at nos, quantum nostra tulerit facultas, Academicos, & Peripateticos concordes esse ostendemus. Platonici igitur naturam rerum contemplantes non determinatam negationem vniuersali negationi parem esse dicebant, quod nihil esse plane concluderet. Aristotelici vero solum admoniti ratione disserendi aiebant hanc negationē Non posteriori, hoc est termino, qui dicit, addendam esse. ex quo singularis negatio, cui
„ etiam par est efficitur. Nunc verba Aristotelis explicemus. Affirmationem igit
„ negationi repugnāter opponi affirmo. Aio, inquit, opponi huic Omnis homo albus est, hanc Non omnis homo albus est, & huic Nullus homo albus est, hanc Aliquis homo albus est. vniuersæ autem, inquit significat Omnis homo albus
„ est· non vniuerse, Non omnis homo albus est. ex quo fit vt Non omnis vniuer
„ sa non sit, licet homo in vniuersis habeatur. tum ait. Ex contradictionibus igitur, quæ ex rebus vniuersis omnino cōstant alteram veram esse, falsam alteram est necesse. Si quis quærat, cur ex rebus vniuersis dixerit, ei respōdebimus, contradictionē habere partes, quæ ex vniuersis, & quæ ex singulis constent. vt Aliquis homo deambulat, Nullus homo deambulat: Omnis homo deambulat: Non omnis homo deambulat. Ex eo igitur, quod præstātius esset, voluit exordiri. Idem fit in singularib. singulare ab eo, quod in parte est, hoc differt· quod id, quod parti inest, ab vniuersali proficiscitur, singulare vero in indiuiduis dicit. atq; vt summatim dicā: quæ in parte sunt, fient, si vniuersum determinationem accipiat singulorū, vt Aliquis homo deambulat. singulare vero est, vt So-
„ crates deambulat. Tum ait. Illarum autem, quæ ex vniuersis nō omnino sunt. quæ verba dicta sunt, propterea quod ipsæ quoq; in aliqua materia verū a falso dirimunt. Hoc vero loco de infinitis, quas appellat vniuersas non vniuerse, aut omnino, verba facit. nam in materia contingēti simul verum dicunt. deinde ea de causa vniuersas illas vocat, quia habent hominem pro subiecto, qui Homo in vniuersis est: non omnino autem addit, quia non habent determinationem
„ Omnis, quæ vniuersa est. Tum ait, Nam si deformis est, non est formosus. quibus verbis nobis duabus ratiocinationibus ostēdit, eas simul veras esse. eas ar-

gumentationes

gumentationes ab ijs quæ ſunt, & quæ oriuntur, ſumit. ac primum ab ijs quæ ſunt hoc modo. Si homo ſit malus, erit non bonus. ab ijs quæ oriuntur ſic. Si exiſtente homine ſit homo, qui ſit, nondum eſt. atq; ita cum homo ſit, non erit. » Tum addit. Sed hoc ſtatim abſonum videbitur. cogitaret, inquit, aliquis, cum » audiret hæc: Non eſt homo albus: nos velle dicere Nullum hominem album eſſe. Sed non ita ſe res habet. nam vniuerſalis eſt negans, & determinata, & hæc neq; vniuerſalis eſt, neq; determinata: ex qua conficit, vt non idem ſignificent.

VNIVS autem affirmationis unam eſſe negationem conſtat. nam oportet idem negari negatione, quod ſit affirmatione confirmatum, & de eodem, uel aliquo eorum, quæ ſunt in rebus ſingulis, aut eorum, quæ ſunt in uniuerſis, tanq̃ uniuerſum, uel nõ tanq̃ uniuerſum: ut Socrates albus eſt, Socrates albus non eſt. quod ſi quippiam aliud cuidam ineſſe negetur, aut alii cuipiam, hæc nõ illi opponetur, ſed alia. Huic enim, Omnis homo eſt albus· hæc repugnat, Non omnis homo eſt albus. huic, Aliquis homo albus eſt, hæc Nullus homo eſt albus. itemq; huic, Homo albus eſt, illa, Non eſt homo albus. Vnam igitur affirmationem uni negationi repugnanter opponi· & quænã illæ ſint contrariaſq; alias eſſe, & quales eſſent· non omnem etiam contradictionem ueram eſſe aut falſam, & quid eius rei cauſa ſit, & quando uera eſſet, aut falſa, dictum eſt a nobis. Vna autem affirmatio, & negatio eſt, quæ unum de uno dicit· aut de re quæ uniuerſa eſt uniuerſe, aut non ita: ut omnis homo albus eſt, Non omnis homo eſt albus. Eſt homo albus, Non eſt homo albus. Nemo albus eſt, Quidam homo albus eſt, modo albũ unum ſignificet. nam ſi duobus unum nomen ſit impoſitum, ex quibus unum conſtare non poſſit, una affirmatio, unaue negatio non erit. ut ſiquis equo & homini nomen ueſtis ponat, ut ſit ueſtis alba, hæc neq; ſimplex affirmatio erit, neq; negatio. Hoc enim nihil differt, ſi dicas, homo eſt equus albus, an eſt homo albus, & eſt equus albus. quod ſi hæ plures ſunt, pluraq; ſignificant, profecto prima uel multa, uel nihil declarat, propterea quod nemo equus eſt. Quare in iis unam ueram eſſe, alteram falſam nulla neceſſitas cogit.

Perfecta diſputatione de negatione infinita, determinauerimuſq; cuinam ea par ſit, ad repugnantias contrarias accedendum eſt. prius tamen percipiendum eſſe videtur, vtrum vna negatio vni affirmationi opponatur, an multæ uni. Vt autem probet vni negationi vnam opponi affirmationem, tria corollaria præſumit· quorum primum eſt effatum a natura ductum: Naturam iuſte, & incorrupte, quæ hic ſunt, adminiſtrare. quæ ſi multa vni opponi permiſerit, iam nõ erit

iusta· cum opposita non efficiat paria. tum ait. Si multę negationes vni affirmationi opponantur, hæ multæ aut vnum, aut multa significant. Si vnum, vna vni opposita erit, plures enim idē significant: Si multa, quia negatio id negat, quod confirmat affirmatio, & hæ multa significant, quæ ab his, quæ affirmauerit affirmatio, sunt prorsus aliena, contradictionē non facient. quod si ita est, neq; negationes vnius erunt affirmationis. Postea multas fieri propositiones dicit, quādo aut terminus qui subijcitur, aut is, qui dicitur ambiguus est. in subiecto, vt Aiax solus cum Hectore dimicauit. nam Aiax & Locrensem, & Telamonium infert. in eo termino, qui dicit, vt Socrates mouetur. nam quia motus sex sunt genera vt ortus, vt interitus, vt accessio, decessio, commutatio, & loci mutatio· quo motus genere moueatur, incertum est. Secundum caput est. In propositione aut vnum de vno dici· aut multa de multis· aut vnum de multis· aut multa de vno. Vnum de vno ad hunc modum. Socrates deambulat: vnum de multis hoc pacto. canis mouetur, canis multa significat, cœlestem, piscem, & terrenum, atq; Diogenem philosophum· mouetur aūt vnum est. multa de multis sic, Aiax, & Vlysses, & Achilles ad Troiam castra posuerunt, & Troianos obsederunt, & Helenam captiuam receperunt. multa de vno, vt Socrates mouetur. nam mouetur multa significat: aut enim ambulat, aut scribit, aut legit, aut furore impellitur, aut ætate procedit, & incrementum capit, aut coit, aut circūuoluitur, aut trahitur, aut agitatur. Tertium caput est secundo pene par, parumq; in se laboris continet. In propositione enim aut nomine, aut re multa dicuntur. aut nomine vnum, & re multa significantur· aut re vnum, & multa nomine· aut & nomine, & re vnum· vt Socrates ambulat· nomine vnum, & re multa, vt canis mouetur, nam canis vnum nomen est, mouetur multas res significat. & quo de motu verba fiant, ignoratur. nomine multa, & re vnum, vt animal rationis particeps mortale vadit. multa & nomine & re, vt Plato, & Alcibiades deambulant, & disputant. Ac nos quidem videmus Aristotelem dicere definitiones vnum præcipue explicare, propterea quod ab vnius rei naturam perficiendam adhibētur. Qui vero vnam orationem coniunctionis ope significāt, non vnum proprie, sed ita significare videntur. disiunctæ vero, quando pro definitionibus non su-
„ muntur, multa significant. Ait autem, Quod si quippiam aliud cuidam inesse
„ negetur, aut alij cuipiam. vt declaret, cum subiectus terminus, & qui dicitur de subiecto, fit. vnam negationem fieri ex vtraq; oppositione. Ac nequis forte putet, duas negationes affirmationi opponi, vt huic Omnis homo animal est, has Non omnis homo animal est, & Nullus homo animal est, dictum est, ex vtraq; oppositione. hæc enim contrario nomine, illa vero repugnanter opponitur.
„ Tum ait. Vna autem affirmatio, & negatio est, quæ vnum de vno dicit. quæ oīa
„ fere dicta sunt propter homonyma. tum ait. modo album vnum significet. hoc addidit, propterea quod si subiectum, aut id, quod dicitur duo significans accipiatur, totidem erunt oppositiones. nam si homini & equo nomen vestis imponatur, dicaturq; vestis alba est, nihil aliud, quam hominem, & equum album esse
„ dicetur. tum ait. Vel multa, vel nihil declarat. quod etiam propter homonyma adiunxit· quandoquidem illa cum multa significent, vnam veram, alteram falsam esse non sinunt. Propositio enim aut vnum significat, qualis est hæc, Socrates deambulat· aut multa, vt hæc, vestis alba est: quæ & hominem, & equum album esse declarat. Sed si eam propositionē nihil significare dixerimus, alienum erit.

illa igitur, quæ dicit vestem albam esse, multa significabit. Vestem vero in homine, & equo ab Aristotele dictam fuisse sciendum est, vt ostenderet nomina non esse nobis a natura.

IN IIS igitur quę sunt, & quæ fuerunt, affirmationem uel negationem ueram esse, aut falsam necesse est: In iisq;, quę ex rebus uniuersis omnino constant, semper altera uera est, altera falsa necessario, atq; in iis, quæ ex singulis rebus, ut ante dixi. In iis uero, quæ ex rebus uniuersis non tamen uniuerse dicunt, de quibus etiam diximus, non est necesse. In singularibus autem & futuris non ita se res habet. Nam si omnis affirmatio, aut negatio uera est, aut falsa, omnia insint, uel non insint, necesse est. Si enim hic quippiam futurum dicat, ille fore illud neget, certe alteruter eorum uerum dicat necesse est, si modo omnis affirmatio, uel negatio uera est, aut falsa· quandoquidem in eodem simul utrunq; inesse non potest. Nam si quis aliquid esse album, aut non esse album uere dixerit, id esse album, aut non esse album necessitas cogit. Siq; album est, aut non est, aiens uel negans uerum dicit: & si non est, falsum id est, si falsum, non inest. ita fit, ut affirmatio, aut negatio semper uera sit, aut falsa necessario. Nihil igitur est, neq; fit forte, & casu, nihilq; in alterutrā partem uel erit, uel nō erit· sed ex necessitate fiunt, quæcunq; fiunt, non in alterutram partem. nam aut is qui affirmauerit, aut is, qui negauerit, uere dixerit. etenim eodem modo res fiet, aut non fiet. Quod enim in alterutram partem cadit, non hoc potius modo, quā illo euenit, aut futurum est. Præterea si quid album nunc est, uere prius quispiam dixisset, si fore illud affirmasset. Quare semper uerum fuit quicquid fit, id uel iam esse, uel fore. quod si uerum semp fuit, aliquid iam esse, uel futurum esse· non potest hoc non esse, uel non futurum esse. Quod non potest non fieri, id necesse est fiat. omnia igitur, quæcunq; futura sunt, fieri necesse est, quare nihil in alterutram partem cadit, neq; fortuito fit: si enim fortuito, non ex necessitate. Quin neutrum uere dici potest, neq; futurum esse quicq̄, neq; non futurum. primum enim si affirmatio falsa sit, uera non erit: & si hæc falsa sit, uera non erit affirmatio. Si præterea quis uere dixerit album quid simul, & magnum fore, utrunq; adesse oportet. & si cras futurum sit, cras erit. Si uero neq; futurum est, neq; cras non futurum, id in alterutram partem non cadet· ut naualis pugna. naualem enim pugnam neq; fieri, neq; non fieri, necesse fuit.

Atq; hæc,& alia huiusmodi sunt incommoda, quæ eueniunt, si necesse sit ex omni affirmatione,& negatione,quæ opponantur, uel in iis, quæ uniuerse in uniuersalibus dicuntur,uel in singularibus, alteram uerã esse, falsam alteram : nihilq; casurum esse in alterutram partem in præteritis · sed omnia esse , aut futura esse ex necessitate. Vna,& eadẽ ratione omnis deliberatio, & actio tolletur e uita;quandoquidem si hoc faciamus, illud eueniet, & si hoc non faciamus, illud non eueniet.

Hoc loco tria quędam nos docere vult· quorum primũ est· Si terminus qui subijcitur,vniuersalem determinationẽ habeat,& ille, qui dicitur, præsens, aut præteritum tẽpus significet, in contradictione veræ a falsa discrimen fiet. Ita quoq; se res habet,si sumptiones,quæ ex singulis rebus constant,determinationem habeant· atq; etiã singulares,& infiitæ. at si terminus,qui dicitur præsens,aut pręteritum significet, tunc contradictio verum a falso distinguit. Si vero subiectus terminus singularis acceptus sit,& ille,qui dicitur,futurum tempus significet, & materia contingens sit, tum præfinita veri & falsi distinctio non consequetur. Ad horum cognitionem, de quibus nunc agimus, ea scire debemus, quæ superius pertractauimus. Nam si propositiones in necessaria materia , aut quæ fieri non potest, acceptæ sint,

* * * Desunt nonnulla.

Si contingens fit , atq; infinita, nec verum a falso distinguat,

* * * Hic quoq; aliqua desiderantur.

Nunc vero de contingẽti materia verba facimus.Sed videamus num aliqui fuerint,qui contingens sublatum voluerint. Inuenti autem nonnulli sunt,qui hisce verbis contingens tollere sunt conati. Si quod,inquiunt, in nobis non est, non in nobis est·& vti se habet oppositum, ita etiam se habet oppositum·& qđ in nobis est, in nobis erit,quos reprehendẽtes dicimus licere nobis cõtraria ijs inferre· vt dicamus, si quod in nobis est, in nobis est, vt est oppositũ, ita quoq; erit oppositum,quodq; in nobis non est,non erit in nobis. Hanc enunciationem in alijs diuersam inueni sic. Si oppositum eius, quod in nobis inest, in nobis non inest, neq; ipsum quod in nobis inest, inerit nobis. vt si non respirare non est in nobis, sed in natura, neq; respirare in nobis erit. Si item non ridere nobis non inest, neq; nobis inest vt rideamus : sumus enim apti ad risum,tamen nõ semper ridemus. & ita neq; quod in nobis inest,in nobis est,sed ex rerum euentu. Quibus nos obuiam imus, eosq; reprehendimus, ac dicimus, id quod in nobis est duplex esse, & id etiam quod in nobis non est· partim potentia, partim actu, vt est in nobis, qui ratione ducimur, ratiocinãdis vis, & hoc ex actione.Sed in nobis non est,vt non simus rationis participes. Simili quoq; modo fit in risu.non enim ex necessitate hanc facultatem habemus,hæcq; ex ijs est, quæ in nobis non sunt. Hæc igitur, esse in nobis, & non esse in nobis ita possumus intelligere, ac

necessaria, & fortuita. Alterum eorum argumentum est, Deus futurum cognouit, an non cognouit? sed dicere Deum ignorare est nefas. præterea si cognouit definitene, an infinite cognouit? definite inquam. si igitur definite, futurum cognouit: at in hoc nihil a nobis differt. quibus dictis respondemus, Deum & futurum, & definite cognouisse. sed nó propterea quod cognouit, id fit, sed quia fit, propterea cognouit. nos enim liberos fecit, atq; ita cognouit, tanquam nos aliquando facturi simus. Hinc etiam vatum prædictionibus, siquis ambigeret, obuiari posset. Tertium illorum argumentum ab actione, & ipsa euidentia sumitur. vt si metes non forte metes, sed non forte metes, verum omnino metes. quibus respondemus, cum necessariam connexionem capiant, conclusionem quoq; sequi necessariam. Aristoteles eorum, qui contingens negabant, opiniones refert· & ijsdemmet rationibus illas refellit. ac primum quidem argumentorum momentum est, eandem esse rationem veritatis, & orationum, & rerum ita vt rerum natura veritatem orationum cõsequatur, & orationum veritas rerum veritatem. Simili quoq; modo falsitatem orationum non natura rerum, & non naturam rerum falsæ orationes consequuntur. contradictionem igitur dicit, vt ex illorum sententia, sit hoc pacto diuidendum. Contradictio aut omnino verum dicit, & necessarium facit· aut omnino falsum, & illud, quod fieri nequit, efficit: aut eius partes & verum, & falsum dicunt. vera dicentibus, necessarium· falsa dicentibus, id quod fieri non potest, attribuimus: contingens igitur erit nullo modo. His respõdemus, non se ipsam totam verum dicere ex eo quod cõtradictionis naturam peruertamus. nam contradictio affirmationis & negationis pugna est· quæ semper verum a falso disiungit. Nec etiam cõcedimus, vt hæc pars verum dicat, & alia omnino definite mentiatur. sed eius partes indefinite verum & falsum suscipiunt· vt Socrates lauabitur, Socrates non lauabitur. possunt enim ambæ veræ esse & falsæ. ac donec lauabitur, vna vera erit, & quousq; non lauabitur, falsa. Alterum eorum argumentum est. si quæ nunc dicimus fiunt, ea futura prædicentes, vere dicemus· & si hæc fore prædicentes verum dicimus, quæ futura prædiximus, ea omnino euenient. Sed dicimus Necessarium tribus modis capi· cum significat omnino, vt Deum iustum esse, necessarium est. vel vsq; dum subiectum sit, vt Socratem respirare necessarium est· vel donec dicatur, vt necessarium est Socratem lauari. illi vero in suo argumento tertia necessarij significatione vsi sunt, quod Socrates lauari possit, & non possit. Contingens quoq; triplici modo capitur, primum vt in pluribus, vt ars, & natura, in quibus affirmatio magis verum dicit, quam negatio. vt omnis homo quinq; digitos habet· atq; hoc fit natura, quod etiam ars accipiens illam imitatur. nam si in plurimis non valeret, esset quiddam artis expers: quippe quia si in paucioribus versaretur, vana ars, & non ars vere diceretur. dicitur item contingens ex æquo in ijs, quæ in nobis consistunt. vt mouebor, aut non mouebor, deliberabo, aut non deliberabo. dicitur etiam in paucis, vt sunt casus, & fortuna. quod enim est potius eligendum, fortuna appellatur. quod vero eligi non potest, casus est. Etenim si quispiã puteum fodiens thesaurum inueniat, is dicetur in thesaurum illum forte incidisse. itemq; si equus siti enectus in prælio ad bibendum accedens seruetur· Casus autem erit si lapis cadens sedere cupienti sedem parauerit. Tertium argumẽtum potest reiectum & confutatum videri, nam cum illorum propositum, & rationes confutauerimus, argumentum quoq; est repre-

ſenſum. id tamen viciſſim retro non commeat, vt Oratores facere ſolent. illi
enim falſos teſtes adducunt, quorum dicta licet refellantur, rem tamen eis ſubla
tam, aut cecidiſſe cauſa nolunt. ita etiam licet rationes ſint infirmatæ, propoſi
tum deſtruatur, neceſſe non eſt. Dicimus igitur ſi omnia, quæcunq; fiunt, ex ne-
ceſſitate fiunt, fruſtra quicquã deliberamus, quoniam ſi ex neceſſitate fiunt, oĩa
definita ſunt. & ſi fruſtra deliberamus, indefinita omnia. & ita ex ratione con-
ſequitur eſſe definita, & non definita omnia, quo nihil obtuſius. Ad hæc dici-
mus, ſi omnia ex neceſſitate ſunt, fruſtra naturę laborem tribuimus: quippe quia
ipſa nihil quicquã faciat, cum fiant omnia neceſſario. nunc ad ipſa verba decla-
randa noſtra ſe conuertat oratio· vt prædicta argumẽta ſuo quæq; loco demõ-
„ ſtremus. atq; cum ait, Nam ſi omnis affirmatio, aut negatio vera eſt, aut falſa,
„ hac vtitur complexione. Si vt in præſenti & præterito, ita etiam in futuro vera
eſſet, aut falſa negatio, vel affirmatio, omnia quæcunq; fiunt, ex neceſſitate fie-
rent: & ita nihil forte, temere, & caſu fieri conſequeretur. Animum hoc loco
aduertere debemus futurum in futuro proprie, & indefinito ab Ariſtotele capi:
quod vero futurum eſt, in eo quod omnino fiat. primum τὸ μέλλον, alterum τὸ
„ ἐσόμενον dicitur. Cum igitur dicat ſi modo omnis affirmatio, aut negatio vera
„ eſt, aut falſa, propterea quod in eodem vtrunq; ineſſe non poteſt, oſtẽdit in fu-
turis contradictionem veram, aut falſam inueniri non poſſe æq;, ac in illis, quę
„ indefinitæ ſunt· & quæ ſunt ſingillatim definitæ. cum vero ſic pergat, Nam ſi
„ quis aliquid eſſe album, aut non eſſe album vere dixerit, id eſſe album, aut non
eſſe album neceſſitas cogit. quatuor ſignificat, veritatem orationum naturam
„ rerum cõſequi· & reliqua omnia, quę paulo ante ſunt nobis dicta. tum ait, Nihil
igitur eſt, neq; fit forte, & caſu. Nobis palam facit contingens tribus modis di-
ci forte inquit, vt in paucis. a natura vero, vt in maiori parte. quod vero in
„ vtramlibet partem cadit, æquale appellauit. tum ait. Præterea ſiquid album
nunc eſt. ſecundum argumentum, quod dicebant, Quæ nunc eueniunt, &c. no
bis his verbis indicat. ita apertior & clarior fit omnis hæc doctrina. nam ſi eſt
„ erit· ſi erit, patet etiam eſſe. Item cum dicit. Quin neutrum vere dici poteſt,
„ neq; futurum eſſe quicquam, neq; non futurum. docet non oportere nos oſten
dere partes determinatę contradictionis in contingenti & in futuro, verum aut
falſum ſignificare. Nam clare videmus, ſi affirmatio falſa ſit, negationem quoq;
„ falſam eſſe. & ita viciſſim. Tum ait, Si vero neq;, futurum eſt, neq; cras non
„ futurum, id in alterutram partem non cadet. Niſi enim dicere poſſimus, Socra
tes cras lauabitur, aut non lauabitur, contingens non erit. & ſi verum fuerit, ſi
„ dixerimus lauabitur, aut non lauabitur, contingens erit. Tum ait, Atq; hęc, &
„ alia huiuſmodi ſunt incommoda, quæ eueniunt. Argumentorum aduerſario-
rum momenta refellere aggreditur, & ratiocinationem, de qua feci ſupra men-
tionem, repetit. Si inquit omnia neceſſitate fiunt, omnis e vita tollitur delibe-
ratio· quandoquidem ſi hoc faciamus, id eſt ſi cõſultauerimus, in qua parte plu
ra bona ſint, cognoſcemus: ſi vero omnia fiunt ex neceſſitate, bonum illi ipſi
obuiam procedentes nec cognoſcemus, nec aſſequemur, ſed neceſſitati ſeruire
cogemur. ex quo fiet, vt ſi peccatum quid a nobis ſit, neceſſario, & non ſponte
noſtra peccauerimus. ita fit, vt ſi conſultatio tollitur, nihil a brutis differamus.
quippe cum ab illis differamus conſilio, & conſultandi facultate, ſi ea nobis fa-
cultas adimatur, nulla erit inter nos & beſtias differentia.

NIHIL enim prohibet ad decem millia annorum hunc affirmare hoc uel illud fore, alterum negare, ut ex necessitate eueniat, quod tum in alterutram partem uere dicere poterat. uerum nihil interest siue dixerint aliqui contradictioné, siue non dixerint. cum apertum sit res ita euenire, etiã si nihil euenturum nec hic confirmet, nec ille neget. non enim res erit, aut non erit, quia confirmatum, aut negatum sit aliquid fore: idq; nec magis ad decem millia annorum, quam quouis tempore. Quare si ex æternitate ita se res habuit, ut una uera esset, eam fieri necesse fuit. ita rerum omnium semper fuit natura, ut ex necessitate fierent. Nam siquis aliquid fore uere dixerit, id non potest non fieri, quodq; factum est, id esse futurum semper uerum fuit· sed hæc fieri non possunt. Videmus enim initium rerum futurarum & consilio, & actione inuestigari. atq; in iis omnino, quæ non semper agunt, illa duo æq; agere possunt, & non possunt· in quibus utrunq; est positum & ut res sit, & ut non sit ita ut & fiat, & ut non fiat: multaq;, quæ ita se habẽt, nobis nota sunt. ut uestis, hæc discindi potest, & non discindetur, sed prius atteretur. similiter fieri potest, ut nõ scindat̃. non enim prius atteri posset, nisi posset fieri, ut ne discinderetur. Ita eorum omniũ, quæcunq; hanc eandem uim nanciscuntur, similis est ratio. ex quo liquet nec fieri, nec esse ex necessitate, quæcunq; fiant· sed quædam huiusmodi esse, ut æq; fieri possint, & non possint: nec affirmationem potius ueram esse, aut falsam, quam negationẽ: alia esse, in quibus alterum magis, & plerunq; eueniat, alterum tamẽ euenire posse, alterum non posse.

Cum ostenderimus quinq; incommoda, quæ suscipere cogimur, si cõtingens adimatur, videlicet nos frustra de rebus consultare. frustraq; naturæ aliquod munus assignare· nos nulla re a brutis differre· omnem vitam tolli· omnia definita esse, ad ea nunc, quæ sequuntur, oratio cõuertitur ita, vt primum opiniones eorum, qui contingens esse negant, refellantur. Ac ne iuuenes Aristotelis studiosi fortasse putent philosophum illorum dictis assentiri, cum illorum argumẽta in medium adducat. eos ego admonitos volo, sibi id nõ persuadeant: sed sciant falsam aduersariorum doctrinam confutari, dum ab Aristotele ijsdem suis rationibus conficiuntur. Primum igitur argumentum est, Quorum facultas oppositorum nõ est, necessaria sunt, & quorum facultas oppositorum non est, ea sunt contingentia, & nihil quicquam est præter hæc. vt ignis ob eam causam necessarium habet calorem, quod frigidus fieri non potest. Socrates autem potest lauari, & non lauari. & id contingens appellatur. Secundum argumẽtum huiusmodi est. Necessarij sunt quatuor genera, vt simpliciter, id est, proprie, vt absolute,

quod in ijs est, quę sunt, vel futura sunt. vt ex suppositis, quod duplex est, aut donec subijciatur, aut donec dicatur. cum itaq; dicant, Quæ nunc eueniunt, ea euentura esse prædicentes verum dicimus, si euentura dicentes verum dicimus, quæ nunc eueniunt, eadem omnino eueniunt: ignorant necessarium dici vt futurum· & vt simpliciter. Cum enim aiunt, quæ nunc eueniunt, necessarium simpliciter, id est aliquod necessarium accipiũt: cum vero dicunt, ea euentura esse prędicentes, capiunt futurum necessariũ. quod dicit Aristoteles esse non posse sine rerum euentu. nam cum res eueniunt, tum est simpliciter necessarium. qđ enim est, id necessarium est. quod vero futurum est, id infinitum est, & minime necessarium. Tertium argumentum se habet hoc modo. Contradictio nec per se totam vera est, neq; per se totam est falsa. ne contradictionis effatum adimatur, atq; ne hac de causa omnia necessaria fiant, aut in ea conuertantur, quæ fieri nõ possunt. nam neq; in parte verum dicit, & definite mentitur. Orationes enim aut veræ, aut falsæ sunt: atq; aut finitæ, aut infinitæ. ac si veræ, & finitæ fuerint, res itidem veræ, & finitæ erunt. si enim res veræ & finitæ, orationes quoq; ita sunt. siq; res veræ & infinitæ, non secus se habent orationes. quocirca res verę, & finitæ sunt necessariæ: veræ & infinitæ contingentes. orationes enim pro rerum euentu verum, aut falsum dicunt. quandoquidem sunt tanq̃ effecta rerum, & non vt causæ, quo oriantur. nam orationes ex rebus consequuntur· cum vel maxime fieri possit, vt res etiam nobis silentibus eueniant. Si igitur esse, aut nõ esse contradictionem dicunt, res erunt, aut non erunt. Scire enim debemus orationes rerum esse notas, non tamen causas. quippe quia ignis signum est calefacere, & vrere. & causa, quæ in ipso cõsistit, calor est, atq; ardor. Nihil enim, inquit, prohibet. quia in superioribus dictum est, prædicentes euentura esse, verũ dicimus. ostendit id in præterito acceptum fuisse. ac nihil quidem, inquit, impedimento est, quin post decem millia annorum possit quis dicere ipsum præteritum fuisse. in argumento igitur dicit necessaria nõ tanquam necessaria, sed tanquam futura dicta esse· quoniam si dicatur, Hæc euentura esse prædicentes verũ dicimus, futurum efficietur necessarium: sed hoc futurum iam necessarium non est. quod igitur necessitate fit, illud ante euentum rerum dicere non possumus.
„ Tum ait. Verum nihil interest siue dixerint aliqui cõtradictionem, siue non dixerint. Ingreditur ad explicandum alterum argumentũ, quod dicebat, Res non
„ ex orationibus, sed orationes ex rebus consequi necessario. Tum ait. Idq; nec
„ magis ad decem millia annorum, quam quouis tempore. id est, quod ait, licet quis diceret hoc lõgo post tempore, aut quouis tempore fore, non tamen ob eã
„ causam res ex orationibus consequerentur. Sequitur postea. Quare si ex æter-
„ nitate ita se res habuit, vt vna vera esset, eam fieri necesse fuit. Necessarij doctrinam hoc loco immiscuit. si enim omnia quæcunq; fiunt, ex necessitate fiunt, frustra consultamus. sed non frustra consultamus, cum rerum futurarum initium consilio videamus· id est quanam ratione boni quid agamus. omnia igitur ex
„ necessitate non fiunt, sed contingens est. Tum ait. Atq; in ijs omnino, quæ non
„ semper agunt quid, illa duo. &c. quæ non semper agunt quid, appellat singularia, & quę continenter oriuntur, & occidunt· in quibus esse & non esse constare possunt. hic itaq; primi argumenti mentionem facit: quod ita erat· Quibus facultas contrariorum non est, contingens non est. quæ vero apta sunt ad contrariorum paria quæq; recipienda, cõtingentia sunt. vt hæc vestis discindi po-

test.cum eam vim nacta sit, vt atterat. quo fit, vt nisi ita esset, vt atteri nō posset, ne scindi quidem posset. dicere igitur possumus ipsam fractum iri, & nō iri. Illi enim hanc ratiocinationem effecerunt. Necessariorum vnus est euentus, si vnus euentus, omnino eueniet. Ergo Aristoteles demonstrat, cum res acciperent eos, necessarias accepisse. sed multa sunt, quæ vnum non habent euentum, vt est in
„ veste demonstratum. Sed ait· Ita eorum omnium, quæcunq; hanc vim nanci-
„ scuntur, similis ratio est. Id est in omnibus, quæ fiunt, in quibus opposita dici
„ æq; possunt, eadem est ratio, ipsa non futura esse ex necessitate. Hæc autem verba, quæcunq; eadem vim nanciscuntur, addita sunt, quoniam id quod fieri po-
„ test, & quod necessarium est, homonyme dicuntur. Tum ait, Ex quo liquet, nec esse, nec fieri ex necessitate, quæcunq; fiant. sed quædā. &c. Quæ æqualia sunt
„ nō magis affirmationem, quam negationem veram habent. Tum ait, Alia esse in quibus alterum magis, & plerunq; eueniat. quæ plerunq; cōtingunt, magis affirmationem veram habent, non tamen definitæ. quæ vero fiunt raro, potius negationem veram habent. & propterea alterum proponitur, tanq; determinatum non sit, quæ ex ipsis vera, & quæ falsa sit. Eius vero, quod vt raro euenit, non meminit, quoniam cum dixerit, vt plerunq; id notum fecit, quod raro accidit. aut quoniam potuit per hoc verbum plerunq;, significare etiā raro. vt ple
* runq; non est, similiter etiam raro: id quod plerunq;, & raro non est. Ammonius propositiones contradictionis cōtingentis in singularibus simul falsas esse non posse affirmat· quia si res non fiat, affirmatio, quæ rem fore dicat, falsa erit, ac si fiet, negatio, quæ rem fore negauerit, erit falsa. & ita eadem res erit, & non erit, quo quid alienius? Nam ex necessitate bifariam dicitur, simpliciter id est proprie, quod semper inest, vt in æternis, quādo videlicet Deum necessario bonum esse dicimus: & donec subiiciatur, vt cum hunc ignem esse dicimus calidum. Eadem ratio cernitur in eo, quod necessitate non est· partim simpliciter, vt Solem a proprio motu non quiescere· partim vsq; dum non fuerit terminus, qui dicat, vt aliquem ex necessitate non ambulare, cum non ambularet. Ex iis autem propositionum differentia per omnes materias declarantur. Illud enim, quod omnino est, necessarium significat. quod autem simpliciter non est, id quō fieri non potest: illud vero quod ita se habet, donec fuerit terminus, qui dicatur, & id, quod non est, contingens erit.

ID IGITVR, quod est, quando est, necesse est, ut sit, idq; quod non est, quando non est, ut non sit, non tamen omne, quod est, esse· aut quod non est, non esse necesse est. Idem enim non est, quicquid est, quia sit, ex necessitate esse, quod omnino esse ex necessitate. quod idem efficietur in eo, quod non est. eadem etiam contradictionis est ratio in qua necesse est omne uel esse, uel non esse· fore, uel non fore: non tamen necesse est, ut is, qui disiungit, alterū fore affirmet: ut necesse est cras nauale bellum futurū esse, aut non esse, non tamen necesse est cras naualem pugnam geri, aut non geri; quamuis geri, aut non geri necesse sit. Quoniam igitur orationes perinde ueræ sunt, atq; ipsæ res sunt, perspicuum est necesse esse, ut

ea omnia. quæ alterutram in partem cadant, contrariaq; recipiant, talem habeant cõtradictionem. quod etiam in iis, quæ non semper sunt, & quæ non semper nulla sunt, usu uenit. Ex his enim alterã contradictionis partem ueram esse, alteram falsam necesse est, non tamen hanc, uel illam, sed alterutram. & quanq̃ altera uerior est, tamen non iam uera est, aut falsa. ita fit, ut non sit necesse in affirmationibus, & negationibus oppositis alteram ueram, alteram falsam esse. Non enim eorum, quæ sunt, & eorum, quæ non sunt, esse autem uel non esse possunt· eadem est ratio· uerum, ut ante dixi.

Duobus argumentis eorum, qui contingens negabant, expositis, quorum primũ ita se habebat, cõtradictio aut omnino verum dicit, aut omnino mentitur, aut partim verum dicit, partim falsa est. alterum sic. Quæ nunc eueniunt, ea prædicentes euentura esse, verum dicimus. deinde eorum opinione, qui contingens sublatum volebant, & omnia necessaria esse asserebant, ijs verbis, si omnia necessaria sunt, frustra consulimus, reiecta, & confutata, quod reliquum erat, ad illorum argumenta refellenda se accingit. ac de primo quidem inquit, contradictionem in contingenti materia nec veram esse, nec falsam: sed alteram eius partem veram esse, alteram falsam, non quidem hanc, aut illam, sed alterutrã. Euenit enim, vt vel affirmatio, vel negatio vera sit. Quandam præterea necessarij diuisionem facit, & ait. Necessarium aut proprie, aut simpliciter dicitur· ac proprie intelligitur in ijs, quæ sunt æterna, vt Deus bonus est: simpliciter vero est contingens, vt Socratem ambulare. Sed nos perfectam necessarij diuisionẽ trademus, vt id, de quo quæritur, illustrius reddat. Necessarium quadripartitum facimus, aut quod semper est, vt Deus ex omni æternitate bonus est: aut quod futurum est, quod in æternis μέλλον appellatur, veluti dicimus Solem in Ariete fore. id est, quia est futurum, omnino erit· vel in eo, quod semper est, & subijcitur, vt semper cum Socrates existat, ipsum semper respirare· confirmamus vel quod quandoq; est, quãdoq; non est, quoad subiectum fuerit, vt Socratem ambulare, cum possit etiam non ambulare. in qua significatione Aristoteles simpliciter, & omnino necessarium capit, quod quidem contingens est· quod etiã definite, & indefinite accidit, nã Socrates non semper deambulabit, attamen deambulabit. Secundum argumentum illorum est, Quæ nunc eueniunt, ea prædicẽtes euentura esse, verum dicimus: id nunc refellit: deinde quærit de eo termino, qui dicitur, vtrum sit indefinitus, an non sit. omnem enim, inquit, propositionem aut ex nomine, aut infinito nomine & verbo, nunq̃ autem sine verbo constare necesse est. qua quidem in re nonnulli statim ambigunt, & aiunt, hæc, Socrates non deambulat, est ne propositio? dicit enim Aristoteles propositionem sine verbo nullam esse. ijs hæc, opinor, respõsio satisfaciet· nunquid illud Non deambulat, vt vnam orationis partem, an vt duas, ita vt Non sit vna, & ambulat, altera, dixistis? quod si vt vnam orationis partẽ dixeritis, affirmatio erit ex termino, qui dicit, infinito. Si vero, Non, seiunctum fuerit, erit ea, quæ huic opponitur, Socrates deambulat. Forte igitur fortuna cum Aristoteles infinitum verbum dixit, ipsum verbum appellauit. hoc est id dixit, cum aliæ etiam

propositiones sint ex duobus nominibus conflatæ· vt hæc Socrates animal, in quibus aut re ipsa, aut potentia verbum Est intelligitur. Vel sine verbo esse nõ posse ob eam causam dixit, quod terminum, qui dicitur, appellare verbum consueuit. Tum ait. In qua omne vel esse, vel non esse, vel fore, vel non fore &c. Primum illorum argumentum confutat hac ratione. Quod est, simpliciter necessarium dicitur· quod non est, non simpliciter, sed futurum·quod non est necessarium, donec non sit. & ita ipsum esse non necesse est, sed euenit. Tum ait. Quoniam igitur orationes. &c. Quoniam, inquit, res factæ veras de se ipsis orationes faciunt, rebus quæ in alterutram partem inclinent, id est, quæ æquales sint, contraria etiam continẽtur, vt lauabitur, & non lauabitur. illud etiam non est ignorandum indefinitam & eam, quæ in parte dicitur, opponi, ꝛ singularia tantúmodo in futuro tempore sibiipsis esse contraria. Tum ait, Quę etiã in ijs quæ non semper sunt, & quæ non semper nulla sunt. Quæ enim semper existunt, necessaria sunt, & quæ non semper existunt, ex ijs sunt, quæ fieri nõ possunt, quorum duorum intermedia sunt futura. quæ non semper esse dixit, non semper agunt quid, horum partes sunt contingentes, non enim hæc vera est, illa falsa. Tum ait, Non enim eorum quæ sunt &c. Nam non est eadem ratio eorum, quæ sunt, id est necessariorum, & futurorum· quia in ijs, quæ sunt, alterũ verum sit est necesse. in contrarijs vero, id est in futuris non ita. Non enim eorum, inquit, quæ sunt. hoc est, Non æq; in præsenti præterito & futuro se res habet, vt in ea materia, quæ fieri non potest sic etiam in futuro erit. illa enim in illis, quæ iam exacta sunt, determinatam habent veritatem, in his vero, nõ determinatam. Hæc etiam addidit, Esse autem, & non esse possunt, quoniam quædã, quæ nunc non existunt, necessario fiunt, vt temporum vicissitudines.

QVONIAM autem affirmatio quiddam de quodam dicit, idq; uel nomen est, uel uacat nomine, atq; id, quod in affirmatione est, unum, & de una re dici debet. (De nomine autem, & eo, quod est uacans nomine disseruimus. nam Non homo non nomẽ, sed infinitum nomẽ uoco, quod nomen infinitum unum quiddam significare quodammodo uideatur, quemadmodum etiam non curatur, non uerbum, sed infinitum uerbum appello.) certe omnis affirmatio & negatio aut ex nomine & uerbo, aut ex infinito nomine, & uerbo constet necesse est. nullum aũt pronunciatum sine uerbo esse potest. Est enim, uel erat, uel fuit, uel erit, uel fit, uel quęcunq; sunt huius generis, ex iis sunt, quibus nomina sunt imposita, quoniam tempus adsignificant. Erit igitur prima affirmatio, & negatio homo est, non est homo: deinde non homo est, non homo nõ est: tum omnis homo est, non omnis homo est: postremo omnis nõ homo est, non omnis non homo est. eadem est ratio temporum, quæ extrinsecus adhibentur.

Duo hoc loco quæruntur, num infinitum nomen, & infinitum verbum efficere possit propositiones. primum omnium sciendum est, omnem propositionem ex

nominibus [illegible] vel ex subiecto & termino, qui dicitur, quæ vtraq; verba sint, a [illegible] nomine & verbo confici. esse autem sine verbo nulla potest enunciatio de verbo infinito pauloante disseruimus. Quod superest quoniam nõnulli dixerunt Aristotelem de infinito termino, qui dicit nullam fecisse mentionem, aduersariorum sententiam hac in re videamus, dicunt autem, nõ deambulat, vt Socrates non deambulat, rem plane nõ esse indicare. Socrati enim aiunt omnino non inesse, vt deambulet: atq; ea de causa hoc non esse infinitum, sed finitum volunt significare. Nam siquis dixerit Socrati nõ inesse, vt deambulet,
" determinatum aliquid dicet. cum itaq; diceret Aristoteles, aut nomẽ est aut vacat noĩe, subiectum determinatum ostendit. quod vero nomine caret, vt nõ hõ,
" infinitum vocari censuit. Tum ait, Atq; id, quod in affirmatione est vnum, & de vna re dici debet. affirmatio de vno dicit, licet infinitum nomen sit, & plura significet· vnum enim est, cum multa significãtur, vno sublato· idq; quod tolli-
" tur, vnum est. Tum ait, Certe omnis affirmatio & negatio. &c. Qui terminũ, qui dicitur, negant, sic exponunt. Ex infinito verbo & nomine nõ fiunt affirmationes & negationes, sed ex verbo definito, & nomine infinito. atq; ea ratione illum terminum reijciunt, quod cum infinitus sit, propositionem facere non
" possit. Tum ait, Est vel erat, vel fuit, vel erit. Si, inquit, hæc cum nomine definito, vel infinito copulentur, propositionem conficient. sunt enim hæc quoq;
" ex verbi definitione· & tempus adsignificant. Tum ait· Erit igitur prima affirmatio & negatio. Aristoteles primis non definitis pro exemplis vsus est. vtpote quæ clam opponantur: deinde contrarijs, & quæ liquido apparent: tum repugnanter oppositis, quippe quæ omnes aduersæ essent, & perspicuæ. Cum igitur
" dicit Non est homo, nonnulli dicunt, non esse negationem, nam negatio esset, inquiunt, si dixisset, Homo non est. nos dicimus Aristotelem non esse admodũ diligentem in exemplis supponendis. studet enim solum, vt res nobis tradat· veluti etiam in decem summis generibus fecit, in quibus, cum de catulo loqueretur, Socratem exempli loco collocauit.

TERTIA PARS.

CVM uero uerbum Est, tertium dicitur, tum bifariã oppositiones fiunt. Dico autem Est tertium nomen, aut uerbum adiũgi, ut in hac affirmatione, Homo iustus est. quãobrem hæc quatuor erunt· quorum duo ad affirmationem, aut negationem affecta erunt, quasi priuationes, alia duo non erunt. Ipsum inquam Est aut iusto addetur, aut non iusto. quod idem in negatione fit. sunt igitur quatuor. sed quod dixi, ex hac descriptione intelligetur.

Homo iustus est, Homo non est iustus.

Huius negatio

Homo nõ iustus est, Non iustus nõ est homo.

hoc loco Est, & Non est iusto, & non iusto adiunguntur. Atq; hæc

quidem eo ordine sunt distributa, quę in Analyticis explicauimus.
Idem fiet, si nomine uniuerso constet affirmatio, ut

Omnis homo iuſtus eſt, Non oīs homo iuſtus eſt.

Huius negatio

Omnis homo nō iuſtus eſt, Non oīs homo nō iuſtus eſt.

præterquam quod eæ enunciationes, quæ rectis lineis ad perpendiculum inter ſe reſpondet, æq; ueræ ſimul eſſe non poſſunt. Sed tamen interdum ueræ ſunt.

Cum e diuiſione huius operis duas partes ad exitum, plane perduxerimus, huic reſtat tertia. in cuius exordio quam mox quatuor eſſe quærenda cenſemus. primū quid illud ſit, quod tertium dicatur· deinde ex hoc tertio quot propoſitiones conficiantur: tum quomodo negationes ex affirmationibus fiant: poſtremo de proportione illarum propoſitionū loquemur. Tertium itaq; quod dicitur, eſt quod terminos propoſitionis colligat. Nunc ſi quiſpiam diceret, omne, quodcunq; propoſitionis terminos connectit, eſſe id, quod nunc appellamus dici tertium. ei nos reſponderemus, huic noſtro tertio eſſe natura comparatum vt poſſit coniungere, & quicquid colliget, non eſſe appellādum tertium· ac ſemper id quod nos inſuper dici affirmamus, colligare. In hoc enim exēplo Socrates ambulat· hoc verbum ambulat, colligat illud quidem, ſed nō tertium dicitur. Ac nos quidē vrgeremus illud, quod dicitur, tertium eſſe debere, quod in eo exemplo non eſt: diceremus tamen ſiquid tertium ſit, non eſſe item illud, quod nos tertium dici volumus. quod ex hac enunciatione clarum fiet: Socrates iuſtus inambulat· in qua inambulat tertium locum ſortitur· non tamen inſuper dicitur. quamuis enim, deambulat, enuncietur, deambulare tamen non eſt tertium quod dicatur, ſed hoc verbū Eſt. Alio quoq; modo dicemus. euenit vt Socrates iuſtus ſit, & non deambulet: id vero, quod tertium dicitur, cum illis, quæ ab illo connectuntur, verum dicit. Præterea affirmamus hoc verbum Eſt, eſſe, quod tertium dicatur, cum tertium ſit. cui quidem rei poſſet aliquis aduerſari, ac dicere in hac enunciatione Socrates philoſophus eſt, illud verbum Eſt eſſe tertium. nos illud Eſt adiacere negaremus, & de alio dici affirmaremus, cum philoſophus ſubijciatur, id quod Græcis ὁ articulus declarat. Illa igitur vera eius, quod tertium dicitur, hæc eſt definitio. quod propoſitionis terminos colligat, & propoſitiones in vnum contrahit, cum tertio loco ponitur, vt ante ſe terminum, qui dicitur, habeat. nam ipſius nomē id declarat maxime, vt ſemper apud illum terminum collocetur, vt homo iuſtus eſt. nam ſi dicatur Socrates philoſophus iuſtus eſt, ſubiectus terminus fiet, & Eſt de alio dicetur. quod ſi fuerit modus, Eſt etiam dicetur. vt Socrates iuſtus fortuito eſt. tunc enim eo adiacēte indigemus, cum propoſitio pro termino, qui dicitur aut nomen, aut infinitum verbum habeat· vt Socrates iuſtus, Socrates deambulare. vtræq; enim hæ propoſitiones verbo Eſt indigent: id quod in ſecunda ſignificat poteſt. Atq; hoc quidem verbum eſt aut actu, propoſitionibus ineſt, vt Socrates iuſtus eſt, aut potentia, vt Socrates ambulat. quandoquidem ſi, ambulat, diſſoluatur in participium ſuum, ambulans eſt efficietur. De numero propoſitionum quærimus, & duplas earum eſſe dicimus, quæ in ſecunda particula fuerunt cōmemoratę. nam

si diuidatur subiectū in finitum, & infinitum, & postea diuidatur terminus, qui dicitur, in definitum, & indefinitum, hæcq3 omnia cum tertio adiacente cōiun gantur, coniunctio atq3 accessio eorum, quæ sunt ex hoc tertio quod dicitur, cum termino qui dicit, infinito, duplas ꝓpositiones faciet. in secunda vero par ticula erant centum quadraginta quatuor, quæ duplicatæ ducentæ octoginta octo fiunt: contradictiones vero centum quadraginta quatuor. Restat tertio loco quærendū, quomodo negationes ex affirmationibus fiant. pro qua re ex plicanda dicimus Non negationem præstātiori propositionis particulæ adden dam esse. Sed cum id, quod tertium dicitur, sit præstantius, illi hoc verbū Non apponetur. quod quidem est ex eo perspicuum, quod Est propositionis qualita tem declarat. nam quomodo subiectus terminus ei, qui dicitur insit, explanat. quod si fuerit determinatio, & id etiam quod tertium dicitur, in propositione, Non determinationi adiungendum est· vel ex eo, quod determinatio quantita tem propositionis explicat. In decem enim summis generibus Quātitatem esse antiquiorem, & præstantiorem qualitate demonstratū est a nobis. Vltimo lo co de propositionum proportione nobis differendum proposuimus. pro qua re aperienda Aristotelem tres propositionis differētias fecisse dicimus, simplices, priuantes, & eas quæ non simplices sunt, quas Græci ἐκ μεταθέσεως appellant, nos ex nominibus & verbis traiectis & commutatis. Simplices, vt homo iustus est, homo iustus non est. Ex nominibus commutatis, vt homo non iustus est, homo non iustus non est. eas Aristoteles infinitas vocat. Aristotelis autem di scipuli, ac præsertim qui Theophrasti commilitones extitere, ea de causa ex no minibus & verbis traiectis, & cōmutatis dictas illas propositiones autumant, vel quod propositionis terminos commutent, vel quod hæc græca diphthon gus οὐ in proprijs terminis non consistat· uel quod omnis propositio commu tetur. Sed vt id quod ait Aristoteles cum ait, Quorum duo ad affirmationem vel negationem affecta sunt, percipiamus, quædam præcepta, quæ ad hanc rem maxime pertinent, extrinsecus assumemus. Quæ sunt, & quæ non sunt, in ijs effinguntur, hæcq3 aut iusta sunt, aut iniusta; aut media, aut suscipere possunt, aut non possunt: siq3 non possint, id duplici ratione efficietur. nam vel vt non sunt suscipere quicquam non possunt, vel vt sunt, natura tamen nō apta sint ad suscipiendum quid. Itemq3 si affirmatio in vno horum quinq3 vera est, in qua tuor erit falsa negatio. Siq3 in duobus uerum diceret affirmatio, in reliquis tri bus vera negatio esset. at si affirmatio verum in quatuor diceret, negatio in vna vera esset, atq3 in reliquis eodem modo. Siquis itaq3 dixerit, Homo iustus est, in vno vera erit affirmatio, in homine videlicet solo. sed si dixerit, Homo iustus non est. in quatuor vera erit negatio in homine iniusto, in medio, in eo, qui po test iusti particeps fieri, veluti puer. & in eo, quod suscipere iusti nomen non po test· vt lapis, aut lignum· aut in eo, quod non est. In priuātibus autem hoc pa cto. Homo iniustus est, in vno verum dicit, in homine iniusto. hæc vero Homo iniustus non est, in quatuor reliquis verum dicet. In ijs, quæ ex nominibus tra iectis sunt, sic. Homo nō iustus est, in tribus vere dicitur, in iniusto, in eo, quod suscipere potest, in medio. at Homo non iustus non est, quæ est negatio ex cō mutatione, in reliquis duobus, iusto videlicet, et, quod non suscipit, verum di cit. Aristoteles igitur duos ordines constituit, in vno quorum simplicem affir mationem, quæ in vno vera est, collocauit, quam priuans negatio sequeretur,

quæ vera in quatuor existeret, & postea negatio ex cōmutatione, quæ ipsa quoq; in duobus vera esset. In altero autem negationem simplicem, quæ vera esset in quatuor, posuit, deinde priuantem affirmationē· quam in vno veram esse probatum est, postremo affirmationem ex verbis & nominibus traiectis & commutatis, quæ vera in tribus est. Par igiť est, vel æqua ratione respondet affirmatio simplex priuanti affirmationi, & simplex negatio priuanti negationi, &, vt vno verbo concludam, affirmatio affirmationi, quandoquidem vtræq; in vno verū dicunt. igitur inter se contrariæ in angulis sitæ sunt, vt in descriptione patefecimus. Ergo in primo ordine dicimus quo modo quatuor affecta sunt ad duo (Nam quatuor duorum duplum est.) eodem duo ad vnum affecta erunt, cum duo simili ratione vnius dupla sint· at non vt se habent quatuor ad duo, ita quatuor ad vnum sese habebunt. nam illud duplum est, hoc quadruplum, id quod etiam causa est, vt priuationes magis ad simplices, quam eæ, quæ sunt non simplices, affectæ sint. Eædem quoq; propositiones sic conferri possunt inter se. Veluti priuantes ad eas, quæ sunt ex commutatione, affectæ sunt, sic etiam quæ sunt ex commutatione ad simplices. at non vt priuantes ad eas quæ ex commutatione sunt, sic & priuantes ad simplices. nam hæ latius manāt. Secundus itidē ordo est. vt simplex negatio in quatuor vera sit, ita affirmatio priuans in vno tantum, & affirmatio ex commutatione in tribus. eo igitur modo, quo se habet vnum ad tria, (vnū enim est trium particula) eo etiam tria ad quatuor. tria enim a quatuor vno superantur. non tamen vt se habet vnum ad tria, ita vnum se habebit ad quatuor. non enim late patet. In propositionibus quoq; idem fit. veluti priuationes ad eas, quæ sunt ex commutatione, sic & quæ sunt ex commutatione ad simplices affectę sunt. at non vt se habent priuationes ad eas, quæ sunt, ex commutatione, ad simplices ita se habebunt· propterea quod minus patent,

„ priuationes igitur maiori, & minori a simplicibus differunt. Cum autem verbum Est, tertium dicitur. Illud Est tertium dixit, vt ostenderet ipsum adhærere, quamprimum enim declarat Est tertium collocari. atq; etiam non solum ter-

„ tium, sed etiam adiacere, atq; adhærere. cum præterea addit, Tum bifariam oppositiones fiunt. propositionum numerum, quæ in secunda parte dictæ sunt, si cum hoc tertio, de quo nunc disputationem instituimus, adiungātur, duplum

„ esse nobis declarat. Cum vero inquit, Homo iustus est, tradit nobis illius tertij, quod dicitur, doctrinam. Sed animaduertēdum est, nullam in exemplis esse differentiam. primum enim ordinem adiacenti distribuit, cum tantūmodo re-

„ rum sit. verum cum addit Nomen, aut verbū, referat vobis verbū aliquid nominando nominis vim assequi posse, præsertim cum omnis orationis pars no-

„ men sit. Tum ait, Ipsum inquam Est aut iusto, aut non iusto addetur. Id est hoc verbum Est simplicibus propositionibus, & ijs, quæ sunt ex cōmutatione additur, & ita ex eo fieri potest negatio. in his enim verbis, Non est, negatio efficitur. Sed hæc est descriptio, ex qua facilius tota res intelligetur, Homo iustus est, Homo iustus non est, Homo iniustus non est, Homo iniustus est, Homo non iustus non est, Homo non iustus est. Negatio ex commutatione, & negatio priuans, atq; simplex affirmatio sunt in eodē pares. Eæ igitur, quæ in secundo sunt ordine, videlicet affirmatio ex cōmutatione, & priuans affirmatio, simplexq; negatio haud secus pares inuenientur. Hoc igitur est, quod inquibat Aristoteles

„ Quorum duo ad affirmationem, vel negationem æqua portione quasi prius

tiones affecta sunt· quia hæc latius patent, vt in primo ordine, hæc minus, vt in secundo, id quod habent etiam priuationes· hæq; minori & maiori differunt.
» At cum dixit, Duo vero non erunt. ostendit ea non reciprocari, quod priuationes ex cõmutatione, & simplices reciprocentur. at enim maiori & minori supra sunt, quam quæ sunt ex cõmutatione: vt in figura declaratum est, & perspicua facta fuit controuersia. De ijs etiam in fine Priorum verba faciet. atq; hæc quidem nos. Nonnulli vero, qui Aristoteli vitio dant, quod hæc dixerit, aiunt ex propositionibus alias esse legitimas, alias simplices, alias nothas, alias priuãtes, alias ex cõmutatione: & quemadmodum nothæ nothis sunt pares, ita etiam nothæ legitimis, & hoc est, quod dixisse philosophum contendunt· qua quidem in re omnino mentiuntur, vt in Analyticis ostendetur. Ammonius quidẽ priuantes propositiones dicit vel formæ absentiam omnino significatam non negatione illam quidem, sed huius elementi α, quod vim priuantem habet, vt in Achillis, & Acherontis nomine perspicuum est: aut alio nomine peiori, vt in malo· aut non contrario· vt in nudo: vel eam, quæ natura apta sit, vt ad formam suam reuertatur, vt ἄμουσον, quemadmodũ in physicis dictum est: vel quæ redire nõ possit· veluti in summis generibus de cæcitate differitur. Ambigitur inter nõnullos, quid causæ fuerit, cur in ijs propositionibus: quæ ex termino subiecto & eo, qui dicitur, constant, terminum, qui dicitur, infinitum non apposuerit, vt Socrates non deambulat. Nos itaq;, vt inter eos, qui ambigunt, conueniat quid sit id, de quo agitur, ex eodem loco fieri negationem dicimus, ex quo fit, Socrates deambulat. Dicunt etiam qua de causa in illis, quæ definitæ sunt, eundẽ infinitum terminum non affixerit, vt fieret, Omnis homo non deambulat: quibus dicimus, hanc esse iterationem inutilem, idq; esse nugatorium· quandoquidẽ hæc Omnis homo nõ deambulat, idem significabit, quod hæc Nullus homo deambulat. Consultius igitur fuerit propositiones iterare, vt nugari videamur, quã semel modo eas præferre, vt serio, & vt viros decet, loquamur. Sed de his hactenus. nunc quædam ad propositum nostrum pertinentia, repetenda sunt necessario. cum itaq; inquit, Tum bifariam oppositiones fiunt, id est duo genera enunciationum oppositarum nascuntur, propterea oppositiones dixit, quod terminus, qui dicitur aut determinatus est, & ita propositiones simplices ex eo fiunt, aut infinitus, & ita facit propositiones ex commutatione. Præterea cum dixit,
» Quorum duo ad affirmationem, & negationem affecta sunt, alij exponunt, vt etiam sæpe hac explicatione vsus est Aristoteles. quam, inquiunt, rationem priuantes ad eas, quæ ex commutatione sunt, eandem illæ, quæ sunt ex cõmutatione, ad simplices habent. atq; in primo ordine in maiori· in secundo, in minori. non tamen qua ratione priuationes ad eas, quæ sunt ex commutatione· eadem simplices ad eas, quæ ex commutatione sunt, affectæ erunt. in primo ordine negatio priuans latius patent, quam negatio ea, quæ ex commutatione est· simplex affirmatio negatione ex cõmutatione, minus patet. Sed in secundo ordine affirmatio priuans affirmatione ex commutatis verbis, longe minus. Simplex negatio affirmatione quæ est ex commutatione manat latius, quod fuit in causa, vt
» addiderit, Alia duo non erunt. simplicia inquam. deinde ait. Idem fiet, si nomi
» ne vniuerso constet affirmatio, vt omnis homo iustus est. Scrutatur in primis Aristoteles, vtrum propositiones cum nomine vniuerso veræ sint, quemadmodum indefinitæ, an non. Omnes enim indefinitas simul verum dicere sciendũ

est. eodem etiam modo priuantes, simplicesq; & omnes, quæcunq; ex cõmutatione sunt factæ. quæ recta linea inter se respondent, & iuxta eum ordinem, quẽ supra constituimus. Simplices igitur cum vniuersali determinatione, & priuantes, & quæ ex commutatione sunt, in aliqua parte cum infinitis cõmunes esse, & in aliqua ab illis differre affirmamus. ac commune quidem quid habent, vt quẽadmodum illæ, quæ ex commutatione sunt indefinitę, ad simplices se habent, sic etiam illarum priuationes ad simplices se habebunt. sed id non vicissim retro commeat. id quod est etiam commune ijs, quæ nomine vniuerso constant, atq; etiam indefinitis. Hoc autem differunt, quod illæ omnes indefinitæ recta linea simul verum dicunt, hæ vero nequaq̃, quoniam affirmationes ex nomine vniuerso conflatæ falsæ comperiuntur: negationes vero simul veræ sunt· vt omnis homo iustus est, hæc enim est falsa, Non omnis homo iustus est. vera censetur. idq; in reliquis inuenitur. Inuestigat secundo loco Aristoteles, vtrũ cum affirmatio habuerit hoc verbum, est, non negatio ei termino, qui dicitur, adiungẽda sit. vt Socrates ambulat, Socrates nõ ambulat. Soluit igitur, & dicit, si propositio non habeat Est (Dico vero Est non tanq̃ terminum de alio dictum, vt in hac, Socrates est) tum dicere debemus, si ea ex subiecto termino, & eo, qui dicitur, constet, & Est actu non habeat, non negationẽ termino, qui dicitur, apponendam esse: quoniam si ille terminus interiret, ipsum Est, cum idem sit, tolletur. nam illi termino Est potentia inest. est enim eiusdem naturæ particeps, quandoquidem Socrates ambulat nihil aliud, præterq̃ Socratem esse significat. & ob eam causam adiecimus, si nõ habeat verbum Est re ipsa, facultate ei inesse. Quærit tertio, cum subiectum fuerit infinitum, vt Non homo iustus est, vtrũ hoc verbum Non, ad verbum Est adiungendum sit, vt dicatur homo iustus nõ est· an infinitum subiectum seruãdum sit, & alia negatio illi verbo Est, sit addenda, vt sic fiat negatio. Dicimus si non negationem adiunxerimus, treis se nobis rationes esse oppposituras. quarum prima est, negationem inueniri, quæ eiusdem de eodem non sit, sed de alio/atq; alio· nam hęc Non homo iustus est, & Homo iustus non est, de alio contradictionem faciunt. Secunda est hæc. contradictionem non per sese totam veram esse oportere, & hic per se ipsam totam verum dicere inueniretur. quod maxime absurdum esset. tertia ratio. si Non ex subiecto commutetur, contradictio partium finitarum, & infinitarum cõperietur, quod sane absonum est. Enimuero in affirmatione propositio infinita conceditur· in negatione vero propositio determinata. alia igitur negatio Non addẽda est, vt fiat ex cõmutatione negatio hoc pacto· Non homo iustus, affirmatio, Non hõ iustus nõ est negatio. Quarto quærit, si cum propositio dicta fuerit, alteram ei similem inuenire possimus. ac dicimus, si propositio est, & totum est, & partes habet. atq; vt totum, quantum habet, & quale, vt partes, subiectum terminum, & eum, qui dicitur, in se continet. Si igitur in hac propositione. Omnis homo animal est, propositionis quantitatem seruabimus, subiectum quoq; conseruabimus. Negationem igitur termino, qui dicitur, præponemus, & eius qualitatem mutabimus, & determinationem, quæ Omni par sit, inueniemus, & ita propositionem efficiemus, Nullus homo non animal est. qua vero ratione hãc particulam Non particulæ Omnis non adijciamus, quærentibus sic volumus responsum esse. hoc nos propterea fecisse, vt ne propositionis quãtitatem diminuentes falsam propositionem faceremus. quod igitur nobis hoc loco proposi-

„ tum eſt, perficiamus. ex his enim verbis, Idem fiet, ſi nomine vniuerſo conſtet affirmatio, prima quæſtio oritur, propoſitiones videlicet determinatas æquè ſe habere in nonnulla parte, ac nō determinatæ, & in aliqua parte non. Tum cum „ ait, Omnis homo iuſtus eſt. eas, quæ ex nominibus & verbis commutatis conſtant, nobis declarat, nam ſimplices indicauerat. præterquam quod, inquit, eæ „ enunciationes, quæ relictis lineis ad perpendiculum inter ſe reſpondent, æquè ve „ ræ ſimul eſſe non poſſunt, ſed tamen interdum veræ ſunt. illi verbo æquè, addendum eſt, ſemper, quoniam vt ſuperius in ordine illarum, quæ determinatæ non ſunt, principio ſimplicem affirmationem accepimus, deinde negationem priuantem, & eam, quæ ex cōmutatione fit. tum in altero ordine ſimplicem negationē, & reliquas affirmationes· ita etiam in determinatis ordinentur. Simplex affirmatio in rectis lineis falſa, ac deinceps negationes veræ comperientur. atque in ſecundo ordine negationem ſimplicem veram eſſe, & affirmationes falſas inuenie„ mus. atque ea de cauſa dixit, æquè veræ ſimul eſſe non poſſunt, ſed tamen interdum „ veræ ſunt. quoniam illæ, quæ in angulis conſtituuntur, in ijs ſimul veræ ſunt.

ATQVE hæ quidem duæ inter ſe oppoſitæ ſunt. aliæ autem duæ cum hoc non homo tanquam cum ſubiecto quodam coniuncto, ut non homo iuſtus eſt, non homo iuſtus non eſt, non homo non iuſtus eſt, non homo non iuſtus non eſt. hiſque plures oppoſitiones non ſunt. hæque ipſæ inter ſe ſine illis pugnabunt, quod hoc non homo tanquam nomine utuntur. Quibus autem uerbum Eſt non coniungitur, ut uerbis ualere, & ambulare, idem facit, ſi ſic ponatur, ac ſi Eſt adderetur, ut Omnis homo ualet, Non ualet omnis homo, ualet omnis non homo, Non ualet omnis non homo. non enim dicendum eſt, non omnis homo. ſed negatio ad hominis uerbum addenda eſt, quoniam Omnis non quiddam uniuerſum, ſed omnino ſignificat. quod ex his enunciationibus liquido apparet, homo ualet, homo non ualet, non homo ualet, non homo non ualet. inter has enim & illas hoc intereſt, quod in his nihil uniuerſum dicitur, in illis dicitur. Quare omnis & nullus nihil aliud ſignificat, niſi nomen uniuerſe, & totum dici in affirmatione, aut negatione. cætera igitur addenda ſunt omnia. Nam cum huic affirmationi, Omne animal iuſtum eſt, ea ſit contraria negatio, quæ nullum animal eſſe iuſtum dicit, clarum eſt eas nunquam ſimul in eodem ueras eſſe. quę uero his oppoſitæ ſunt, interdū poſſunt, ut non omne animal eſt iuſtum, & aliquod animal eſt iuſtum. Hæ porro enunciationes conſequuntur, hæc quidem Nullus homo eſt iuſtus, huic Omnis homo eſt non iuſtus; hæcque Eſt aliquis homo iuſtus, huic, Non omnis homo eſt nō iuſtus. neceſſe enim eſt aliquē iuſtum eſſe.

Id ait, vt propositiones, quæ subiectum infinitum habent, similes ijs esse declararet. & exempla attulit simplicium enunciationum, quæ infinitum subiectum habent, & quæ sunt ex commutatione confectæ. Nam propositiones vel finitæ sunt, vel infinitæ. ac propterea dixit, plures contradicentes his esse non posse. Porro ita dicemus: Propositiones aut subiectum non determinatum, atq; eum terminum qui dicitur, habent, & infinitæ ex commutatione appellantur· aut subiectum non determinatum, & eum, qui dicitur, finitum, & infinitæ propositiones vocantur· aut determinatum subiectum, & terminum, qui dicitur, infi-
" tum, & simplicium propositionum nomen sortiuntur. Tum ait. Quibus autem verbum est, non coniungitur, Hic habetur altera quæstio. Non enim dicendum est, Non omnis homo, sed homo negationi non, addi debet. Tertia etiam hinc oritur quæstio. vtrum verbum Non postponendum sit, an adijcien-
" dum. Quoniam Omnis non quiddam vniuersum, sed omnino significat. hoc eo dictum est, quia si omnis vniuersum, totumq; significaret, necesse esset in negatione aut hominem, aut ipsum verbum Omnis refelli. videmus tamen ipsum nomen Omnis vniuersum significare, licet vniuersum non sit. Perspicuum igitur est, huic verbo Omnis hanc negationem Non minime addi debere. Hoc etiam nomen Omnis non esse vniuersum probatur ex ijs, quæ determinatæ nõ sunt. Homo valet, ab hac, Omnis homo valet, differt, quod Omnis vniuer-
" sum totumq; declarat, homo vero vniuersum nomen est. Cætera igitur adden
" da sunt omnia. id est particulam Non esse adiugendam censeo. Tum ait. Nam
" cum huic affirmationi omne animal iustum est, ea sit &c. Hæc est quarta cõtrouersia, quomodo pares propositiones inuenire possumus. ac quidem ait hæc duo nomina Omnis & Nullus, vt sunt contraria, simul vera esse non posse. at Aliquis & non omnis, quæ ijs repugnant, nonnunquam simul verum dicere. Cum ergo inquit ea cõsequi, nobis indicat has enunciationes Omnis homo nõ iustus est, & Nullus homo iustus est, esse similes. itemq; has, Aliquis homo est iustus, Non omnis homo non iustus est. Earum igitur, quæ determinationem habent, descriptio ita conficitur. Omnis homo iustus est, Non omnis homo iustus est· Non omnis homo iniustus est, Omnis homo iniustus est. Omnis homo non iustus est, Non omnis homo non iustus est.

ILLVD etiam patet, si is, qui rogatus sit, uere negare potest in singulis enunciationibus, eundem etiam posse uere dicere, ut Est ne sapiens Socrates? non, Non est igitur sapiens Socrates. In uniuersis autem ea, quam dixi nõ ita uera est, sed negatio, ut Est ne omnis homo sapiens? non, Non est igitur sapiens omnis homo. hoc enim falsum est, at illud, Non omnis igitur homo est sapiens, uerum. atq; hæc quidem illi repugnans, illa uero contraria est. Quæ uero ex nominibus & uerbis infinitis inter se repugnant, qualia sunt, non homo, & non iustus, eæ sine nomine & uerbo tanquam negationes uideri possunt, sed tamen ita non sunt. Cum enim necesse sit negationem semper aut uerum, aut falsum aliquid significare, qui hoc Non homo, dixerit, nihilo magis, quin minus etiam, quam qui so-

lum homines uerbum dixerit, uere aut falſo quippiam dixerit, niſi aliquid adiungat. Enimuero hęc enunciatio, Eſt omnis non homo iuſtus, non idem ſignificat, quod illæ ſuperiores: ſed neq; illud qđ huic repugnans eſt, Non eſt omnis non homo iuſtus. Hæc autem Omnis non homo iuſtus eſt, idem, quod Nullus non homo iuſtus eſt, declarat. Nomina autem & uerba ſi tranſponãtur, idem ualent, ut eſt albus homo, eſt homo albus. ſin ſecus, erunt multæ unius rei negationes. at unam unius eſſe oportere demonſtrauimus. Huius enim Eſt albus homo. negatio eſt, Non eſt albus homo. huius autem, eſt homo albus, ſi idem, quod illa Eſt albus homo, non ſignificet, negatio erit. uel hæc Non eſt nõ homo albus. uel illa Non eſt homo albus. Sed hæc Non eſt non homo albus, eſt huius negatio, Eſt non homo albus, altera autem huius, Eſt albus homo. ex quo efficietur, ut duæ unius ſint. & ita, ſi nomen & uerbum traiiciantur, ac cõmutentur, clarum eſt. eandem affirmationem & negationem fore. Vna autem affirmatio & negatio non ſolet dicere & negare unum aliquid multis, aut multa uni conuenire, niſi unum ex multis declaretur. Vnum autem appello, non ſi unum ſit impoſitum nomen, & ex illis unum aliquid non fiat, (uelut homo fortaſſe & animal eſt, & bipes, & cicur.) ſed ſi unum aliquid ex his efficiatur. cum itaq; ex homine, & albo, & ambulatione nihil fiat, ſiquis aliquid de iis enunciet, non una enunciatio erit, ſed multæ: licet una uox eſſe uideatur. itemq; ſi hæc omnia de uno quodam dicantur, multæ ſunt.

Hoc nobis loco Ariſtoteles differendi artem tradit. qua quidem in re non cogitãdum eſt hanc artem alium habere teſtem, alium iudicem, aliumq; aduerſarium: quemadmodum in rhetorica conſpicitur: quandoquidem in dialectica eſt idem & teſtis, & iudex, & aduerſarius. ac teſtis quidem quia adeſt, iudex quia reſpondet, aduerſarius, quia repugnat. Primum quidẽ hoc caput eſt, & hæc princeps controuerſia, poſſitne in ſingularibus vera eſſe interrogatio, quæ ait, Eſtne Socrates iuſtus, an negatio, Non eſt Socrates iniuſtus. ac dicit interrogationem, hoc eſt affirmationem eſſe falſam, negationem veram. vt ſiquis interrogauerit, Socrates eſtne iniuſtus? negabo, & dicã, non. Negatio igitur Non in ſingulis ad eum terminum adiungenda eſt, qui dicitur, vt negatio vera efficiatur. vt Socrates iniuſtus eſt, Socrates non iniuſtus eſt. & vt pauloante eas, quæ ex cõmutatione ſunt, priuantibus pares eſſe dixit, ſic etiã in ſingulis pares ſunt, atq; æquales: quoniam negatio in ſingulis vera affirmationem ex commutatione veram facit. Nam hæc, Socrates non ſapiens eſt, affirmatio eſt vera ex verbis, & nominibus cõmutatis, & traiectis. Neq; enim putandum eſt, hunc librum ita confectum eſſe, vt nobis eſſet aliorum interpres, atq; explanator, vt quidã ſunt rati,

quandoquidem est summa diligentia, ac mirabili artificio conscriptus, tantisq; difficultatibus inuolutus, vix vt intelligatur. Etenim, vt principio quoq; declarauimus, cum vniuersales determinatas, & non definitas priuantibus, & simplicibus pares, atq; æquales esse dixisset, vno & eodem modo in singulis quærendum censuit. Ac primum ratione indagandum est, vtrum in vniuersis determinatis adiungéda sit negatio termino, qui dicitur, vt fiat vera negatio· veluti in singulis efficitur. id quod nos fieri omnino negamus. verum Non negationem determinationi adiunctam volumus. vt Omnis homo sapiens est, cuius nõ est vera negatio hæc Omnis homo non sapiens est· sed hæc Non omnis homo est sapiens. atq; hoc ita fit, quia in singularibus erat vna opposita, aut repugnans, at in vniuersis duæ, contraria videlicet, & ea, quæ repugnat. Cum itaq; cõtrarias simul falsas esse oporteat, nosq; velimus veram negationẽ facere, non adiungemus negationem, non, termino, qui dicitur, sed determinationi, & fiet vera negatio. atq; hoc quidem de primo capite. Alterum caput in hoc versatur. Non homo negatio esse videtur, & non esse negationem hac argumentatione comprobatur. Negatio vera est, & falsa, Non homo vero nec verũ nec falsum est, ergo non homo negatio non est. Item si non homo verum & falsum significet, multo magis hoc verbum homo simplex, & determinatũ verum falsumq; significabit. nam hoc definitum primo res ostendit, at non homo in sui ipsius negatione omnia, præter hominẽ introducit: si igitur maius neq; verum, neq; falsum significat· neq; etiam minus significabit. determinatum enim maius est, non determinatum certe minus. atq; ita de secundo capite hactenus. Tertij capitis hæc est summa. Nomina & verba traiecta, & commutata idem valent. cui rei nos addimus, terminos vtrosq;, eum dico, qui subijcitur, & eum, qui dicitur, esse transpositos: quandoquidem neq; si determinatio, neq; si non negatio, aut articuli, qui determinationibus æquales sint, traijciantur, easdem propositiones conseruabunt. Quæstionem itaq; habemus, quonã pacto nomina & verba transponantur, vtrum in ea mutatione subiectus terminus in eum, qui dicitur, permutetur, an contra. id quod fieri negamus, sed solum eos transponi dicimus hoc pacto· Est homo albus, Est albus homo. in prima enim enunciatione subiectum terminum ei, qui dicitur, præposuimus, in secunda vero eum, qui dicitur, subiecto: & tamen vtræq; enunciationes cõseruatæ sunt. Easdem vero propositiones transpositis nominibus & verbis seruari, huiusmodi complexione confirmat. Omnis homo albus est, huius negatio est, Omnis homo albus non est. item Est albus homo, huius negatio est, homo non albus est. primæ igitur repugnantiæ determinationes accipiuntur, & hæc affirmatio conficitur, Homo albus est, cuius negatio est, Homo albus non est. at secundæ affirmationis, quæ dicit, Est albus homo, negatio est hæc, Est non albus homo. qđ si huius, Est albus homo, aliæ negationes fuerint, præter hanc Est non albus homo, profecto vnius affirmationis multæ negationes erunt, quod & absurdum est, & fieri nullo modo potest. quod si nõ diuersæ, sed idem significent, vna vni erit opposita, id qđ nos quærebamus. Diximus enim determinationẽ & reliqua non esse transponenda· quoniam siquis diceret Est homo omne rationis particeps, falsum enunciaret. cum non solus homo sit rationis particeps. Quartum caput erit, vnam fieri propositionẽ, quando aut nomine, aut multitudine vnum significat, at in nomine obscure rem aliquam significat, simili quoq; modo in

multitudine, aut vnum & clare, veluti πολυώνυμα, aut vnum, & non manifesto vt homonyma, quemadmodum ipse dicebat, equo & homini tunicę nomen imponatur. in quibus rebus finem habeat oratio mea, vt ad verba ipsa explicanda me possim conuertere. ac primum scire vos velim, me in ratiocinatione, quę de hoc verbo non homo facta est, addidisse, illud verbum nec verum, nec falsum significare. Dico igitur affirmationē hoc aduerbio, Non, a negatione superari,
" aliamq; negationē addendam esse, vt negatio fiat. vt cum ait, Est ne sapiens Socrates? non. primam ratiocinationem dicit. Deinde dicimus propter negligentiam in exemplis tradendis falsas propositiones esse positas, vel ex eo, quod res
" ita nobis tradere vult, vt se habent ordine naturæ. Atq; hæc quidem illi repugnans est. id est illi repuguanter opponitur. & hucusq; prima ratiocinatio pro-
" tenditur. Secundæ vero initium est, cum ait, Quæ vero ex nominibus & verbis infinitis, &c. nam qui dicit, Non homo· nihilo magis, atq; adeo minus, quā qui homo dixerit, verum dicet aut falsum. qui inquam determinatum quid proferens neq; verum, neq; falsum dicit, multo minus non determinata enuncians
" significabit, nisi quid adiungat, vt si Est de nō homine dicatur. Enim vero hęc
" enunciatio Est omnis non homo iustus, non idem significat, quod illæ superio
" res. id est quę subiectū infinitum habent, æquales non sunt ijs, quibus subiectum
" finitum est. Hæc autem, Omnis non homo iustus est, idem quod Nullus non
" homo iustus est, significat. Diximus superius propositionem vt totum quantitatem, & qualitatem habere· ipsam igitur quantitatem obseruantes alteram parem inuenire oportet. Hæc igitur determinatio Nullus, huic determinationi
" Omnis æqualis est. vtræq; enim in vniuersis sunt. Nomina autem, & verba
" si transponantur, idem valent. Hoc est tertium caput, de quo recens verba facie
" bam. Vna autem affirmatio & negatio non solet dicere & negare vnum aliquid
" multis, aut multa vni conuenire, nisi vnum ex multis declaretur. Quartum
" hoc caput est. Vnum vero multis non cōuenire dicit, propter homonyma: aut
" multa vni, propter definitiones. vt homo fortasse animal est, & bipes, & cicur. verbum illud ἴσως hoc loco aut pro æque dictum est, homo enim æq; animal est, & bipes, & cicur. aut ἴσως, id est forte. eo quod hæc definitio non sit magis propria, quā hæc,. Homo est animal rationis particeps mortale aptum ad scien
" tiam percipiēdam. Tum ait, Non vna enunciatio erit, sed multæ, licet vna vox esse videatur. hoc propter ambigua dictum est. eo quia tunica voce vnum sit, significatione vero multa. quo fit, vt propositiones de ea multæ sint. Similiter etiam in Aiace fiet: quæ quidem vna est vox, at significationes differentes. Ad quartum caput hoc etiam addendum est, Aristotelem in primo capite de interrogante disseruisse, & in quarto verba facere de eo, qui respondendi partes tuetur. Is igitur, inquit, qui respondet, vni interrogationi, non multis respondeat. Postea cum dictum sit, qualem nam respondentem esse oporteat, aliud præterea caput erit adiungendum.

SI IGITVR dialectica interrogatio est responsionis petitio, ut uel propositio, uel altera repugnantiæ pars explicetur, propositio autem est unius repugnantiæ pars, unum responsum ad hæc adhiberi nunquam potest. quia si etiam uera sit, una interrogatio

non est. Sed de his in Topicis est dictum. Ex quo etiam patet, Quid est, dialecticam interrogationem non esse. Nam & optio dari debet, ut alter utram uelit partē ex interrogatione eligat: atq; adeo ei, qui interrogat, ante definiēdum est, utrum hoc sit homo, an non. Cum autem alia coniuncta sic dicantur, ut ex iis, quæ separatim dicūtur, κατηγόρημα unum fiat, alia non: quærat aliquis, quænam ea sit differentia. nam & animal de homine separatim, & bipes separatim uere dicitur, hæcq; pro uno habentur. homo item & albus, atq; hæc pro uno. at non siquis sutor sit, & bonus, sutor bonus dicetur. nam si ambo cōiuncta esse debeant, quod utrunq; uerum sit, multis incommodis afficiemur. cum enim homo & album de homine uere dicantur, ergo etiam omnia: præterea cum album, etiam omnia. ita erit homo albus albus. in quo nullum exitum reperiet oratio. Erit etiam musicus albus ambulans, eaq; sæpe repetita ad exitum nunq̄ peruenient. Si præterea Socrates, Socrates & homo sit, erit etiā Socrates Socrates homo. Siq; homo ac bipes, erit etiam homo homo bipes. Quamobrē perspicuum est nos multa incommoda suscepturos, siquis omnino coniunctiones esse efficiendas uelit. Nunc uidendum est, quomodo hæc constituenda sint omnia. Eorum quidem quæ dicuntur, & eorum de quibus alia dicuntur, quæ ex accidenti dicuntur, aūt de eodem, aut alterū de altero, ea non unum efficient. ut homo est albus & musicus, in quo ex albo & musico unum non fit, quia utrunq; accidens est. Sed neq; si musicum album uere dicatur, iccirco musicum album unum erit. ex accidenti enim albus & musicus quispiam dicitur. ita ex musico & albo nō unum quid efficitur. quapropter nec sutor quidem bonus dicendus est, sed animal bipes: quæ non sunt accidentia. Item ex iis omnibus, quæ in alio insunt, non unum quiddā fit. quocirca nec album iteratur, nec homo, homo animal, uel bipes est, siquidem animal & bipes in homine continentur. Vere autem dicitur aliquis omnino homo esse homo, aut quidam homo albus, esse albus homo: non tamen semper. sed tum non uere, sed falso dicitur, cum in adiuncto aliquid repugnans est, ex quo etiam repugnātia consequatur: ut si mortuus homo, homo dicatur. at si nihil tale in adiuncto sit, uere dicetur: aut si aliquid tale sit, id non semper uerū erit, si non adsit, nec tum quidem semp uere dicetur. ut Homerus aliquid est, ut poeta. sed quæstio est an sit, necne. Nam illud Est fortuito de Homero dicitur,

poeta est Homerus, non sua ui, ac natura. Quare in iis dicendi rationibus, in quibus nulla est repugnantia, si definitiones pro nominibus assumantur, & per se, & non ex accidẽti dicatur, illud aliquid omnino & uere dicetur. Quod autem non est, quia opinabi'e est, non uere aliquid esse dicitur. quippe quia non opinamur id esse, sed non esse omnino.

Cum in superioribus docuerit ad quam propositionis partem is, qui interrogat, Non negationem debeat adiungere, & quãdo is, qui respondet, respondere debeat, ad interrogationem explicandam aggreditur. Ac interrogatio quidem aut dialectica est, aut in percunctatione constituta. Dialectica est, in qua respondetur aut etiam, aut non: ꝗ motu capitis, cum quis annuit, aut renuit: Ea vero, quæ in percunctatione est posita, ex tribus demonstratur. nam percunctamur, quis terminus de subiecto dicatur, quidq; in eo insit. vt si diceretur, quis horũ qui hic adsunt, est Socrates. interrogamus autem ea, quæ in termino, qui dicitur, insunt, deq; his, in quibus ipse inest. Scire enim debemus dialecticã interrogationem esse, qua cum doctis & intelligentibus viris vtimur. illis enim aut affirmamus, aut negamus aliquid. percunctationis vero vsus est in discipulis interrogandis· siquidẽ ab eis quærimus, quis sit is terminus, qui dicitur, vt verbi causa, Socrates, & quid in eo insit, vt quis eorum, qui hic sunt, Socrates est? causamq; eius, qui dicitur, quiq; ei inest, vt si dicas, quænã causa est, quãobrem magnes ad se ferrum trahat? Eam interrogationẽ dialecticam Aristoteles, atq; Alexander propositionẽ vocant. at Iamblichus repugnantiam. sciendum enim est Aristotelem & Iamblichum inter se non discrepare. Propositio enim est, cũ vtraq; interrogatio responsum habet, & planam rem facit. vt hæc. Anima nostra estne immortalis? si immortalem esse dixerimus, perspicuum erit eam non esse mortalem, quoniam si vnum dictum sit, ambo significãtur. Dialectica igitur interrogatio re ipsa vna est, & facultate est repugnantia. atq; in his concluditur caput primum. Secundum vero caput est, in quo quæritur num proprie dicta simul etiã dicantur, vt Simo apud Platonem sutor erat, & vir bonus. quẽ quidem proprie dicimus esse sutorem, vt esse bonum: non tamen simul dicimus, esse sutorẽ bonum: propterea quod artem sutoriam ignorabat· & vir bonus erat. Quærimus eodem modo, num simul dicta proprie dicantur, vt Est Homerus poeta. verum nec proprie, nec omnino est, cum sit mortuus. Rursus in ijs quæ proprie dicuntur, quæstionem habemus, num simul dicantur, aut in ijs, quæ coniuncta dicuntur, num dicantur proprie: num vnam seruent propositionem, an non. nam musicus, albus, & caluus proprie de Socrate dicta coniuncte efferuntur· vnam tamen propositionem nõ faciunt, vt Socrates musicus albus & caluus est. ecce dicimus Socratem album, musicum, & caluum, & hæc omnia vnam propositionem non conficiunt quoniam & albus, & musicus, & caluus non solum de Socrate, sed de alijs etiam permultis dicuntur. Proprie vero dicta semper & coniuncte non dici probabimus hoc modo. Proprie dicta aut omnino substantiæ sunt, veluti definitiones, vt animal rationis particeps mortale· aut substantiæ cum accidente, vt Socrates albus est: aut omnino accidentia, hæcq; vel propinqua sunt, vel longinqua. si propinqua dupliciter, vno

modo

modo vt genus in partes distributa, vt color in candorem, & nigrorem, altero, vt genus in differentiam, vt sutor & bonus. ars enim sutoria genus est, & bonus differentia. Ex ijs igitur quinq;, quæ diximus, quatuor proprie dicta cõiunctim etiam dicuntur. at quæ vt genus in differentiam distributa sunt, non faciunt vt proprie dicta coniunctæ quoq; dicantur. non enim dicere liceat bonum sutorẽ esse eum, qui sutoris artem calleat. Addo ad hanc rem. ex his quinq; tria propositionem efficiunt, & duo non faciunt. ea enim, quæ quasi genus in partes diuiduntur, vnam propositionem non faciunt, quamuis & proprie, & coniunctæ dicantur. vt est ex hoc perspicuum, color albus est. nomen enim albi nõ solum in colore dicitur, sed in homine quoq;, & reliquis. Ea item, quæ tanquam genus in differentiam, præter quam quod coniunctæ non efferuntur, vnam etiam propositionẽ non conficiunt, vt sutor, & bonus. Ad illud igitur nostra se conuertat oratio, vt quæramus vtrum coniunctæ dicta proprie etiam dicantur. Si Homerus poeta est, ipsum proprie & vere esse licet dicere. Illud enim Est in eo per intermediam poesim intelligitur· vt etiam in statua album statuæ causam esse dicimus· non ex colore id quidem, qui causa sit, sed ex albo, id est ex homine, qui eam fingendi artem exerceat. ex accidenti igitur album statuæ causam esse dicimus. De illis vero, quæ dicta sunt, vtrum simul dicta propria ita dicãtur, dicimus terminos, qui dicuntur, aut oppositos esse, aut non esse. & si opponuntur, aut in oratione, aut in nomine opponuntur. si in nomine, vt Platonis vespertilio, quam in sua Politia ait auem & non auem esse: pumicemq; lapidem & non lapidem, calamumq; lignum & non lignum: eunuchum deniq; inter homines, & non inter homines debere numerari: quę omnia in nominibus palam opponuntur. Quæ vero in oratione opposita sunt, clam opponuntur, vt in mortuo videtur. mortuum enim hominem, & non hominem esse dicimus. sed definitio mortuum ab homine disiungit. quid enim est homo? animal. quid mortuus? non animal. sed aduertendum est, Aristotelem ea tantum admittere, quæ in oratione opponuntur· quippe qui ad victoriam solum animam intendat· & ea, quæ in nominibus opponuntur, spernit. Plato vero ea etiam tradit addiscere cupientibus. Ad aliud nunc diuisionis membrum transeundum est. Si non opponuntur, aut per se non opponuntur, aut ex accidenti, & fortuito. per se nõ opponuntur definitiones, at casu & temere non opponuntur, vt Est Homerus poeta. non enim est omnino. ex ijs igitur quatuor ea sola, quæ vi sua, atq; natura opponuntur, vnam propositionem efficiunt, & coniunctæ pro lata proprie dicuntur. Ea vero, quæ proprie dicũtur, non item simul dici, & quæ simul, nõ item proprie semper dici, est vel ex hoc perspicuum, quod is, qui opinatur, & negat, & nugatur. idq; dupliciter, aut aperte, aut occulte. si aperte vocabitur garrulus genere ambiguus. si occulte, ea dicet, quæ omnium mentes asperna buntur, & respuent. ac mentietur quidẽ, vt in sutore, & bono. palam nugabit, si dicat, Socrates est homo, & albus. nam & proprie homo, & proprie albus dicit. Socrates igitur dicitur homo, homo· albus, albus: hæcq; repetendo regredimur in infinitum: clam vero, vt Socrates & homo & bipes· idq; bipes homo bipes nullum exitum reperiet: absurdum etiam quid consequitur, quoniam nõ tantum Socrates bipes inuenitur, sed alia quamplurima. quin absurda quoq; dicet, cum aiat, Socrates albus: nam albus proprie multis modis dici solet. Socrates igitur albus albus erit· quo nihil absurdius. non enim Socrates est vni-

uersum id, quod album est. & in his secundum caput perficitur. Tertium caput ita se habet. Aiunt nonnulli, si ea, in quibus esse dicitur, sunt, in hippocentauro esse dicitur, hippocentaurus igitur est. quibus dicimus illud, Esse dicitur, non de eodem dici. quod enim non est hippocentaurus, esse dicitur hippocentauri. præterea aliud est omnino, & aliud ex accidenti. nam vt in hac enunciatione Homerus poeta est, Est dicitur illud quidem, sed tamē non est, ita etiam in hippocentauro fit: qui est per horum verborum, Non est, intermedium, non tamē est omnino. Nos igitur ad ea transferamus, de quibus propositū est nobis, ne
» nimia opera vel contēplationi, vel disputationi detur. Si igitur dialectica inter
» rogatio est responsionis petitio. Petimus enim a respondente. cum ait, vt vel
» propositio, vel altera repugnantiæ pars explicetur. voluit ostendere dialecticā
» interrogationem aut re ipsa propositionem esse, aut potestate repugnantiam.
» Tum ait, Propositio autem est vnius repugnantiæ pars. ex hoc patent ea, quæ vnam propositionem non faciunt, vt sutor & bonus. nam si vna esset propositio, & vnius repugnantiæ pars, non esset omnino vna adhibenda responsio: quippe quia subiectus terminus, & is, qui dicitur, aut communiter, aut priua-
» tim repugnantia significant. Tum inquit, Quin si etiam vera sit, vna interrogatio non est. Id est siquis dixerit, Aiax ad Troiam castra locauit, non erit vna responsio. nō enim vnus Aiax ad Troiam castra posuit. est igitur hęc verior interrogatio, vtrum solus Aiax cum Hectore manum conseruerit. nam illic non erat vna propositio, vt neq; etiam hic est. hic enim solus pugnauit, ille vero nō.
» Quin si vera sit hæc propositio. vt in vtroq; Aiace. vterq; enim castrametatus
» est: non erit vna propositio. Tum ait, Ex quo etiam patet, Quid est, non esse
» interrogationem dialecticam. Ea interrogatione quæ in percunctatione consistit, apte & cōuenienter dicitur, quisnam sit terminus, qui dicatur. ac propterea Aristoteles ait Quid est, non dici in dialectica, vt ex eo dici illud in percuncta
» tione intelligamus. Tum ait, Vt alter vtram volet partem ex interrogatione
» eligat. id est affirmationem, vel negationem. Tum ait. Atq; adeo ei, qui inter-
» rogat, ante definiendum est, vtrum hoc sit homo, an non. quæ dicit, hæc sunt: Quid est dicitur etiam in dialectica, siquis ita loquatur, Quid est animal rationis particeps mortale? dicimus enim id hominem esse, aut non esse. Tum
» ait, Cum autem alia coniuncta sic dicantur. Hic ad secundum caput aggressus est, quod est eorum, quæ separatim dicuntur. ac separatim quidem dicuntur, vt
» bonus, & albus. Nam, inquit, & animal de homine separatim, & bipes separatim vere dicit. hæc ait, vt ea explicet, quæ vt substantias, & accidentia diximus.
» At nō siquis sutor sit & bonus, sutor bonus dicetur. his verbis ea declarat, quæ
» vt genus in differentiam distribuuntur. Tum ait. Siq; homo & bipes, erit etiā homo homo bipes. Indicat hoc loco ea incommoda, quæ sequuntur, & nugas
» inuolutas atq; obscuras, de quibus ante dixi. Eorum quidem, inquit, quæ di-
» cuntur, & eorum de quibus alia dicuntur. Hæc ait vt ostendat de ijs, quæ dicuntur, alia itidem dici. vt animal de homine dicitur, & rationis particeps de animali: itemq; mortale de rationis participe. ea igitur indicat, quæ omnino
» substantiæ sunt: quæq; omnino ad substantiā annituntur. Tum ait, Aut de eodem, aut alterum de altero. Eadem accidentia in vno homine dicuntur. vel alterum de altero, vt id, quod album est, de musico ex accidēte, at accidens de accidente non dicitur, sed ex eo, quod musicum dicit, non musicum quidem, sed

cum dicit, in quo musice inest· vt Plato musicus, cui additur etiam albus. Quod
„ circa ex accidenti dicendū est, non quod accidens de accidente dicatur. quapro
„ pter, inquit, ne sutor quidē bonus dicendus est. vt explicet vnam propositionē
„ de ijs non fieri, quæ vt substantiæ, & accidētia sunt. Tum ait. Item ex ijs omni
bus, quæ in alio insunt. Id quod ait, huiusmodi est, si hominem esse album con
iuncte dixeris, album proprie dictum in infinitum regredietur ita, vt dicatur, Homo albus, albus, albus, & ita exitum nullum habebit. hac igitur ratione Albū in homine inest. & si in homine inest, nihil præter hominem album est. Docuit enim incommoda ea, quæ non perspicua sunt, sequi siquis dicat, proprie dicta coniuncte efferri, quod ex hac exempli appositione clarum est: si enim animal &
„ bipes homini insunt, nihil præter hominē bipes erit, & animal. Tum ait, Vere
„ autem dicitur aliquis omnino homo esse homo, aut quidā homo albus esse albus homo. id est omnino vere dicimus de aliquo homine esse hominē. nam So-
„ crates aliquis homo, & homo est. Non tamen, inquit, semper. licet enim dicere possimus, quendam hominem esse hominem, non tamē semper vere dicemus. vt in mortuo, si mortuum hominem sine adiuncto dicamus. at cum adiuncto nō item. Adiunctum enim est, quod differentiam referat eorum, quæ opponūtur, cum homo animal sit, & mortuus animal non sit. Præterea quidam homo singillatim dicitur, & omnino vniuerse. cum igitur adiunctum fuerit, vna nō erit
„ responsionis propositio. Tum ait, Aut si aliquid tale sit, id non semper verum erit. Aliud diuisionis membrum aggreditur, vult enim declarare ea, quæ per se sunt, dici omnino, & sine adiuncto, & differentia· quæ nequaquā inesse affirmauit. Non itaq; verum est, ea quæ insunt, & quæ adiunctum quid habēt, semper
„ omnino dici. Addit etiam, si quid tale sit, id non semper verum erit· vt illa quę fortuita sunt, referet· ex quibus non efficitur vna responsio. quandoquidem & si
„ Homerus est, non tamē omnino est. Tum ait, Quare in ijs dicēdi rationibus,
„ in quibus nulla est repugnantia. Perorat hoc loco Aristoteles. Ea inquit, quæ
„ repugnantiam non habent, & per se sunt, vnum respōsum non habebunt. Si, in-
„ quit, definitiones pro nominibus adhibeātur. hoc nimirum iure dixit, nā sæpenumero in eisdē nominibus adiuncti, & eius, cui adiungitur, obscura oppositio est· & vsus definitionū latet. hæc igitur addidit, vt differentiam adhibeamus, vt
„ in homine mortuo & homine. Tum ait. Illud aliquid omnino & vere dicetur. illud aliquid dixit. propter ea, quibus nihil adiungitur, sed per se existunt. Nec etiam ignorandum est. illud Aliquid in ijs, quæ simpliciter efferuntur, & omni
„ no in ijs, quæ coniūcte, intelligi debere. Tum ait. Quod autem non est, quia
„ opinabile est, non vere aliquid esse dicitur. Hoc loco de tertio capite loquitur, de quo recens in nostra disputatione verba faciebamus.

QVARTA PARS.

IS autem explicatis, quomodo affirmationes, & negationes se habeant· quæ de eo dicunt, quod fieri possit ut sit, aut non possit. deq; eo quod cōtingit ut sit, aut non contingit: de eo deniq; quod impossibile est, & necessarium, considerandum est nobis. quā enim uim habeant magna quæstio est. Si enim ex iis, quæ illis coniunctę sunt,

eæ sunt oppositæ, & contradicentes, quæ ex uerbis est, & non est cō ficiuntur, ueluti si huius Est homo, negatio est, Non est homo, nō illa Est nō homo: & si huius, Est homo albus, hæc, Non est homo albus, non illa, Est homo non albus (si enim de omni re uel affirmatio, uel negatio dicitur, uerum erit lignum hominem non album esse. quod si ita est, in iis etiā omnibus, in quibus Est uerbum non ponitur, quod pro illo Est dicetur, idem efficiet. ut huius enunciationis, Homo ambulat, non hæc, Ambulat nō homo, sed illa, Non ambulat homo, erit negatio: quandoquidem utrum hominē ambulare, an ambulātem esse dicamus, nihil interest) si inquam ita se res in omnibus habeat, nimirum huius, Fieri potest, non hæc, Non potest fieri, sed illa, Potest non fieri, est futura negatio. Atqui uidetur eandem rem & fieri, & non fieri posse: quoniam quidquid diuidi, & ambulare potest, id non diuidi etiam, & non ambulare potest. cuius ratio est, quod id omne quod ita fieri potest, non semper est quamobrem ei etiam negatio cōueniet. nam & quod uim ad ambulandum habet, potest non ambulare, & quod aspectabile est, non cerni. at fieri non potest, ut enunciationes repugnantes de eodem uere dicantur. Huius igitur, Potest fieri, non illa, Potest non fieri, negatio est. efficitur enim ex his, ut aut idem de eodem simul dicamus, & negemus, aut ut affirmationes & negationes non fiant ex uerbis Est, & Non est, quæ adiunguntur. Quod si fieri nullo pacto possit, certe hoc sequemur. Huius igitur, Potest fieri, non hæc Potest non fieri, sed illa Non potest fieri, negatio est. Eius quod cōtingit, eadē ratio est. eius enim negatio est, Non contingit. Idem quoq; in cæteris fit, cuiuscemodi sunt, Potest non fieri, necessarium fieri. Nam ut in illis Est & Non est additamenta sunt, illa autem homo, & albus subiecta, ita in his Est & Non est, tanq̃ subiecta efficiuntur. Hæc autem Potest, & contingit additamenta sunt, quæ non secus uerum, & falsum explicant, quā in illis Est, & Non est. Atq; huius, Potest non fieri, non hæc, Non potest fieri, sed hæc Non potest non fieri, negatio est. & huius, Potest fieri, non illa, Potest non fieri, sed hæc, Non potest fieri. Ex quo conficitur, ut quod fieri potest, & qđ non fieri potest, alterum alteri consequatur, propterea quod idem & fieri & non fieri possit. Non enim pugnant inter se, Quod fieri potest, & Quod non fieri potest, sed quod fieri potest, & quod fieri non potest: quia, cum opponantur, nonnunquam in eodem uere

dicuntur. Eadem habenda est ratio de his, quod potest non fieri, & quod non potest non fieri. Huius itidem, Necessarium est, negatio est non illa quidem, Necessarium non est, sed illa, Non necessarium est. huius autem, Necessarium non est, illud, Non est non necessarium. Atq; huius, Impossibile est fieri, non illa, Impossibile est non fieri, sed hæc, Non impossibile est fieri. Huius uero, Impossibile est non fieri, hæc, Non impossibile est non fieri. Ad summam, Est & Non est ponenda sunt, ut dixi, pro subiectis. quæ uero negationem & affirmationé faciunt, ad Est & Non est addi debent. Illæ demum repugnantes & contradicentes enunciationes existimandæ sunt, in quibus potest, & non potest, contingit & non contingit, impossibile est & non impossibile est, necessarium & non necessarium, uerum & non uerum statuuntur.

Cum ad quartam huius operis partem aggrediamur, octo nobis quærenda proponuntur. primum ordo illarum propositionum quæ cum modo efferuntur, Deinde quid modus sit, Tum quot modi sint, Postea quo differat modus a materia. Itemq; instans quod inesse vocatur, modum non esse. Sexto solum non esse modū. Septimo quomodo ex affirmationibus cum modo negationes fiant. Postremo harum proportio, numerus inquam enunciationum, quæ cum modo proferuntur. Primum igitur de ordine dicendum est. iure enim optimo hæ propositiones quartum locum sortitæ sunt. nam primum simplices, deinde cōiunctas esse oportet. Propositiones vero, quæ ex termino subiecto & eo, qui dicitur, atq; cum verbum Est tertium dicitur, seu adiunctū quid est, simplices esse luce clarius apparet. quoniam si quis dixerit Socrates ambulat, aut Socrates iustus est, is simplicem rem significauerit. at si dixerit, Socrates fortuito iustus est, coniunctionem quandam pronunciauerit. itemq; si dixerit Socrates necessario respirat. & de ordine hactenus. De modo quid sit dicemus. Modus autem est vox, quę explicat quomodo terminus subiectus ad eum, qui dicitur, affectus sit: quam sane definitioné nonnulli improbantes aiunt, si ita est, quanam re a determinatione differt: cum ea idem significet? Nos vero respondemus determinationem propositionis quantitatem significare. at modum & ipsius formam & propriam qualitatem. quod si quis nobis adiunctum & determinationem significare qualitatem obiecerit, dicemus nudam & simplicem qualitatem, non item formam, ab illis significari. Nam cum sit propositio· quæ modū habeat, omnia quæcunq; in propositione sunt, atq; adeo id quod adiunctum est materiæ rationem subeunt, modus vero formæ, & forma est longe præstantior, quā materia. Quærendū tertio loco est, quot modi sint. eos ego esse infinitos censeo. nam quot aduerbia qualitaté declarant, tot esse modi cōperiuntur, vt pulchre, vt sapienter, vt bene, vt male, vt recte. & cætera eiusdé generis innumera. hęcq; vt singularia, esse, atq; accidentia palam omnibus est. Modi enim, qui rei naturam indicant, tres sunt, Necessarius, Contingens, Impossibilis. vt si quis diceret omnem scientiam a vi, naturaq; prouenire· & grammaticam per se in singu-

tis esse. omnes enim homines omnium scientiarum necessario capaces esse dicimus. etenim est hominibus natura comparatum, vt apti sint ad scientiam, & cognitionem percipiendam. ex accidenti vero, vt Socrates grammaticus sit. Nam euenit, vt aliam quandam ex scientijs sciat. Quarto indagandum est, quo differat modus a materia. materia enim & contingens est, & necessaria, & non fieri potest. enunciatio igitur sine materia esse nullo pacto potest. at sine modo, potest. Praeterea materia sola intelligentia cognoscitur, vt omnis homo est rationis particeps. nam aliquis id esse necessario, cognoscit. at modus tum cognoscitur, cum profertur oratio· vt Socrates necessario respirat, Socrates fortuito vadit. Ad haec materia in ipsa natura rerum, quae in propositione sunt, spectatur. Necesse enim omnino est terminũ qui dicitur, aut semper inesse in subiecto, aut nunquam, aut partim inesse, partim non inesse. modum vero in ipsa orationis pronunciatione solum habere dicimus, vt per se constet, & cohaereat. quoniam accidit, vt propositiones in materia verae per modum falsae fiant: vt Sol mouetur, vera enunciatio est, Sol fortuito casu, & temere mouetur, falsa. Consequens est, vt ostendamus Instans nequaquam esse modum. Nam, vt in sua explicatione scriptum reliquit Ammonius, si instans modus esset, inueniretur modus modum declarans, quod sane non est rationi consentaneũ. Dicimus enim si in hac oratione, Socrati fortuito proficisci inest, modus est Inesse, modum de modo dici. Si praeterea Inesse modus est, duae Aristotelicae tractationes mancae & mutilae sunt, ac quasi decurtatae, liber videlicet de interpretatione, & libri priorum analyticorum. quandoquidem in illis propositiones quę cum modo sunt, explicans eas, quibus inesse adiungendum fuisset, praetermisisset. Sexto disputandum est, Solum non esse modum. fieri enim potest vt solũmodo a solum deductum modus sit. at vt Solum modus sit, non potest· quãdoquidem solum est accessio quaedam. vt omnis homo sapientiae capax est solum. item Solum indicat repugnãtiam. cum enim dicimus, homo solum sapientiae capax est, ostendimus id soli homini conuenire, & nulli praeter quam homini. sed de solo quęramus vtrum affirmationem, & negationem recipiat necne, quamq; affirmatioñe, & negationem suscipiat. dicimus igitur Solum accipere affirmationem semper rerum vniuersarum· & negationem singularum, & vniuersarum. ac singularum quidẽ cum dicimus Socrates solus est philosophus. Septimum caput erat quomodo negationes cum modo ex affirmationibus fierent. Negationes quidem vniuersales cum modo adiuncto fiunt, si modus auferatur, etiam si negatio fuerit determinata, atq; additamentum habeat. nam cum potior pars ablata sit, negatio fit. & modus vtpote qui propositionis forma est, caeteris praestat omnibus, cum ea materiae ratione quadam respondeant. Superest deniq; vt propositionum, quae cum modo proferuntur, numerus palam fiat. Propositiones, quę ex subiecto, & eo termino qui dicitur, conflatae sunt, aut vtraeq; sunt determinatae, aut neutra est determinata· aut altera definita, altera infinita, id quod vicissim retro commeat. quatuor igitur genera fiunt. Ex tertio autem, vt aiunt, adiacente, & modo, similiter oriuntur. aut enim tres definitae sunt, & vna infinita· aut vna definita, & tres infinitae· aut duae finitae, & duae infinitae, quod etiã reciprocatur. fiunt igitur aliae octo. & ita duodecim sunt· & duodecim in quatuor, in vniuersas cum vniuersis, in singulas & vniuersas non omnino, & vniuersas cũ singulis. & fiunt duae de quinquaginta. & hae in tribus tẽporibus C X L I I I I.

hæq; CXLIIII in tribus materijs CCCCXXXII: atq; hæ in tribus mo
dis M CCXCVI. quæ sunt propositiones cum modo prolatæ. Quod si
quispiam omnes propositiones scire voluerit, his addat LXXII, quæ sunt ex
subiecto termino, & eo, qui dicitur, repugnātiæ. & fient M CCCLXVIII,
addantur postea his omnibus CXLIIII ex tertio additamento, & cunctę re-
pugnantiæ fient M D XII. & nullæ præter has inueniuntur. ad propositio-
nes sunt 3024. & hæc sunt de quibus in hac nostra disputatione agendum est.
Sed quia vtile fore putamus scire discrimen inter τὸ μέλλον & τὸ ἐσόμενον quod
sit· illud explicabimus. τὸ μέλλον intelligitur in eo quod contingit, vel quod
non potest euenire. at τὸ ἐσόμενον, in eo quod omnino, vel necessario euentu-
rum est· vt si dixerimus erit hyems, vel æstas. nunc ad contextum orationis no
„ stra se conuertet oratio. His autem, inquit, explicatis quomodo affirmationes
„ & negationes se habeant, quæ de eo dicunt, quod fieri possit. &c. Id vnum hoc
loco præ omnibus sciendum est, cum octo sint capita, duorum tantum Aristo
telem meminisse. quomodo scilicet negationes ex affirmationibus fiant, & pro-
portionis propositionum. Hæc præterea quarta particula bifariam diuiditur.
in prima enim parte huius quartæ sectionis quærit quonam pacto ex affirmatio
nibus negationes fiant. in qua quidē tractatione Aristoteles falsum tuetur, atq;
idipsum postea refellit, & deinde verum defendit. Modorum, qui a vi, & natura
proficiscuntur, non autem eorum, qui adueniunt, mentionem fuisse ab Aristo
„ tele factam sciendum est· quasi hi ab illis, qui a natura proueniunt, contineant.
„ Si enim ex ijs, quæ illis coniunguntur, eæ sunt oppositæ. ex his clarum est, Ari
stotelem falsitatem patrocinari, nam inquit, si in ijs, quæ accessionem habent,
Non accessioni apponimus, vt fiat negatio, quid causæ est, cur in ijs etiam, quę
modum habent, idem non faciamus, & neutiq; coniungamus Non his verbis
Esse & Non esse, & fiat negatio? nam esse & non esse non adiunguntur, quoniā
est significat esse. Nam veluti in ijs, quæ adiunctum habent Non negationē alte
ri particulæ propositionis copulare non possumus, dicimus enim hominem
album esse, & hominem album non esse, at non, Esse non album hominem, q̄d
simul verum esset· itemq; in ligno affirmamus, cum ipsum esse non album ho-
minem dicimus: ita ob hanc ipsam causam in illis, quæ modum habent, erat fa
ciendum, & Non negatio adiuncto addenda erat: quoniā aut in omnibus, aut
in nullis propositionibus id seruari debet. nam quæ sors tulit has ita esse, alias
„ non esse? Quod si ita est, in ijs etiam omnibus, in quibus Est verbum non po-
„ nitur, quod pro illo Est dicetur, idem efficiet. hæc ait, vt ostendat si in ijs in
quibus terminus de alio dictus huius verbi Est locum habebit, Non negatio
eidem termino adiuncta negantiam facit, multo magis in illis, quæ habent Est
„ adiunctum esse facturam. Atqui videtur eandem rem & fieri, & non fieri posse.
„ His verbis contingens ostenditur, cum fieri possit, vt quispiam ambulet, & nō
„ ambulet. Cuius ratio est, quod id omne, quod ita fieri potest. non semper est.
Hæc dixit, propterea quod nonnulli id quod fieri potest, & quod contingens
est, idem esse putauerunt. Nam Aristoteles illud, quod fieri potest, in eo etiam
quod necessarium est, collocat: id vero quod contingit, non item. quod enim
fieri potest, est eiusdem potestatis, quod necessarium. Atq; Necessarium dupli
citer dicitur. vno modo quod omnino, & proprie significat, quod semper inest·
vt cum in ijs, quæ ex omni æternitate sunt, Deum necessario bonum dicimus.

altero quod subiectam rem declarat· vt cum hunc ignem calidum esse dicimus. Eadem ratio est in eo, quod ex necessitate non est, atqȝ omnino, vt Solem a motu cessare. & hoc quoad nō fuerit dictum de quodam, aut quibusdam, vt ex necessitate non ambulare, cum quis nō ambulet. & ex his patefacta est propositionum differentia, quæ in materijs habetur. nam quod omnino est, necessarium significat. quod vero omnino non est, id quod non fieri potest, declarat. quod vero est, si id quod est de quodam dicatur, erit, si non fuerit, cōtinget. Atqui fieri non potest, vt enunciationes repugnantes de eodem vere dicantur. Hic falsum refellit. Si in adiuncto, inquit, Non illis propositionibus, quæ modum habent, adiungamus, simul de eodem veræ erunt oppositæ enunciationes. id quod fieri non potest. ergo si illud non permittitur, hoc sequemur, vt Non modo adiungamus. Hæc autem Potest, & Contingit additamenta sunt· quæ non secus verum & falsum explicant, quam in illis Est, & Non est. Quemadmodū in illis, quæ adiunctum habent, idem ipsum adiunctum affirmationem & negationem facit, & cæteræ propositionis partes materiæ vicem subeunt· sic etiam illæ, quibus modus inest. siquidem modus affirmationem & negationem facit: reliqua autem, atqȝ adeo ipsum adiunctum materiæ vim obtinent. Et huius, Potest fieri, non illa, Potest non fieri, sed hæc, Non potest non fieri, negatio est. His verbis propositiones modum habentes ex nominibus & verbis traiectis & commutatis significauit. Necessarium, inquit, & non necessarium, verum & non verum. Hic ostendit modum etiam accidentis esse. dixit enim verum, & non verum, propterea quod philosophus vero vtitur, ac falsum reprehendit. & huc usqȝ prima particula quartæ partis producta est. Propositionū igitur, quæ cum modo sunt, descriptio hoc pacto conficitur. Huic contingit non esse, opponitur & modo, qualitate hæc, Necesse est esse. conuenit autem hæc, Non necesse est esse. cui repugnat hæc, contingit esse. congruit hæc, nō contingit esse. At huic, Nemini contingit, hæc Necesse est aliquem, repugnat, cum qua Non necesse est aliquem, conuenit. item huic, Contingit nō omni, hæc repugnat, Necesse est omni. concurrit autem hæc, Non necesse est omni. rursus huic Necesse est nemini, hæc, Contingit alicui, repugnat. concurrit, Non contingit alicui. Præterea huic Necesse est non omni, hęc repugnat, contingit omni. cum qua hæc, Omni non contingit, conuenit.

ATQVE harum consequentiæ disponendæ sunt hoc pacto. Ei enim quod fieri potest, illud quod contingit ut sit consequitur, retroqȝ dicitur: atqȝ etiam quod non impossibile est fieri, & qđ non necesse est fieri. ex eo uero quod nō fieri potest, & quod accidit ut non fiat, id quod non necesse est non fieri, & quod non impossibile est non fieri, consequūtur. Ex eo quoqȝ quod non fieri potest ut sit, & quod non contingit ut sit, id quod necesse est nō esse, & quod impossibile est esse consequentia sunt. Consequuntur etiam ex eo quod non potest nō esse, & quod non accidit non esse, id quod necesse est esse, & quod impossibile est non esse. id quod ex hac descriptione intelligetur.

Quod

Quod fieri poteſt ut ſit,	Quod fieri non poteſt,
Quod accidit ut ſit,	Quod non accidit ut ſit,
Non impoſſibile ut ſit,	Quod impoſſibile eſt eſſe,
Non neceſſarium eſſe,	Quod neceſſe eſt non eſſe.
Quod fieri poteſt, ut non ſit,	Quod non poteſt fieri quin ſit,
Quod accidit ut non ſit,	Quod non accidit ut non ſit,
Non impoſſibile non eſſe,	Quod impoſſibile eſt quin ſit,
Non neceſſarium non eſſe,	Quod neceſſe eſt eſſe.

Quod igitur fieri non poteſt ut ſit, & quod impoſſibile eſt eſſe, conſequentia ſunt ex contradicentibus eius, quod accidit ut ſit, & quod fieri poteſt ut ſit, & quod non accidit ut ſit· & quod poteſt fieri ut non ſit, atque etiam uiciſſim retro commeant. Ei enim quod poteſt fieri, negatio eius quod fieri non poteſt, cõſequitur. ea eſt, Non impoſſibile eſt eſſe. ex negatione uero conſequitur affirmatio: quandoquidem ex eo, quod fieri non poteſt ut ſit, id quod impoſſibile eſt eſſe conſequens eſt. Hoc enim, impoſſibile eſt eſſe, ait: illud autẽ, non impoſſibile eſt eſſe, negat. Quomodo autem ſe habeat id, quod neceſſe eſt eſſe, uideamus. atque illud ſane clarum eſt in his nõ ita eſſe ut in illis: hicque contrarias conſequi, contradicentes autem ſeparatim. Nam neque huius, Neceſſe eſt non eſſe, illa Non neceſſe eſt eſſe, negatio eſt· quoniam utraque uera eſſe de eodem poteſt. id enim, qđ non eſſe neceſſe eſt, id non neceſſe eſt ut ſit. Cur autem enunciationes eius, quod neceſſe eſt, non perinde atque aliæ, altera ex altera conſequantur, cauſa eſt, quod id quod impoſſibile eſt eſſe, quod eandẽ uim habet, ei quod neceſſarium eſt, contrario nomine opponitur. Quod enim fieri non poteſt ut ſit, id neceſſe eſt nõ quidem eſſe, ſed non eſſe. at quod fieri non poteſt, quin ſit, id ſit eſt neceſſe. Quamobrem ſi illa eodem modo ex eo, quod poteſt eſſe, & non eſſe conſequuntur, profecto in his contra fiet, propterea quod id quod neceſſe eſt eſſe, & quod fieri non poteſt ut ſit, non idem ualent, ſed ut dictum eſt. Ambigitur autem, utrum fieri non poſſit, ut repugnantiæ & contradictiones eius, quod neceſſe eſt, hoc modo conſtituantur. ei enim quod neceſſe eſt eſſe conſequitur id quod fieri poteſt ut ſit. ſin ſecus, conſequitur negatio: quandoquidem neceſſe eſt affirmare aliquid, aut negare. ita ſi nõ poſſit eſſe, impoſſibile eſt eſſe. ergo quod fieri non poteſt ut ſit, id neceſſe erit eſſe. quod eſt per

abſurdum. At ex eo quod poteſt eſſe, conſequitur id quod nõ impoſſibile eſt eſſe. ex quo, id quod non neceſſe eſt eſſe. quibus quidem fit rebus, ut quod neceſſarium eſt, id non ſit neceſſe, ut ſit. quo nihil abſurdius. Sed neq; ex eo quod poteſt eſſe id, quod neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe, efficitur. Cum enim hoc utrunq; accidere una poſſit, & utrumlibet eorum uerum ſit, illa uera futura non ſunt. aliquid enim & eſſe, & non eſſe ſimul poteſt. nam ſi uel eſſe, uel non eſſe neceſſe ſit, utrunq; fieri non poterit. reſtat igitur, ut id, quod non neceſſe eſt non eſſe ex eo, quod poteſt eſſe, conſequatur. quandoquidem de eo etiam, quod neceſſe eſt eſſe, uere dicitur, uel ex eo, quod hæc contradictio ex eo efficitur, quod fieri poteſt. Illi enim cõſequens eſt id quod impoſſibile eſt eſſe, & quod neceſſe eſt non eſſe, cuius hæc eſt negatio, Non neceſſe eſt non eſſe. Hæc igitur alterum alteri conſequuntur, ut ante dixi. quibus ita diſpoſitis nihil repugnans concluditur.

Hoc loco quærenda ſunt nobis capita quatuor. quot ſint propoſitæ propoſitiones, earum ordo, apparens earum cõſequentia, & vera conſecutio. ac de numero quidem, dicimus eas, quæ modum adiunctum habent, eſſe quatuor, neceſſariam, contingentem, poſſibilem, & impoſſibilem. Vna earum quæq; quadripartito effertur, vt ſimplex, deinde commutata, tum affirmatio, poſtremo negatio. vt ſimplex affirmatio qualis eſt, Neceſſe eſt eſſe, cuius negatio eſt, Non neceſſe eſt eſſe. affirmatio cõmutata ſit, neceſſarium eſt, vt non ſit, cuius hæc erit negatio, Non neceſſe eſt, vt non ſit. in reliquis idem fit. quatuor igitur quater ducta X V I conficiunt. Duas etiam ob cauſas factum comperimus, vt adiuncti & modi tantũmodo Ariſtoteles, non item termini qui ſubijcitur, & qui dicitur, meminerit. primum vt nobis optionem daret, vtrum vellemus ſubiectũ faceremus, vel terminum, qui dicitur. ſecundo horum duorum tantum meminit, quia adiunctum ſimplices propoſitiones conſtruit, & eas, quæ ex commutatione ſunt factæ: modus vero qualitatem indicat enunciationum, eaſq; vel aientes, vel neganteis facit. Secundum caput de ordine eſt. Fiunt itaq; duæ tabellæ. in quarum prima ſimplex affirmatio, quæ de eo dicit, quod fieri poteſt, collocatur· ex qua ſimplex affirmatio contingentis conſequitur· ex qua ſequitur negatio ſimplex eius, quod fieri non poteſt· ex qua ſimplex neceſſarij negatio conſequens eſt. eodem modo in inferiori tabella ſita eſt affirmatio ex commutatione, quæ de eo dicit, quod fieri poteſt. vt fieri poteſt vt non ſit. ex qua contingentis affirmatio conſequitur hæc, Contingit vt non ſit. ex hac negatio commutata eius, quod non fieri poteſt, efficitur hæc, Non fieri non poteſt vt non ſit. ex hac negatio commutata eius, quod neceſſarium eſt, hæc, non neceſſe ut non ſit, conſequitur. Ad ſecundam itaq; tabellam noſtra ſe cõuertat oratio· in cuius initio ponenda eſt ſimplex eius, quod fieri poteſt negatio hæc, Non fieri poteſt. deinde ſimplex negatio contingentis hæc, Non contingit eſſe. tum ſimplex eius, quod non fieri poteſt, affirmatio, Non fieri poteſt, vt ſit. poſtremo affirma

tio eius, quod necessarium est, ex nominibus & verbis traiectis, & commutatis conflata hæc, Necesse est vt non sit. quæ tabella expleta ad inferiorem est descendendum. & in principio negatio commutata eius, quod fieri potest, collocatur, Non fieri potest, vt non sit. postea negatio contingentis ex commutatione. Non contingit vt non sit. deinceps eius. quod fieri non potest ex cõmutatione, affirmatio, Non fieri potest, quin sit. deinde apponenda est simplex necessarij affirmatio Necesse est, vt sit. & cum hæc de illarum dicta sint ordine, ita fieri poterit sua descriptio.

APPARENS ENVNCIATIONVM CONSECVTIO.

Fieri potest vt sit,	Non fieri potest,
Accidit vt sit,	Non accidit,
Non fieri non potest vt sit,	Non fieri potest.
Non necesse est esse,	Necesse est non esse.
Fieri potest vt non sit,	Non fieri potest,
Accidit non esse,	Non accidit,
Non fieri non potest, quin sit,	Non fieri potest,
Non necesse est non esse,	Necessarium est esse.

VERA EARVM DISPOSITIO.

Fieri potest vt sit,	Non potest fieri,
Accidit esse,	Non accidit,
Non fieri non potest vt sit,	Non fieri potest,
Non necessarium est vt non sit,	Necessarium est,
Fieri potest vt non sit,	Non potest fieri,
Accidit vt non sit,	Non contingit,
Non fieri non potest quin sit,	Non fieri potest,
Non necesse est esse,	Necesse est.

Dicendum igitur est de apparenti earum consequentia. Omnes illæ, quæ primæ & secundæ tabellæ sunt ex aduerso constitutæ, sunt repugnantes, præter hanc solam, Non necesse est esse, quæ quartum prioris tabellæ locũ occupat & hanc Necesse est non esse, quæ locata est in quarto aduersæ tabulæ loco. quæ licet aduersæ sint constitutæ, inter se tamen non repugnant, Eodem etiam modo in reliquis tabellis contradicunt, tanq̃ contrariæ existant. Hæc tamen Non necessarium est vt nõ sit, quæ quarto loco infra tabellam primam collocatur, & Necessarium est esse in extrema inferiori tabella constituta non repugnant. De vera ipsarum consequentia dicimus vnam tantum differentiã inter verum & apparens versari. nam ex octo tabellæ primæ quartam vnius, & quartã alterius proprie posuimus. quæ omnes repugnantes & contradicentes sunt. Illarum igitur vera dispositio erit paulo superius a dextris collocata, & explicata. Reliquum est, vt quam vim habeant faciamus palam. De illis igitur prioris tabellæ dicendum est, prima quidem æqualis est secundæ in qualitate & simplicitate. tertia & quarta etsi qualitate pares non sunt, simplicitate tamẽ sunt. Eodem modo affectæ sunt inter se illæ, quæ inferiorem descriptionem tenent, De secunda tabula

dicam ad hunc modum. prima & secunda parem vim habent omnibus modis, tertia in puritate æqualis est illa quidem, sed non qualitate. quandoquidem est affirmatio, licet apud Græcos α priuationem rei significare videatur. at quarta duabus primis nec qualitate, nec puritate æqualis est. vel ex eo, quod est ex nominibus cõmutatis affirmatio. Simili quoq; modo in tabella inferiori prima & secunda omnibus modis pares sunt, atq; æquales. quarta in qualitate diuersa est. Ac quarta quidem cum duabus primis neq; ex commutatione, neq; in qualitate par est. Huius rei causa quærenda est. ac dicimus duas primas antedictas, videlicet Fieri potest, & Accidit, ex ijs esse, quæ cum aliquo comparantur, & quæ cum aliquo cõferuntur, sunt æquales inter se. idem in reliquis tabellis censeo. Nam in inferiore tertia & quarta sunt pares primis in prima tabella positis, propterea quod illud quod fieri potest, & quod accidit, media sunt necessarij & eius, quod non fieri potest & media omnia ab extremorum negationibus semper dignoscuntur. vt tepidum non esse calidum nec frigidum dicimus. & fuscum neq; album, neq; nigrum esse. Sic itaq; de reliquis enunciationibus in tabella constitutis dicendum est. Quæstio itaq; patefacta est, quid causæ sit. cur affirmationes sint pares negationibus. Philosophi igitur verba legẽda sunt, vt illorum
„ difficultas aperta, atq; illustris fiat. Atq; harum, inquit, consequentiæ dispo-
„ nendæ sunt hoc pacto. Quatuor tabularum descriptionem simplicium propositionum, & ex commutationibus ostendit. in prima tabella ponendæ sunt perinde, ac in prima figura fuerant constitutę, videlicet, Fieri potest vt sit, Accidit vt sit, Non fieri nõ potest vt sit, Non necesse est esse. Tum eæ, quæ post has consequuntur, quæ ex nominibus & verbis traiectis, & commutatis constant, Fieri potest, vt non sit, Accidit non esse, Non fieri non potest, quin sit, Non necesse est non esse. atq; in secunda tabella sit: Non fieri potest, Non accidit, Non fieri potest, Necesse est non esse. præterea in inferiori hoc pacto, Non fieri potest, Non accidit, Non fieri potest, Necessarium est esse: & ita quatuor tabellæ
„ fiunt, quæ sunt ab Aristotele positæ, & a nobis explicatæ. Quod igitur fieri
„ non potest, vt sit, & quod impossibile est esse. Id ait, quoniam id, quod fieri potest, & quod contingit, inter se repugnant, & opposita sunt in tabella. eodem quoq; modo, quod non impossibile est, & quod impossibile est, sibi contradicunt, sed contrario nomine: id quod fit, quoniam affirmationi eius, quod fieri potest, & quod contingit, negatio eius quod impossibile est, opponitur. Similiter in secunda tabella. nam negationi eius, quod fieri potest, & quod contingit, affirmatio eius quod non fieri potest, contraria est. contrario igitur nomine opponi dico, id est non ex ordine affirmationum, sed cum negationes affirmationibus opponuntur. Nam ea affirmatio est, quæ inquit, Non fieri potest vt sit, quandoquidem licet α priuationem significet, negationem tamen non facit.
„ Quomodo autem se habeat id, quod necessarium est, videamus. Cum de superioribus repugnantijs dixerit, quærit quam vim habeat necessarium. & ait necessarij repugnãtiam secus, ac reliquas se habere. Nam huic enunciationi, Non necesse est esse, non hæc, Necesse est non esse, repugnat, quia simul vere dicitur. & repugnantia nunq̃ simul vera est. quod si hæc Necesse est non esse, & Non necesse est simul verę sint. hęc Non necesse est esse, erit par huic, Fieri potest vt sit,
„ & Fieri non potest vt sit, quod sane inconueniens est. At cum ait, Hicq; sequi contrarias. id est contrarias sequi contrarias, non dicit eas, quæ possint simul

veræ eſſe, ſed quæ falſæ ſint· propterea quod eas ſimul veras eſſe ait. ac contrarias quidem vocat, ad hæc verba Eſſe, & Non eſſe animam attendens. nam eſſe & non eſſe contraria ſunt. vt Non neceſſarium eſſe, & Neceſſarium non eſſe.
„ Contradicentes autem ſeparatim. id eſt contradictiones eius, quod neceſſarium eſt. negatio enim in hac fieri poteſt vt ſit, conſtituitur. atq; hæc affirmatio, Neceſſe eſt vt ſit, in negationibus cõmutatis eius quod fieri poteſt. vt in hac, Non fieri poteſt vt non ſit, item huius, neceſſe eſt vt non ſit, negatio in hac, Fieri poteſt, vt non ſit, collocatur. quare & ſeparatæ, & conuerſæ ſunt repugnantiæ.
„ Cur autem enunciationes eius, quod neceſſe eſt, non perinde, atq; aliæ altera
„ ex altera conſequantur, hoc cauſa eſt, &c. Cauſam hic nobis affert, cur neceſſarij repugnantia non æq; , ac reliquæ propoſitiones, conſequatur. ea huiuſmodi eſt. Propoſitiones ab eo deriuatæ, quod fieri poteſt, & a neceſſario, eiuſdẽ ſunt poteſtatis, quando contrariæ ſint conſtitutę, cõtrario nomine dico in his verbis Eſſe, & Non eſſe. vt Non neceſſe eſſe, Neceſſe non eſſe. nam propoſitio, quę ab eo, quod fieri nõ poteſt, efficitur, habet Eſſe: ea vero, quæ a neceſſario, Non eſſe. Nam huic Non fieri poteſt vt non ſit, hæc neceſſarium eſſe, æqualis eſt. ac ratiocinatio quidem efficitur ſic. Si Non neceſſarium eſt, idem eſt, atq; , Neceſſe eſt, & huic Neceſſe eſt vt non ſit, par eſt hæc, Non fieri poteſt vt ſit, & huic Non fieri poteſt vt ſit, æqualis eſt hæc Non fieri poteſt vt nõ ſit, huic vero Non fieri poteſt, vt non ſit, neceſſarium eſt eſſe, quod neceſſarium eſt eſſe, erit impoſſibile, & non neceſſarium. quo nihil abſurdius.
„ Quamobrem ſi illa eodẽ modo ex eo quod poteſt eſſe, ⁊ non eſſe conſequuntur. Hæc ait, quia huic Non neceſſe eſt eſſe, non hanc, Neceſſe eſt eſſe, ſed illam, Neceſſe eſt non eſſe contrariã ſtatuimus. vt ex hoc cognoſcamus ei quod non fieri poteſt non par eſſe neceſſarium. ſed vt pauloante dicebamus, neceſſarij repugnantias contrario nomine
„ opponi. Propterea quod id quod neceſſarium eſt eſſe, & quod fieri non poteſt
„ vt ſit, non idem valent. Cum velit oſtendere hãc non neceſſarium eſt eſſe, apte & congrue affirmationi eius, quod fieri poteſt, & non huic Neceſſarium vt ſit, eſſe oppoſitam, tali ratiocinatione vtitur. Quod neceſſarium eſt eſſe, ex eo cõſequitur, quod fieri poteſt. quod ſi non, ex hac Non fieri poteſt vt ſit conſequetur, ſed ex hac, Non fieri poteſt vt ſit, non conſequitur propter eam cauſam, quã attulimus ſupra, cum priorem ratiocinationẽ componeremus: quoniam dico, quod neceſſarium eſt eſſe, id eſſet impoſſibile. Quod igitur neceſſarium eſt, cõſequitur ex eo, quod fieri poteſt. Nam fieri poteſt vt ſit, huic æqualis eſt, Non neceſſe eſt vt ſit. Neceſſe igitur eſt, vt ſit, huic, Non neceſſe eſt vt ſit, par erit, a qua ſentẽtia nemo non abhorret. ergo hanc Non neceſſe eſt vt ſit, huic Fieri poteſt vt ſit, non recte opponi declarat. ad cuius rei demonſtrationem præcepto, quod in lineis intelligitur, vſus eſt. Geometris enim hoc eſt effatum. Quæcunq; in eodem conueniunt, eadem inter ſe conueniunt. Ex eo igitur, quod fieri poteſt vt ſit, neceſſarium, & non neceſſarium conſequuntur. igitur non neceſſarium eſt ex neceſſario conſequens. ſed id abſonum dictu eſt. quippe cum omnino ita ſe res habeat, vt ſi primum ſecundo par ſit, & tertium ſecundo, tertium etiam primo æquale ſit futurum. Nam ſi neceſſarium ei, quod fieri poteſt, par eſt, & quod fieri poteſt, non neceſſario· non neceſſariũ neceſſario erit certe par, quod eſt perabſurdum. Cum itaq; binæ ſint repugnantiæ, videlicet non neceſſarium vt nõ ſit, & neceſſarium vt ſit, itemq; neceſſarium vt non ſit, & non ne-

cessarium vt non sit, ostendit fieri non posse, vt simplex necessarij repugnantia huic Fieri potest vt sit, par inueniatur. sed neq; etiam affirmationem non simplicem ait posse, id quod fit, ne necessarium sit impossibile. restat igitur, vt affirmationi Fieri potest vt sit, negatio ex commutatione sit æqualis. vt Fieri potest vt sit, Non necesse est, vt non sit. quod in causa est, vt necessarij repugnátiæ ei, quæ Fieri potest, contrario nomine sint æquales. at si hanc Non necessarium vt non sit, cum hac Non necesse vt sit, commutemus, erunt omnes repugnantes. Præterea cum duæ repugnantiæ sint, primæ repugnantiæ affirmationem negationi secundæ æqualem esse necesse est. vt Fieri potest vt sit, Non fieri potest vt sit. Necessarium vt non sit, Non necessarium vt non sit. Ei enim Fieri potest vt sit, hæc negatio, Non necesse est vt non sit, consequitur. At si quis diceret, quid causæ sit, cur affirmatio affirmationi par non sit, ei responderemus, affirmationem inuentum iri eius, quod fieri potest, & quod non potest, esse parem. Probatum enim est hanc, Necessariũ vt non sit, huic Non fieri potest vt non sit, æqualem esse. quod si eam huic, Fieri potest vt sit, parem quoq; esse faceremus, repugnantia eius, quod fieri potest, & eius qđ non potest, simul vera esset. quo nihil esset a ratione alienius.

POSSET autem quis dubitare, utrum ex eo, quod necesse est ut sit, id quod fieri potest ut sit, consequatur. quod si hoc consequens non sit, contrarium, id quod fieri non potest, consequetur. uerum siquis hoc contradicens esse neget, cogetur is fateri id esse, quod fieri potest ut non sit. quæ duo in eo quod necessarium est, falsa sunt. At contra idē uidetur secari posse, & non posse, esseq; & non esse. atq; ita id quod necessarium est, poterit non esse: id qđ falsum est. Perspicuum autem est nō quicquid potest esse, aut ambulare, posse etiam non esse, aut non ambulare, quandoquidem in nonnullis non uere dicitur. primum in iis, quæ sine ratione facere quid possunt, ut ignis uim caloris habet, sed rationis expertem. Vires igitur, quæ ratione agunt quid, multa contraria possunt efficere, at rationis expertes non omnes. sed ut dictum est de igne, qui natura sua gignere & nō gignere calorem non potest. Sed nec ea omnia, quæ semper agunt. & tamen quædam sunt, quæ licet facultates rationis expertes habeant, possunt simul recipere contraria. Id quod dixi, propterea quod non omnis facultas apta est ad contrariorum paria recipienda. ne illæ quidem, quæ sunt generis eiusdem. quædam enim uires homonymæ sunt. Quod enim potest aliquid efficere non uno modo dicitur. & aliud ob id dicitur posse, quod iam re uera sic agat. ut posse aliquem ambulare, quia ambulet. & omnino esse posse, quod re ipsa sit id, quod posse esse dicitur. aliud uero, quod futurum sit, ut aliquādo agat, quemadmodum aliquē

ambulare dicimus, quia futurum sit ut ambulet. atque hæc quidem facultas in iis tantum inest, quæ suos habent motus: illa uero, in iis etiam, quæ motu carent. nam & quod ambulat iam, & quod agit, & quod habet ambulandi facultatem uere dicitur ambulare posse, & ambulans esse. Sed quod hoc pacto potest, in re necessaria non omnino uere dici potest, alterum potest. Quare cum genus ex parte consequatur, profecto ex eo, quod necessarium est, id quod fieri potest, consequetur, sed non omne. Fortasse enim quod esse & non esse necesse est, aliis ut sint, uel ut non sint, hic fons, hoc principium est. ita ut cætera ex eo spectanda sint, quod ex his consequantur. Quocirca ex his, quæ diximus, perspicuum est, id quod necessario fit, in actu esse. quamobrem si priora sunt æterna, actus etiam est prior facultate. Cumque alia nullam uim habeant, ut sint: actus sunt ut primæ substantiæ: alia uim habent, ut sint. quæ ordine naturæ priora sunt, posteriora temporis. alia re uera nunquam sunt, sed esse tantummodo possunt.

Quærit hoc loco vtrum necessarium ex eo quod fieri potest, quodque contingit, an ex eo quod fieri non potest, consequens sit. & ex eo quidem quod fieri non potest, non consequitur, quoniam necessarium est id, quod fieri potest, & non id, quod non potest. Tum necessarium ex eo, quod accidit non sequi manifestum est. nam id quod accidit potest esse & non esse, necessarium non item. De eo igitur, quod fieri potest, vtrum ex eo necessarium consequatur, quæstio est. Ex eo itaque consequi illud, & non consequi affirmamus. nam tum non cõsequitur, cum id, quod fieri potest, contingens significat. id quod fit, ne necessarium contingens esset. Sequitur vero tum, cum id quod fieri potest latius patet, quam vel necessarium, vel contingens. Etenim id quod fieri potest, cõtingens & necessarium comprehendit. ex quo igitur hæc ambo continet, consequitur. Ita magnum scrupulum ex animo eorum euulsimus, qui aiunt Aristotelem sibi nõ constare, quod supra illud consequi dixerit, hic neget. Alterum caput in hoc versatur, vt in eo declaretur, quomodo modus propositionum sit in consequẽtibus apponendus. qua quidem in re pertractãda inuestigamus qua ratione collocare propositiones debeamus, ac dicimus propositionem quiddam esse, quod in parte intelligitur, modum vero totum quiddam & vniuersum. Princeps igitur locus Necessario tribuetur, secundus ei, quod fieri potest. tertius Contingenti. quartus ei, quod nõ fieri potest. qua in re oritur dubitatio, quid sit, cum id, quod fieri potest, latius manet, ac serpat, quã necessarium, ex necessario sit consequens. id quod nos ob eam causam fieri dicimus, quia vniuersa ex singulis cõsequuntur. nam dicimus hominem animal esse, & animal quod latius patet, ad pluraque pertinet, homini consequitur. Quid vero sit in causa, vt necessarium eo quod fieri potest, & contingenti prius sit, exponam. Necessarium semper est, illa vero quãdoque sunt. nam quod semper est, eo quod aliquando est, præstan-

tius & melius censetur. At quartus locus datus est ei, quod fieri non potest, propterea quod illud quod interdum est, potius est eo, quod nunquam existit. Præterea necessarium est ipsi actus, qui re uera sunt, id vero, quod fieri potest, & contingens, actus tantum. quod autem fieri non potest, vis & facultas. Si igitur actus priores esse debent, ipse actus prior erit, & actus secundum locum occupabit (id enim quod comprehendit, est antiquius comprehenso) vires ipsæ & facultates extremæ erunt. quibus etiam si actus posteriores sint ordine temporis, naturæ tamen ordine sunt priores. nam quæ in ortu & interitu versantur, vires & actiones habent. at quæ materia vacant, & æterna sunt, actus tantum habent ex quo conficitur, vt actus naturæ ordine sint priores. Tertium caput est, vtrum negatio magis contraria sit affirmationi, quam affirmatio priuans affirmationi. qualis est hæc, Socrates iustus est, Socrates iustus non est, potius quam hæc, Socrates iniustus est, quæ est affirmatio priuans. Atq; Aristoteles ait in disputationibus, non tamen in demonstrationibus negationem potius quam affirmationem esse oppositam. Nam & in libris de prima philosophia repugnantiam quasi contrario nomine, affirmationem vero non cõtrario opponi affirmat. & illud quasi contrario nomine significat. non ita vehementer, sed paulo minus, quam contrario nomine, quod alio verbo dicitur, remisse & minus intense. Præterea dicimus hanc, Iustus non est, non omnino iniustum significare, sed intermedium, & alia etiam neq; iusta, neq; iniusta introducere. ita medium non multũ a iusto distat. Quæ autem inter se maxime distant, contraria sunt, iniustus vero a iusto longo distat interuallo, igitur iniustus magis q̃ non iustus iusto opponitur. cum ea inter se differant plurimũ. Quemadmodum enim non album significat fuscum, & reliqua intermedia: & nigrum, id quod diuersi generis est, & vere cõtrarium, sic etiam in his extrema sunt dicenda contraria. Præterea dicimus opposita, aut vt ea, quæ nulla sunt, aut vt ea, quæ sunt diuersi generis, aut vt media opponi. at negationes neq; vt ea, quæ nulla sunt, neq; vt ea quæ sunt alterius generis, opponunt͛. restat igitur vt tanq̃ media opponantur & media nõ longe ab extremis distant, & ob eá causam affirmationes potius opponunt͛. Sed vt etiam opinionem eoꝝ defensitemus, qui magis affirmationes negationibus opponi aiebant, ita dicemus. Repugnantiæ & quæ sunt, & quæ non sunt, assumunt: at priuantes affirmationes ea tantum, quæ sunt in rerum natura. ea igitur quæ latius patent, potius opponuntur, quam singularia. Omnis item Categoria repugnãtiam sumit. & in omnibus Categorijs non facile est huiusmodi affirmationes oppositas inuenire, cuiusmodi sunt priuãtes. & ob eam causam necesse est vt negationes magis opponantur. Idem in mensuris & numeris intelligitur. nam in summis generibus magnum paruo dixit esse contrarium. quæ nemo est qui dubitet, quin ex ijs sint, quæ sub eandem cadunt rationem: & quæ sub eandem rationem cadunt, neutiquá opponuntur. itemq; duplum dimidio contrarium est, quæ non proprie opponuntur. quamobrem hæc res neutiquam neglectui nobis debet esse. Sed tempus nos admonet, vt verba philosophi declaremus. Posset autem, inquit, quis dubitare. Hic quærit vtrum necessarium consequatur ex eo, quod fieri potest, aut non potest. Sed si ex eo, quod non fieri potest consequatur, idem erit necessarium & quod fieri non potest. vt ante dixi. Patet igitur necessarium consequi ex eo, quod fieri potest. non autem ex contingenti quod fieri possit, atq; adeo non ex eo, quod fa-

cultate

cultate quadam fieri possit, sed quod re vera esse possit. Verum si diceret aliquis huius, Fieri potest, vt sit, hanc, Non fieri potest vt sit, non esse negationē, sed hanc, Fieri potest vt non sit, neq; ita consequeretur id quod necessarium est esse, ex eo, quod fieri potest vt non sit. sed neq; ex eo quod non fieri potest, vt sit. At contra, inquit, idem videtur secari posse, & nō posse, esseq; & non esse. His verbis indicat necessarium non ex omni, quodcunq; fieri potest, neq; ex contingenti, quod etiam facultatem habeat, vt sit, cōsequi. Perspicuum autem est non quicquid potest esse, aut ambulare, posse etiam non esse, aut non ambulare. Vt dicta percipiamus, quædam præcepta extrinsecus assumenda sunt. Id quod fieri potest, quodq; contingit, aut in ijs, quæ rationem habēt, aut in ijs, quæ sunt rationis expertia, aut in ijs, quę anima carent, insunt: in ijs vero, quę rationem habent, omne quod fieri potest inuenitur. Fieri siquidem potest, vt ambuletur, & vt non ambuletur. idem in illis, quæ ratione carent, vsu venit. canis enim latrare potest, & non latrare. at in illis, quæ inanima sunt· duplex est vis· altera, quæ agit, altera, quæ patitur.& ea quæ patibilis est, omne, quod fieri potest, admittit. quoniam fieri potest, vt vestis scindatur,& non scindatur. ea vero, quæ agit, nequaquam omne, quod fieri potest, suscipit. Fieri enim potest vt ignis adurat: sed vt ad vrendum ineptus sit, fieri nullo pacto potest. quādoquidem necessarium id solum, quod fieri potest,& non fortuitum suscipit. vt ignis semper adurit, nunquam frigidum reddit. & licet semper corpus ad comburendum aptum non adsit, tamen aera sibi proximum vrit semper. Primum in ijs, quæ sine ratione facere quid possunt. hæc dixit inanimata significans. At rationis expertes non omnes. Vim & facultatem inanimatā rationis experti coniunctam esse his verbis explicat Aristoteles. Sed nec ea omnia,quæ semper agunt. hæc, vt ea ostendat, quæ materia vacant· seu etiam niuem, & quæ omne, quod fieri potest, non recipiunt. Quæ in ortu sunt, & interitu, actus & potentias habent. æterna vero actus tantummodo possident, facultates non item. Et tamen quædam sunt, quæ licet facultates rationis expertes habeant,possunt simul recipere contraria. vt in ijs, quæ anima carent. Sed sunt rationis expertia. vt in ijs, quæ inanimata sunt, & patibilia. quemadmodum vestis, quæ potest scindi & non scindi. Ne ille quidem quæ sunt generis eiusdem.idest neq; omnes facultates, quæ ortui & interitui sunt subiectę, eæ contraria simul recipiunt, vel faciunt. quandoquidem licet ignis in ortu, & interitu sit, non tamen simul habet vires inter se contrarias. Quædam enim vires homonymę sunt. Vires enim sunt partim ex habilitate, & proprietate, partim ex actione, & reuera. vt fieri potest vt Socrates ambulet reuera, & vt eum ambulantem ex habilitate dicamus. quoniam etsi actu non ambulat, attamen potest. Atq; hæc quidem facultas in ijs tantum inest, quæ suos habent motus. id est in ijs, quæ sunt in ortu, atq; interitu: siquidem ea semper sunt in motu. Tum ait. illa vero in ijs etiam, quæ motu carent. id est ea quæ sunt expertia rationis,eo quod locum nullum habeant. id quod ait, est,vt intelligamus actum & potentiam in ijs esse, quæ oriuntur, & occidunt: æternis vero actum solum. Vere, inquit, dicitur ambulare posse, & ambulans esse. hoc est in omnibus significationibus eius qd fieri potest, negatio, quæ aut Non fieri potest vt sit, consequetur ex ea, quæ ait Non impossibile est esse. Tum ait. Sed quod hoc pacto potest, in re necessaria non omnino vere dici potest. alterum potest. id est necessarium non sequi-

tur ex omni eo, quod fieri poteſt: quia non conſequitur ex eo, quod contingens ſignificat. Sed ex eo, quod latius ſerpit, quam neceſſarium. tanquam in ſe
„ ipſo neceſſarium comprehendat. Quare cum genus ex parte conſequatur. Declarat vniuerſas res ex ſingulis cõſequi. dicimus enim hominem animal, in quo animal, quod in vniuerſis eſt, ex homine conſequitur. Quoniam igitur vniuerſalia ſequuntur ex ſingularibus, neceſſariumq; eius quod fieri poteſt in parte eſt, igitur quod fieri poteſt, tanquã vniuerſum ex neceſſario conſequitur. at non
„ omne. Fortaſſe enim quod eſſe, & nõ eſſe neceſſe eſt. Ad ſecundum hic caput tranſit, vt oſtendat primas Neceſſario deferendas eſſe: ſecundo loco ponendũ eſſe id, quod fieri poteſt. tertium attribui contingenti: quartum ab eo, quod nõ fieri poteſt occupari. qua de re hęc ratiocinatio cõficitur. Si neceſſarium re ipſa eſt, quæ re ipſa ſunt, æterna ſunt, æterna ſũt priora, priora igiť neceſſaria. altera rõcinatio de ſecundo & tertio modo qui ꝓpoſiti ſunt quarto, eadem fere eſt. fit enim ſic. Quod fieri poteſt, & quod contingit re uera ſunt. quod vero fieri nõ poteſt, potentia. quod aũt reuera eſt, ordine naturæ prius eſt, q̃ potentia, licet ſit temporis ordine poſterius: id igitur quod fieri poteſt, quodq; cõtingit, q: actu
„ & reuera ſunt, eo quod non fieri poteſt ſunt priora. Cumq; alia nullam vim ha
" beãt, vt ſint. vt declaret ea, quæ materia vacant quæq; æterna ſunt, actus tantũ eſſe, & non potentias. Demonſtrat etiam quod ſi neceſſariũ actu ſolum eſt, prius etiam eſſe debere, & ea quæ fieri poſſunt, & accidũt, ſecunda eſſe, quod in ſe ipſis actus habeant, & facultates. Alia re uera nunquam ſunt. vt clarum nobis fiat id
„ quod non fieri poteſt, quartũ locum obtinere, veluti qđ ſolas habeat facultates.
„ Alia vim habẽt vt ſint, quę ordine nãę priora, poſteriora tpis. Etſi inquit actus
„ poſterior eſt ordine tẽporis, tñ eſt natura certe prior, vtpote qui ſit in æternis. Quĩ aũt Ammonius in ſua explanatione diuiſionẽ quandã eius, qđ fieri poteſt, fecit, non iniucundum erit fortaſſe nos eã recenſere. Id, inquit, quod fieri poteſt, aut actu eſt, aut potentia. atq; actu, vt cũ Solem micare dicimus poſſe: potentia, vt ſedentẽ poſſe ambulare. præterea qđ actu eſt, tum eſt natum vna cum ſubiecta re, tum aduentitium eſt, & ſemp pręſens: Illudq; qđ natura inſitum eſt, & formas procreat, tum æternũ eſt, & in æternis eſt, ⁊ in æternis intelligitur, vt cœlum in orbẽ moueri, aut Deum bonũ eſſe, tum nec æternum, nec in æternis cõſideratũ: cum tñ ea ſubiecta fuerint, cũ illis conſtabit, & cohærebit. vt cũ ignem hunc poſſe calefacere dicimus. Pręterea eius qđ potentia eſt, hoc ad actũ traduci põt, vt cũ dicimus puerũ poſſe exercitũ ducere. niſi ei qd exterius ſit impedimẽto: hoc vero nunq̃ traduci ad actũ põt, ſed per ſe ſolũ habet vt eſſe poſſit, qđ in infinita magnitudinũ diuiſione intelligiť. Cum igiť homonymiã, qua affectũ eſt id qđ fieri põt ad neceſſariũ, oſtenderit, ad ꝑſpicuam eoꝝ deſcriptionẽ tranſit. ea ita efficiť.

Neceſſarium vt ſit,	Non neceſſarium vt ſit,
Non impoſſibile quin ſit,	Fieri poteſt vt non ſit,
Non accidit vt non ſit,	Accidit vt non ſit,
Impoſſibile quin ſit,	Non impoſſibile quin ſit.
Neceſſe eſt non eſſe,	Non neceſſe eſt non eſſe,
Non poteſt eſſe,	Poteſt eſſe,
Non accidit eſſe,	Accidit eſſe,
Impoſſibile vt ſit,	Non impoſſibile vt ſit.

PARS QVINTA.

TRVM autem affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi cõtraria ſit, itemq; oratio orationi, ea quę omnem hominem iuſtum eſſe pronunciat, illi Nullus homo iuſtus eſt· an hæc, Omnis homo iuſtus eſt, illi, Omnis homo iniuſtus eſt, ueluti Callias iuſtus eſt, Callias iuſtus non eſt, Callias iniuſtus eſt· quæ inquam ex his ſint inter ſe contrariæ, quæſtio eſt. Nam ſi uerba ex ſenſibus animi conſequuntur, in illis autem contraria ſententia de cõtrario eſt, ut hæc Omnis homo iuſtus eſt de illa, Omnis homo iniuſtus eſt, neceſſe quoq; eſt ita rem ſe habere in iis enunciationibus, quæ uoce proferuntur. Quod ſi illic de contrario minus contraria opinio eſt, neq; hic etiam affirmatio erit affirmationi cõtraria, ſed negatio ut dictum eſt. ita fit, ut quæ opinio falſa uerę ſit contraria, ſit conſiderandum. tane quæ neget, an quæ aiat. Atq; hinc initium ſumam. Eſt de bono opinio uera quædam, quæ id bonum eſſe dicit: alia falſa, id non eſſe bonum: alia, id malum eſſe. Harum utra ueræ illi cõtraria ſit, ſiq; una ſit, utra ſit contraria, quæſtio eſt. Atq; illud quidem falſum eſt, ob eã cauſam iudicari contrarias ſententias eſſe, q; ex contrariis ſint. propterea quod illa opinio de bono, id eſſe bonum, & de malo, id eſſe malum, eadem fortaſſis, & uera eſt, ſiue multæ ſint, ſiue una. Hæc autem contraria ſunt, non quod ſint contrariorum contraria, ſed potius, quia contrario nomine opponãtur. Itaq; ſi boni opinio eſt, id eſſe bonum, alia non eſſe bonum· & ſi eſt aliud quiddam, qđ nec in bono inſit, nec poſſit ineſſe: neutra certe ex aliis, quæ dicunt ineſſe, quod non ineſt· & quod ineſt ineſſe negant, eſt ponenda contraria. (Hæ enim utræq; & quibus ineſſe quod abeſt affirmamus, & quibus abeſſe quod adeſt, infinitæ ſunt.) ſed eæ ſunt ponendæ, in quibus decipi ſolemus. eæ autem ſunt, ex quibus ortus emanant. atqui ortus ex contrariis naſcuntur. ergo etiã fallaciæ. Si igitur bonum & bonum eſt, & non malum, alterumq; per ſe, fortuito alterũ eſt, (accidit enim, ut non ſit malum) uerior autem eſt de quaq; re enunciatio, quæ per ſe uera eſt, & falſior quæ eſt per ſe falſa, certe neceſſe eſt, ut falſa ſit tam ea opinio, qua bonum non eſſe, bonum defenditur, quia de eo ſit, quod per ſe conſtat· quam ea quæ bonum malum eſſe aſſerit, quod id inſit forte & temere. quibus quidem fit rebus, ut ea ſententia, quæ negationi contraria eſt, magis quam ea,

quæ ex contrario eſt, falſa ſit. Nam is errat in unaquaq; re uehemē-
ter, qui contrariam & diuerſam habet opinionem. quandoquidem
contraria dicuntur, quæ in eodem genere differunt plurimū. Quod
ſi harum altera contraria eſt, & ea, quæ negat magis eſt contraria,
profecto hanc ipſam eſſe contrariam neceſſe eſt. Illa autem, quæ bo-
num eſſe in malis confirmat, cum ea coniuncta eſt, uel ex eo, quod
neceſſe ſit, idem bonum non eſſe in bonis patet. Si præterea in reli-
quis omnibus eodem modo rem ſe habere oporteat, ex hac etiā par-
te uere a nobis dictum uidetur. Aut enim in omnibus, aut in nullis
relinquitur contradictionis locus. In quibus autem nulla ſunt con-
traria, in iis falſa illa opinio eſt, quæ ueræ opponitur. ut qui homi-
nem non eſſe hominē putat, is fallitur. Ergo ſi hæ ſunt cōtrariæ ne-
gationes, etiam aliæ quæ cōtradicunt. Eſt quoq; eadem ratio eius,
quæ bonum eſſe bonum confirmat, & eius, quæ non bonum eſſe
non bonum dicit, itemq; eius, quæ bonum in non bonis, & eius, quę
non bonum in bonis ponit. Ei igitur opinioni, ueræ, quæ non bona
in non bonis collocat, quænam erit contraria? non ea ſane, quæ nō
bona in malis putat, quandoquidem interdum ſimul uera eſt· & ue-
ra ueræ contraria eſſe nullo pacto poteſt. aliquid enim quod nō bo-
num eſt, malum eſt. atq; ita ſimul ueræ eſſe poſſunt. Sed nec ea qui-
dem erit contraria, quæ non bona in malis collocat· quoniam hæc
quoq; uera eſt, & ſimul eſſe poſſunt. Supereſt igitur, ut eius, quæ
non bona in bonis ponit, illa, quæ non bona in bonis ſtatuit, quæ fal
ſa eſt, ſit contraria ſententia. ex quo fit, ut huius, Bonum non eſt
bonum, hæc, Bonum eſt bonum ſit contraria. Illud autem perſpi-
cuum eſt, nihil intereſſe, utrum omnis in affirmatione ponatur, nec
ne. nam uniuerſa negatio contraria erit. ut illi opinioni, omne quod
bonum eſt, in bonis eſt. hæc repugnat, Nullum bonum, eſt bonū.
Atq; ea quidem ſententia, qua bonū in bonis numeratur, ſi bonum
uniuerſe dicatur, idem quod hęc, Quod bonum eſt, id eſt bonum,
ualet. Hæc enim nihil ab illa differt, omne quod bonum eſt, eſt in
bonis. id quod in eo quoq; quod non eſt bonum, uſu uenit. Quod
ſi ita in ſententia eſt, enunciationeſq; quæ uoce exprimuntur, animi
notiones indicant, profecto neceſſe etiam eſt affirmationi contraria
ſit ea negatio, qua idem a toto genere penitus aufertur. ut huic, om-
ne quod bonum eſt, in bonis eſt, uel Omnis homo eſt bonus, ea in
qua Nullus, uel nemo ponitur, contrario nomine eſt oppoſita. repu

gnanter autem ea, in qua non omne, uel non omnis est. Iam uero perspicuũ est, ueram opinioné, aut repugnantiam ueræ nõ esse contrariam. Nam & ex contrariis aduersa constant, de quibus idem põt uere dicere, & aduersa in codé simul inesse nullo modo possunt.

Aristoteles quærit hoc loco, negatio ne potius, an affirmatio affirmationi sit cõtraria. Illud vos scire velim dictum a nobis supra fuisse hæc ab Aristotele núc tractari, non eo quidem more, quo vti solet, cum præcepta vult tradere, sed magis adeo, vt ea quæ loquitur ad artem eloquendi, ac differendi pertinere videãtur. Ac sex quidem rationum momẽta inuenit, quibus negationem potius esse contrariam affirmatur. Eorum omnium hoc est primum. Quæ nunquam simul vera sunt, ea magis contraria sunt, quam quæ sunt interdum. at negatio & affirmatio nunquam simul veræ sunt· affirmatioq; cum affirmatione quãdoq; simul vera est· negatio igitur cum nunquã simul cum affirmatione vera sit, potius opponitur. Veluti huic enunciationi, Temperantia est in bonis, repugnat hæc negatio, Temperantia non in bonis est· atq; hæc affirmatio, Intemperantia in malis est. Ergo cum affirmationes in aliqua materia simul veras inueniamus, negationes vero nunquam: perspicuum est, negationem magis, quã affirmationem esse affirmationi certe contrariam. Sed nos ad hæc respondebimus quambreuissime, ac primum dicemus, affirmationes hic non de eodem, sed de alio, atq; alio acceptus fuisse. ex quo factum est, vt argumentum fallaciter conclusum fuerit. Iam enim illud ignorãdum non est, etiam si affirmatio, qua temperantiam in bonis esse, & qua intemperantiam esse in malis affirmatur, simul veræ sint, eiusdem tamẽ de eodẽ non esse repugnantiam· quandoquidẽ hæ sunt enunciationes contrariæ. Atqui in contrarijs ij termini propositionum qui enunciantur, sunt ita conseruandi, atq; illi duntaxat mutãdi, qui subijciuntur: ita vt huic enunciationi, Temperantia est in bonis, contraria hæc sit, Intemperantia in bonis est. Sed cum ipse malum bono cõtrarium statuerit, captioso argumentationis genere vsus est. Secundæ rationis hoc est momentum. Affirmationi, qua bonum in bonis numeratur, negatio, quæ ait, Bonum in bonis non est, itemq; affirmatio· qua bonum in malis esse affirmatur, opponitur. Ac negatio quidem hæc, Bonum in bonis non est, concludit bonum non esse expetendum, non esse vtile, non esse iustum: at affirmatio, quæ dicit, Bonum in malis est, concludit iniustum, & fugiendum esse, & alia permulta huius generis. Est igitur ex hoc perspicuũ multas affirmationes, multasq; negationes vni affirmationi contrarias esse. verum id perabsurdum est. & hoc pacto probat negationem debere magis repugnare, quia cætera omnia, bonum inquam non esse, expetendum, non esse iustum, vna contineat. hanc nos rationem triplici responsione refellimus. Ac primum, Si dici negationem magis aduersari, vtpote quæ reliqua comprehendat, illud idem, ex quo negatio dicitur multa comprehendere, efficit, vt multa vni affirmationi repugnent. quod est absonum, vt ante dixi. Altera est, Si falsitatem ex multis cõflatam ex affirmatione esse inquis, falsitasq; magis contraria est deceptioni, deceptio vero ex contrarijs non fit, sed ex similibus, patet si ex negatione nascatur, deceptio, ex similibus esse consecuturam, at negatio non amplius erit magis contraria. Deceptionem vero ex similibus existere, vel ex hoc clarum est, quod interdum errore ducti palumbum esse co-

lumbam, & lupum canem dicimus, quæ contraria non sunt. Tertia nostra ratio Aristotelis rationi aduersaria est hæc. Ehodum Aristoteles, duo principia affirmationem & negationem, quæ multa principia introducunt, mihi opposuisti, nunc qua ratione vnum silentio inuoluens, affirmationem dico, alterius, negationis videlicet, meministi? Nam ex hoc perspicuum est, te non ratiocinationem, sed captiosam conclusioně effecisse. Tertia ratio hæc est, Affirmatio, qua bonum in bonis ponitur, ex se & per se vera est. itemq; negatio, quæ dicit, Bonum in bonis non est, vi sua falsa est. Simili quoq; modo affirmatio, qua bonum esse in malis affirmatur, casu & fortuito falsa est. id quod fit, quia cum dicimus bonum in malis esse, intelligimus, si malum sit, bonum non esse. Eodem modo eius negatio, quæ dicit Bonum malum non est, casu & fortuitu est vera. nam cum dicimus, Si malum non est, hoc introducimus, bonum est. Cum igitur quatuor enunciationes sint, ei, quæ per se vera est, illa, quæ est per se falsa, magis opponitur. cum præsertim fieri nequeat, vt ei quæ per se est, illa quæ fortuito fit, opponatur. Ea autem per se falsa est, qua dicitur, Bonum bonum non est. itaq; negatio, quæ ait bonum non esse bonum, magis aduersatur. Hæc ratio potest ita reprehědi. Harum quatuor propositionum nulla casu & fortuito est: quandoquidem omnes per se contrariæ sunt, & ea fortuito opponi dicuntur, quæ differunt plurimum, non quæ sunt fere consimilia. veluti in albis, & nigris, & quæ accidenti opponuntur, intelligi potest. Si ergo hæ omnes non ex accidenti, sed per se, & sua vi opponuntur, certe negatio non erit magis contraria. Quarta ratio est, Cum sint quatuor enunciationes, vna qua id quod bonum est, bonum esse dicitur, atq; eius negatio· alia quæ bonum esse malum dicit, ac negatio eius· duæ simplices sunt, videlicet prima affirmatio, & prima negatio, & duæ compositæ, secunda affirmatio, & secunda negatio. Nam siquis dixerit bonum esse in malis, is inferet bonum non esse. oportet igitur simplicě simplici magis opponi, non compositam simplici. atq; si prima negatio simplex est, ea magis aduersatur. Confutamus hanc rationě hoc modo. Ex his quatuor nulla coniuncta est. quamuis enim obijcias, cum dicitur bonum in malis esse, inferri bonum non esse, tamen multo magis ipsa opponitur affirmatio. Nam cŏtraria per omnia media trăseant, ad extremaq; perueniant, & ita extrema fiant, contrariaq; sint necesse est. Igitur id, qŏ malum est, per oia boni media transiens effectum est malum. Eadem ratio est in albis & nigris. siquidem alba cum per pallida & obscura iter fecerint, in nigra conuertentur. Quinta ratiocinatio Aristotelis est hæc. Si id, quod semper est, eo maius est, quod interdŭ est, quod semper est negatio est, quoniam semper aduersatur, & quod interdum est, illud est affirmatio, quia in oibus talis affirmatio nŏ reperitur, profecto id quod semper est, magis aduersabitur. Sed quonam fato fieri dicam, vt in ijs, quæ affirmationes non habent, contraria sit negatio, & ijs, quæ habent, non sit contraria? Huius rationis in promptu est responsio. Non dicimus magis aduersari, nisi in ijs, quæ oppositas affirmationes habent. Nam cum duo cŏtraria sint, quod magis contrarium est, in ijs quæritur. Ita nihil mirum est, si in ijs, quæ huiusmodi affirmationes non habent, contraria sit negatio. Quare dicendum est negationem magis aduersari, affirmationem tamen vehementius. De sexta ratione deinceps dicam. Hæc ab Aristotele dicta esse ob tres causas scire vos velim. Nam in præcedentibus duas esse cŏtrarias determinationes asseruit, eæ sunt Omnis,

& Nullus: itemq; affirmationes priuantes eſſe, atq; effici poſſe vt repugnantiæ ſimul veræ ſint in aliqua materia, ſiquidem in medijs ſint ſimul veræ vt in pari, & impari. veluti par eſt, par non eſt· quæ enunciationes vtræq; pro medijs conſtitutæ veræ ſunt. Nonnulli etiam ſunt, qui hanc quintam huius opuſculi partem ab Ariſtotele conſcriptam negant eo argumento ducti, quod Porphyrius cum reliquas parteis ſuis commentarijs illuſtraſſet, de hac quinta nullum verbum fecerit. Sed ad verba explicanda accedamus. cum igitur ait, Nam ſi verba ex ſenſibus animi conſequuntur, ſignificat, Si oratio eſt mentis interpres, & verba notæ ſunt eorum, quę in animo habemus, quales ſunt orationes, talis erit etiam ipſa mens. ergo ſi oratio affirmationem magis cõtrariam ſuſpicetur, mentem quoq; ita opinari perſpicuum eſt. Siq; orationes negationem magis eſſe cõtrariam exprimant, mens itidem non ſecus opinabitur. Tum inquit, Ita ſit, vt quæ opinio falſa veræ ſit contraria, ſit conſiderandum. vt oſtendat quænam falſa opinio ſit veræ contraria. Affirmationi enim, quæ ſimul vera ſit, negatio falſa contraria eſt. Tum ait, Eſt de bono opinio vera quædam, quæ id bonum eſſe dicit. Primam hoc loco rationem proponit. Si inquit, ei quæ dicit, Bonum in bonis eſt, ea opponitur, quæ dicit, Bonum in bonis non eſt, aut hæc Bonum in malis eſt, & eæ, quæ nunquam ſimul veræ ſunt, magis contrariæ ſunt. certe ea, quæ bonum in bonis non eſſe dicitur, magis contraria erit. Nos autem dicimus Ariſtotelem accipere ſimul eas, quæ ſimul veræ ſunt, in differentibus cauſis contrarijs, & ipſas pro vna acceptas fuiſſe. Per vtram igitur harum erit contraria? an ex ea, quæ ait, Bonum in bonis eſt, an per eam, qua bonum in malis eſſe affirmatur? Tum ait, Atq; illud quidẽ falſum eſt, ob eam cauſam iudicari contrarias ſententias eſſe, quod ex contrarijs ſint. Hoc eſt falſa pronunciabit is, qui de contrarijs affirmationibus loquens eas magis cõtrarias eſſe dicet. Tũ ait, Propterea quod illa opinio de bono id eſſe bonum, & de malo id eſſe malum fortaſſis vera atq; eadem eſt, ſiue multę ſint, ſiue vna. Addidit Fortaſſis, quia affirmationes in eiſdem contrarijs ſimul veræ non ſunt, ſed in ijs demum contrarijs ſunt veræ, quę diſſimilia ſunt· vt paulo ante dictum eſt. nã altera in temperantia, altera in intemperantia vera eſt. Hæc autẽ, inquit, contraria ſunt, non quod ſint contrariorum. id eſt Duæ eæ affirmationes contrariæ ſunt illæ quidem, ſed non ſunt magis contrariæ contrarijs, ſiquidem eſt magis contraria negatio. Sed potius, inquit, quia contrario nomine opponuntur. id eſt vtræq; affirmationes contrariæ ſunt. at non magis contrariæ ſunt, quam negationes. Itaq;, inquit, ſi boni opinio eſt, id eſſe bonum, alia non eſſe bonum. De ſecunda ratione hic verba facit, in qua oſtenditur multas negationes, multaſq; affirmationes vni affirmationi contrarias eſſe. negatio igitur magis contraria ſit oportet. Et ſi, inquit, eſt aliud quiddã, quod nec in bonis ſit. Veluti ſi diceret quis bonum in bonis non eſſe, inferret, neq; optabile eſſe, neq; iuſtum: ita cum diceret bonum in malis eſſe, malum in bono ineſſe concluderet. Neutra certe ex alijs, quæ dicunt ineſſe quod non ineſt, & quod ineſt ineſſe negant, eſt ponenda contraria. id eſt neutra falſarum, quæ in affirmatione & negatione ſimul cõtinentur. Sed eæ inquit, ſunt ponendæ, in quibus decipi ſolemus. In quibus, inquit, cunq; fallaciæ ſunt, eæ ſunt cõtrariæ. Fallacias enim eſſe negationes dico. Eæ aũt ſunt, ex quibus ortus emanant. Hoc argumẽtum ita ſe habet, omnia, quæcunq; ſunt origines fallaciarum, contraria ſunt, negationes ſunt fallaciarũ

principia· negationes igitur ſunt contrariæ. Scire etiam hoc loco debemus Ariſtotelem falſo argumentationes genere vſum fuiſſe, quandoquidem fallaciæ nõ ex contrarijs illæ quidem, ſed ex ſimilibus oriuntur, vt in palumbo, & columba dictum eſt nobis. Si igitur bonum & bonum eſt, & non malum. Hæc eſt ratio tertia. ait enim eam enunciationem, quæ per ſe falſa eſt, magis eſſe contrariam ei, qua bonum in bonis eſſe affirmatur: Siquidem ea ſunt habenda magis cõtraria, quæ inter ſe plurimum differunt. Verior autem eſt de quaq; re enunciatio, quæ per ſe vera eſt, & falſior quæ eſt per ſe falſa, Hæc ait, vt declaret, ex ijs quæ veræ ſunt, alias per ſe, alias fortuito veras eſſe. ex falſis ſimili modo. Nam qua dicitur bonum eſſe in malis, bonum auferendo malum introducitur, eaq; falſa eſt caſu & fortuito. atq; hoc pacto bonum tollit, Si bonum eſt in malis, nimirum bonum non eſt, Si non bonum eſt, accidit ei, vt malum ſit. Certe inquit, neceſſe eſt, vt falſa ſit tam ea opinio, qua bonum non eſſe, bonum defenditur, quia de eo ſit, quod per ſe conſtat. Id eſt Si affirmatio vera ſit, falſa erit negatio. ac falſum eſt vero magis contrarium: ita negatio magis opponetur. Nam is errat in vnaquaq; re vehementer, qui diuerſam habet opinionem. talis enim eſt negatio. Illa autem, inquit, quæ bonum eſſe in malis confirmat, cum ea coniuncta eſt. Vt hæc percipiamus, ſcire omnes velim, Ariſtotelem hic in quartã ſuam rationem ingredi. in qua affirmationem contrariam compoſitam eſſe cõcluſit· quandoquidem ea, quæ dicit bonum in malis eſſe, nõ bonum eſſe infert. ac fieri nullo pacto poteſt, vt compoſita ſimplici ſit contraria. ex quo conficitur, vt contraria non ſit affirmatio. Si prę̨terea in reliquis omnibus eodẽ modo rem ſe habere oporteat. id eſt in omnibus alijs enunciationibus negatio magis contraria eſſe debet: Nam vel in omnibus, vel in nullis ita ſit oportet. In quibus autem nulla ſunt contraria, in ijs falſa illa opinio eſt, quę veræ opponitur. Hæc eſt quinta ratio, qua probatur id quod ſemper eſt, melius & antiquius eſſe eo, quod ſit interdum. id quod ita probat. Si in omnibus enunciationibus, in quibus affirmatio contraria non eſt, negatio aduerſatur, perſpicuum eſt in quibuſcunq; affirmatio ſit, contrariam negationem magis aduerſari. Nos autem ante diximus illud magis tunc eſſe intelligendum, cum ſit contraria affirmatio. Eſt quoq;, inquit, eadem ratio eius, quæ bonum eſſe bonum cõfirmat, & eius, quæ non bonum eſſe non bonum dicit. Diſputat hoc loco de ſexto argumento. quod ex deſcriptione quadam demonſtrat. ei enim probãdum eſt negationem magis contrariam eſſe quam ſit oppoſita affirmatio. id quod ita affirmat. Eſt vna affirmatio, quæ bonum in bonis eſſe dicit, eſtq; eius negatio hęc, Bonum in bonis non eſt. harum vtraq; ex definito ſubiecto conficitur. His accedunt aliæ duæ enunciationes ex ſubiecto infinito cõflatæ, vna eſt affirmatio, qua non bonum in bonis eſſe dicitur, altera eius negatio eſt, qua non bonum in bonis non eſſe concluditur. Nam vt affecta eſt affirmatio quæ ex definito ſubiecto conſtat, ita etiam infiniti ſubiecti negatio erit affecta: ſiquidem vtræq; ſimul veræ ſunt. nam quæ dicit bonum in bonis eſſe, id quod eſt eſſe dicit, quæ vero non bonum non eſſe in bonis ait, id quod nõ eſt non eſſe dicit: ita ambæ ſimul veræ ſunt, & in angulis conſtitutæ. Quocirca ſi ſimul veræ ſunt, pater, quomodo negatio ex ſubiecto definito ad affirmationem affecta ſit, ita quoq; affirmationem ex definito ſubiecto ad negationem ex ſubiecto definito affectam fore. Nam neſcij eſſe nõ debemus negationi ex infinito ſubiecto nihil eſſe

contrarium.

contrarium. qua enim dicitur, Bonum in malis est, ea cum illa vera est, quæ nō bonum in bonis nō esse dicit. id quod fit in ea materia quæ & manca est, & nullam vtilitatem præstat. Ea item, quæ dicit, Non bonum in malis non esse, cum ea negatione, qua non bonum in bonis non esse dicitur, vera est, atq; id quidē in media materia. Pueri enim nec boni nec mali sunt: cum mediæ materiæ sint participes. Quod si negatio infinita ita se habeat, vt definita affirmatio, certe perspicuum est, negationem affirmationi determinatæ solum esse contrariam, non secus ac affirmatio infinita negationi infinitæ solum cōtraria est. Ad quæ nos respondemus. nos eas enunciationes accipere tum, cum simul veræ sunt, nō quando contraria non habent. Nam & affirmatio definita & negatio infinita simul veræ sunt. sed sciendum est affirmationem non ita veram esse cum affirmatione, quæ determinatum subiectum habeat, affirmationem inquam, qua bonum in malis esse affirmatur, & quæ bonum in malis non esse dicitur, vt cum negatione vera est. illa enim id, quod est, esse dicit, hæc vero id quod nō est, non esse enunciant. In oppositis igitur definita affirmatio, & negatio infinita pares non sunt. Hæc autem est earum enunciationum tota descriptio.

A	B
Bonum in bonis est,	Bonum non in bonis est,
Bonum in malis est,	Bonum non malum est.
Non bonum in bonis est,	Non bonum non est in bonis,
Non bonum in malis est,	Non bonum in malis non est.

Caput secundum huiusmodi est. Si orationes sunt animi sensuum notæ, quēadmodum erunt orationes, sic etiam sensus animi se habebunt. atq; si sensa animi opinentur negationem magis opponi, orationes quoq;, vtpote quæ in animi sensibus versentur, sic opinari constat inter omnes. Nunc ad alia tria capita explicanda aggreditur. eorum hoc est primum. Si demonstrationes ex determinatis propositionibus probare sit propositum, nihil interest etiamsi ex non determinatis demonstrentur. Articulus enim singularis vniuersali signo æquali est. atq; vniuersarum rerum nota propria est, & communis. Vnum igitur significando articulus ei determinationi est certe par. Diximus enim singularem articulum, quoniam numerus, quem Græci δυϊκὸν vocant, duo significat: ac præterea numerus multitudinis non significat vniuersum, id quod vel ex eo perspicuum est, quod cum Demosthenes dixisset Deos rogamus, vniuersos, atq; vniuersas, adiunxit. Præterea dicere solemus Athenienses prudentes, cum tamen omnes prudentes non sint. Secundum caput hac ratiocinatione concluditur. Si contraria opponuntur, opposita autem simul vera non sunt, sequitur vt contraria simul vera non sint. Tertium caput ea argumentatione continetur, quæ antecedens appellatur· quoniam primæ ratiocinationis conclusio principium secundæ facit. ea ita est. Opposita non sunt simul vera, non determinatæ simul veræ sunt: non determinatæ igitur non opponuntur. atq; hic finem habet tractatio. Verum cum ait, Est quoq; eadem ratio eius, quæ bonū esse bonum confirmat, & eius, quæ non bonum esse non bonum dicit. de sexto argumento disputat. & primum sermo habetur de ijs, quæ in angulis sunt. ait igitur, vt se habet ad negationem affirmatio, ita etiam negatio ad affirmationem. quod si ita

est, vt se habet negatio ad affirmationem, sic affirmatio quoqꝫ ad negationem
,, affecta erit. at cum inquit, Non ea sane, quæ non bona in malis ponit, quando-
,, quidem interdum simul vera est. ostendit hanc, Non bonũ in malis est, & hanc
Non bonum in bonis est, negationi infinitæ non esse cõtrarias. quod si ita est,
,, negationem affirmationi contrariam esse perspicuum est. Tum ait, Illud autem
,, perspicuum est, nihil interesse, vtrum Omnis in affirmatione ponatur. Ad se-
cundum argumentum transitum facit· singularemqꝫ articulum vniuersali deter
,, minationi parem dicit esse. Et ait, Quod si ita in sententia est. Hic demonstra
re vult negationem magis esse contrariam· quod ipse quarto loco constituit, &
nos quinto collocaueramus, atqꝫ in præfatione nostra secũdas ei detuleramus.
Dicit ergo si orationes sunt mentis interpretes, orationesqꝫ aiunt negationem
,, esse magis contrariam, profecto clarum est, ita etiam esse sententiam. In qua,
,, inquit, Nullus, vel Nemo ponitur. id est in repugnanti. nam de omui & non
omni fecerat supra mentionem. Tum ait. Iam vero perspicuum est, veram opi-
nionem, aut repugnantiam veræ non esse cõtrariam. Hoc loco de prima ratio-
cinatione verba facit· qua concludebatur, quæ simul vera sunt, ea contraria nõ
esse, non determinatasqꝫ enunciationes simul veras esse, atqꝫ ita non determina
tas contrarias non esse. Nam, inquit, & ex contrarijs aduersa constant. Hæc
est antecedens ratiocinatio, qua probatur contraria simul vera non esse, & cæte
ra omnia, quæ paulo ante, quæqꝫ proxime explicauimus.

FINIS.

SERIES CHARTARVM.
A B C D E F G H I K.
Duerniones omnes, K uero ternio.

Venetijs apud Hieronymum Scotum.
M. D. XXXXV.

